

Vitkuttelija vai onnistuja?

Japani Helsingin Sanomien covid-19 -uutisoinnissa

Kaisa Kangas
Pro gradu -tutkielma
Itä-Aasian tutkimus
Humanistinen tiedekunta
Helsingin yliopisto
Marraskuu 2020

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion – Faculty Humanistinen tiedekunta		
Tekijä – Författare – Author Kaisa Kangas		
Työn nimi – Arbetets titel – Title Vitkuttelija vai onnistuja? Japani Helsingin Sanomien covid-19 -uutisoinnissa		
Oppiaine – Läroämne – Subject		
Itä-Aasian tutkimus		
Työn laji – Arbetets art – Level Pro gradu	Aika – Datum – Month and year Marraskuu 2020	Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages 87 s. + lähdeluettelo 19 s. + liitteet 1 s.
Tiivistelmä – Referat – Abstract		
<p>Tutkielmassa tarkastelen, miten Japania käsiteltiin Helsingin Sanomien covid-19 -uutisoinnissa keväällä 2020. Teoreettisena lähtökohtana on kehysteoria: samat faktat ja tapahtumat voi esittää ja tulkita eri asioita painottaen, eli kehystää eri tavoin. Useiden empiiristen tutkimusten mukaan kehystys vaikuttaa merkittävästi siihen, millaisen kuvan viestin vastaanottaja muodostaa käsiteltävästä asiasta. Tutkin toisaalta sitä, mitä Helsingin Sanomat uutisoi ja mitä se jätti uutisoimatta Japanin epidemiatilanteesta, ja toisaalta sitä, miten se kehysti esittämänsä asiat.</p> <p>Media ja mediatat ovat enemmän tai vähemmän kytköksissä taloudellisiin ja poliittisiin valtarakenteisiin, ja globaalissa maailmassa valtarakenteetkin ovat globaaleja. Ulkomaanuutiset päätyvät Helsingin Sanomiin kansainvälisten uutistoimistojen ja mediatatolojen ketjun kautta. Yksi ajatustapoihin kytkeytyvä globaali valtarakenne on kulttuurillinen jaottelu ”itään” ja ”länteen” ja siihen liittyvä orientalismi. Yhdysvaltalainen ja brittiläinen media on käsitellyt Japania orientalistisesti, ja pyrin selvittämään, välittyikö tällainen käsittelytapa mediatatolojen ketjun kautta myös Helsingin Sanomiin.</p> <p>Aineistoni sisältää ne Helsingin Sanomien covid-19 -aiheiset artikkelit ajanjaksolta 16.1.-31.5.2020, joissa Japani mainitaan (talousuutiset pois lukien). Tarkastelujakso alkaa päivästä, jona Japanissa todettiin ensimmäinen covid-19 -tartunta. Se kattaa tartuntalukujen ensimmäisen merkittävän nousun ja laskun (taudin ns. ”ensimmäisen aallon”) Japanissa sekä ajanjakson, jona maassa oli voimassa hätätila.</p> <p>Erittelen ja luokittelen aineistossani esiintyviä kehyksiä sisällönanalyysillä muistuttavalla menetelmällä. Pääasiallinen metodini on kuitenkin kriittinen diskurssianalyysi, jonka avulla tarkastelen, millaisiin kielellisiin kehyksiä rakennetaan. Tutkielmassani rakennan japanilaisia alkuperäislähteitä käyttäen kuvan Japanin covid-19 -epidemiasta keväällä 2020 ja sen hillitsemiseksi tehdyistä toimista. Sen jälkeen tarkastelen Helsingin Sanomien uutisointia tätä taustaa vasten ja vertailen uutisoinnin välittämää käsitystä muodostamaani kuvaan.</p> <p>Japanissa koronaepidemia eteni aluksi verrattain hitaasti. Vaikka se alkoi aiemmin kuin Suomessa, huolet terveydenhuollon kantokyvystä nousivat esiin myöhemmin. Uutisoinnissaan Helsingin Sanomat alkoi kuitenkin käsitellä Japanin toimia onnistuneina käytännössä vasta sitten, kun oli selvää, että kuolleisuus oli jäänyt pienemmäksi kuin Suomessa. Yksi toistuva kehystys oli esittää Japanin toimet hitaina tai tehottomina. Tämä kehys oli yleensä omaksumtu käytetyistä lähteistä. Se kytkeytyy yhtäältä aiempaan Japania koskevaan uutisointiin ja toisaalta implisiittisiin oletuksiin siitä, millaiset epidemianhallintamallit nähtiin toimivina. Lisäksi uutisoinnista nousi esiin mm. kehys, jossa Suomi ja Japani rinnastettiin, ja kehys jossa käsiteltiin epidemian vaikutuksia tyypillisen japanilaisina pidettyihin ilmiöihin.</p> <p>Helsingin Sanomien käyttämät medialähteet olivat yhtä lukuun ottamatta englanninkielisiä, ja niissä painottui yhdysvaltalainen näkökulma. Usein lehti omaksui aihepiirejä ja kehyksiä suoraan lähteistään. Orientalistista käsittelyä Helsingin Sanomissa ei voi kuitenkaan sanoa esiintyneen silloinkaan, kun sitä oli nähtävissä lähteissä. Kehys, jossa Suomi ja Japani samaistettiin, oli yleisempi kuin Japanin outona ja vieraana esittävä kehys.</p>		
Avainsanat – Nyckelord – Keywords		
Japani, covid-19, sars-cov-2, Helsingin Sanomat, diskurssianalyysi, kehysteoria, orientalismi, Itä-Aasian tutkimus, mediatutkimus		
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited		
Helsingin yliopiston tietokannat, pääkirjasto Kaisa-talo		
Muuta tietoa – Övriga uppgifter – Additional information		

Sisällys

1. Johdanto.....	1
2. Teoreettiset ja metodologiset lähtökohdat.....	5
2.1 Kehysteoria.....	5
2.2 Kriittinen diskurssianalyysi.....	10
2.3 ”Itä”, ”länsi”, ja orientalismi.....	13
2.4 Edellisistä osioista nousevat tutkimuskysymykset.....	18
3. Koronavirusepidemia Japanissa.....	19
3.1 Epidemian eteneminen.....	19
3.1.1 Epidemian alkuvaihe.....	22
3.1.2 Häätätila.....	27
3.1.3 Epidemian aikana ilmenneestä syrjinnästä.....	33
3.2 Japanin koronastrategia.....	34
3.3 Onnistumisen mittareita.....	38
4. Japani Helsingin Sanomien koronauutisoinnissa.....	41
4.1 Aineisto.....	41
4.2 Japanin koronaepidemia Helsingin Sanomien mukaan.....	44
4.3 Epidemian kehukset.....	51
4.3.1 ”Japanin karanteeniristeily”.....	52
4.3.2 Japani ”vitkuttelee” kisojen siirtämistä.....	56
4.3.3 Suomi ja Japani.....	58
4.3.4 Onnistumiskehys.....	61
4.3.5 ”Itä” vs. ”länsi”.....	64
4.3.6 Tyypillisen japanilaista?.....	67
4.4 Japani uutisten pääaiheena.....	71
4.4.1 Kaksi maskia jokaiseen kotitalouteen.....	72
4.4.2 Uhkakuvana terveydenhuoltojärjestelmän romahtaminen.....	76
4.4.3 Pahin ei tapahtunutkaan.....	78
5. Johtopäätökset.....	80
5.1 Mistä uutisoitiin ja ei uutisoitu?.....	80
5.2 Millaisissa kehyksissä uutisoitiin?.....	82
5.3 Globaalit valtarakenteet ja orientalismi.....	83
5.4 Lähestymistavan arviointia ja mahdollisia jatkotutkimuksen aiheita.....	86
Lähteet.....	88
Liite: Käytetyt lyhenteet.....	107

1. Johdanto

Epidemiat ovat paitsi lääketieteellisiä, myös kulttuurillisia ja yhteiskunnallisia ilmiöitä. Sveitsiläinen Henry Sigerist (2018 [1943]) on analysoinut sairauksien historiaa ja hoitokeinoja vaikutusvaltaisessa kirjassaan *Civilization and Disease*. Hän tarkastelee yhtäältä sitä, kuinka epidemiat vaikuttavat yhteiskuntaan ja toisaalta sitä, miten kulttuurilliset tekijät määrittävät suhtautumistamme sairauksiin ja yhteiskunnalliset ratkaisut vaikuttavat niiden leviämiseen.

Valtion ja yhteiskunnan rakenteilla aina lainsäädännöstä lähtien on merkittävä rooli valittaessa niitä keinoja, joilla epidemioita ja sairauksia pyritään ehkäisemään ja torjumaan. Eri maissa on historiallisesti sovellettu erilaisia lähestymistapoja ja päädytty eri tyyppisiin lopputuloksiin. Yhdysvaltalainen historioitsija Peter Baldwin (1999) on todennut, että eri valtioiden poliittinen hallintatapa on historiallisesti vaikuttanut valittuihin epidemiastrategioihin. Autoritaariset maat ovat valinneet erilaisia toimintatapoja kuin liberaalit demokratiat. Myös maaliskuussa 2020 maailmanlaajuiseksi pandemiaksi levinneellä covid-19 -epidemiolla on kulttuurilliset ja yhteiskunnalliset ulottuvuutensa, ja mediassa on yritetty – osin yhteiskuntamallien pohjalta – analysoida, miksi eri maat ovat onnistuneet sen hoidossa eri tavoin.

Covid-19 -pandemia yhdistyy mielikuvissa usein Itä-Aasiaan. Helsingin Sanomien varhaisessa uutisoinnissa sen aiheuttaneesta SARS-Cov-2 -viruksesta käytettiin mm. nimitystä ”Kiinan mysteerivirus” (HS 17.1.2020). Kevään 2020 aikana englanninkielisessä ja ehkä osin suomalaisessakin mediassa nousi ajoittain esiin myös kehystys, jonka mukaan ”itä” menestyi pandemian torjunnassa paremmin kuin ”länsi”. Selitykseksi saatettiin tarjota esim. kungfutselaisuutta tai ”itäisten” yhteiskuntien oletettua autoritaarisuutta (ks. esim. Wall Street Journal 13.3.2020).

Maalis-huhtikuussa malliesimerkiksi onnistuneesta strategiasta nostettiin tyypillisesti Etelä-Korea. Maata käsittelevissä artikkeleissa epidemiantorjunnan avaimina esitettiin laaja testaus ja jäljitys. Ajoittain myös Japanin matalia tartunta- ja kuolleisuuslukuja käytettiin pönkittämään tätä kehystä Itä-Aasian onnistumisesta kuin kyseessä olisi ollut yhtenäinen entiteetti. Todellisuudessa Japanin valitsema koronastrategia oli kuitenkin varsin erilainen kuin Etelä-Korean, ja Japanissa testattiin naapurimaahan verrattuna vähän. Silti epidemia tuntui vielä maaliskuussa etenevän Japanissa hitaasti. Kun koko Suomi oli jo siirtynyt etätöiden ja -kokousten maailmaan, Japanissa asuva tuttavani kertoi elävänsä normaalia elämää.

Idea tämän tutkielman aiheesta lähti ajatuksesta, että olisi kiinnostava tarkastella, kuinka suomalainen media käsitteli ja esitti Itä-Aasiaa koronapandemiaan liittyvässä uu-

tisoinnissaan. Itselleni erityisen kiinnostavina näyttäytyivät Kiinan demokraattiset naapurimaat, joihin virus levisi varsin varhaisessa vaiheessa, mutta jotka ovat vaikuttaneet selvinneen tilanteesta suhteellisen hyvin. Näistä etenkin Japani kiinnosti minua paitsi siksi, että opintoni ovat keskittyneet japanin kieleen, myös siksi että epidemiantorjunta Japanissa ei vastannut sitä kuvaa, joka Suomessa yleensä liitettiin Itä-Aasiaan. Suomen laajalevikkisimpänä päivälehtenä Helsingin Sanomat oli luonteva media, jota tarkastella. Tässä tutkielmassa käsittelemkin sitä, mitä ja miten Helsingin Sanomat kirjoitti Japanista korona-aiheisessa uutisoinnissaan kevään 2020 aikana.

Walter Lippman (1997 [1922]) kuvasi aikoinaan lehdistöä peilinä, joka heijastaa todellista maailmaa. Koska suurella yleisöllä ei ollut suoraa pääsyä uutisten takana oleviin tapahtumiin, lehdistön tehtävänä oli välittää ne lukijoille. Lippmanin metaforaa käyttäen voisi sanoa, että tarkastelen, miten Helsingin Sanomien ”peili” heijasti koronaepidemian etenemistä Japanissa ja sen hillitsemiseksi tehtyjä toimia. Peilimetaforaan liittyy usein ajatus, että uutiset kuvaavat maailmaa sellaisena kuin se on, ilman vääristymiä. Asia on kuitenkin monimutkaisempi. Peili voi vääristää, eikä se näytä kaikkea. Lehdistö valitsee yhtäältä käsiteltävät asiat ja toisaalta sen, miten se ne esittää.

Samoja tapahtumia voi katsoa eri kulmista ja tulkita eri tavoin, ja samoista faktoista voi rakentaa erilaisia tarinoita. Eri joukkueiden kannattajat saattavat kuvailla saman jalkapallo-ottelun ihan eri asioita korostaen. Toisin sanoen he *kehystävät* pelin tapahtumat eri tavoin. Erving Goffman (1986 [1974]) nimittää *kehyksiksi* organisointiperiaatteita, joiden kautta jotakin tilannetta määritellään ja tulkitaan ja joiden kautta sille annetaan sisältöjä. Kehyksiä erityisesti mediassa tutkineen Robert M. Entmanin (1993) mukaan *kehystäminen* on tiettyjen todellisuuden ominaisuuksien korostamista tavalla, joka edesauttaa jotakin ongelmanasettelua, tulkintaa, moraalista arvotusta ja/tai toimintamallia. Kehystäminen on samalla myös vallankäyttöä.

Tässä tutkielmassa tarkastelen Helsingin Sanomien uutisointia kehyksiä ja kehystämistä koskevan teorian valossa: miten Japanin covid-19 -epidemiaa ja sen hillitsemiseksi tehtyjä toimia kehystettiin? Kehysteoria muodostaa tavallaan makrotason tarkasteluperiaatteen, jonka avulla jäsennän aineistoani. Pääasiallinen menetelmäni on Norman Fairclough’n (2015 [1988]) näkemyksiin perustuva kriittinen diskurssianalyysi. Sen avulla erittelen mikrotasolla niitä kielellisiä keinoja, joilla kehyksiä rakennetaan.

Kriittinen diskurssianalyysi perustuu ajatukseen siitä, että kieli ei ole irrallaan sosiaalisista valtarakenteista, vaan osa niitä. Ne näkyvät kielessä ja määrittävät sitä, mutta toisaalta kieli voi ylläpitää tai kyseenalaistaa niitä. Valtarakenteet vaikuttavat esim. median sanavalin-

toihin ja puhetapoihin, ja toisaalta mediatekstien kielenkäyttö usein toistaa ja voimistaa valtarakenteita. Kielen ja sosiaalisen todellisuuden välillä on dialektinen suhde. Kriittinen diskurssianalyysi on menetelmä, jonka avulla voi tutkia yhtäältä kieltä valtasuhteiden välineenä ja toisaalta valtasuhteiden vaikutusta kieleen.

Sekä kehysteorialla että kriittisellä diskurssianalyysillä on keskeinen yhteys yhteiskunnallisiin – tai laajemmin globaaleihin – valtarakenteisiin ja -hierarkioihin. Median ja yhteiskunnallisen vallan suhteita tarkastelevat Edward Herman ja Noam Chomsky (1994) katsovat, että media ja mediatalot ovat enemmän tai vähemmän kytköksissä taloudelliseen ja poliittiseen valtaan. Nämä kytkökset vaikuttavat uutisoinnin sisältöön ja kehyksiin, siihen mitä ja miten lippmanilainen peili heijastaa.

Fairclough (1995) kuvaa mediatekstin syntyä ketjuna, jossa uutiset kulkevat ja suodatuvat erilaisten uutistoimistojen ja mediatalojen kautta. Tässä prosessissa materiaalia editoidaan ja uudelleen kehystetään useaan otteeseen. Suomalainen media käyttää ulkomaan uutistensa lähteinä usein englanninkielisiä uutistoimistoja ja mediataloja siitä yksinkertaisesta syystä, että kaikki toimittajat osaavat englantia. Niiden kautta uutisointiin saattavat kuitenkin välittyä myös angloamerikkalaisen maailman kehystykset ja tavat katsoa asioita. Globaalit valtarakenteet voivat heijastua uutisiin.

Uuden koronaviruksen aiheuttama pandemia on yhtäältä nähty ”idästä” – Kiinan eläintoreilta – tulleen vitsauksena, ja toisaalta sen yhteydessä on nostettu esiin myös kysymys siitä, miksi Itä-Aasia on onnistunut viruksen hillitsemisessä paremmin kuin Eurooppa ja Yhdysvallat eli ”länsi”. Tällainen jaottelu ”idän” ja ”lännen” välillä on keskeinen palestiinalaisen Edward Saidin (2003 [1978]) *orientalismiksi* nimittämässä ajattelutavassa. Orientalismi juontaa juurensa eurooppalaiseen kolonialismiin. ”Läntiset” kirjoittajat rakentavat käsitystä ”idästä” ja tutkivat, kategorisoivat ja hallitsevat sitä. Orientalismi ajattelu- ja puhetapana kuvastaa ja ylläpitää valtasuhdetta, jossa ”länsi” on subjekti ja ”itä” objekti.

Said keskittyy Lähi-itään, arabiankielisten alueiden postkolonialistisiin konteksteihin, eikä kirjoita käytännössä lainkaan Itä-Aasiasta. Saidin viitekehys ei sellaisenaan sovellukaan esim. Japanin tarkasteluun. Japani ei ole ollut Euroopan siirtomaa, ja sillä on ollut omat kolonialistiset projektinsa Aasiassa. Toisaalta Japania käsittelevän euroamerikkalaisen tutkimusperinteen juurten voi sanoa olevan Saidin mielessä orientalistiset (Minear 1980). Lisäksi Yhdysvalloissa on pyritty rakentamaan ja ylläpitämään valtasuhdetta Japaniin orientalistisin keinoin sekä toisen maailmansodan aikana (ks. Dower 1986) että sen jälkeen (ks. Shibusawa 2006). Toisaalta orientalistinen jaottelu on vaikuttanut myös japanilaisten nationalistisen identiteetin rakentumiseen (Iwabuchi 1994). Yhtenä kysymyksenä onkin, ovatko ne orienta-

listiset puhetavat, joilla englanninkielinen media käsittelee Japania (ks. esim. Hammond 1999) välittyneet myös Helsingin Sanomien uutisoitiin.

Seuraavassa luvussa (luku 2) käsittelen tarkemmin yllä kuvailemiani teoreettisia ja metodologisia lähtökohtia – kehysteoriaa, kriittistä diskurssianalyysia, ja orientalismin teoriaa. Sen jälkeen muotoilen täsmällisemmin niistä nousevat tutkimuskysymykseni. Luvussa 3 taustoitoin Japanin koronavirusepidemiaa sekä siellä kevään 2020 aikana käytössä olleita epidemianhallintamalleja. Rakennan erilaisten, pääasiassa japanilaisten lähteiden – epidemiaa koskevan tilastollisen datan, ministeriöiden raporttien, ja sanomalehtiartikkelien – pohjalta kuvan epidemian kulusta Japanissa sekä niistä strategisista valinnoista, joita sen hillitsemiseksi tehtiin. Lisäksi arvioin näiden toimien onnistumista erilaisilla mittareilla. Luon siis eräänlaisen tarkemman peilin, jonka heijastamaan kuvaan vertailen Helsingin Sanomien uutisointia.

Luvussa 4 esittelen aineistoni ja analysoin sitä luvun 3 taustaa vasten. Aluksi erittelen, mistä aihepiireistä Helsingin Sanomat uutisoi Japanin koronaepidemian yhteydessä ja millaisiin lähteisiin se pohjasi uutisointinsa. Sitten vertaan Helsingin Sanomien Japanin epidemiasta luomaa kuvaa luvussa 3 rakentamaani. Tämän jälkeen luokittelen aineistoani käytettyjen kehysten perusteella ja analysoin niiden rakentumista. Lopuksi tarkastelen diskurssianalyysin avulla yksityiskohtaisemmin kolmea laajempaa artikkelia aineistostani, jotka keskittyvät nimenomaan Japanin epidemiatilanteeseen ja -toimiin. Luvussa 5 teen yhteenvedon niistä johtopäätöksistä, joihin olen analyysini pohjalta tullut. Lisäksi arvioin tekemääni analyysia kriittisesti ja esitän ajatuksia siitä, millaisia tulevia tarkasteluja sen valossa voisi tehdä.

Latinaistan japaninkieliset sanat ja nimet Hepburn-järjestelmää käyttäen lukuun ottamatta suomen kieleen vakiintuneita paikannimiä (esim. Tokio, Jokohama). Japanilaiset henkilönimet esitän japanilaisen konvention mukaan sukunimi ennen etunimeä (esim. Abe Shinzō). Japanilaisesta ministeriöstä *Kōseirōdōshō* (厚生労働省) käytän nimitystä Japanin terveysministeriö. Vastaavasti *Monbukagakushō* (文部科学省) on opetusministeriö ja *Gaimushō* (外務省) ulkoministeriö. Instituution *Kokuritsu kansenshō kenkyūjo* (国立感染症研究所) puolestaan olen kääntänyt kansalliseksi tartuntatautien tutkimuskeskukseksi. Lähdeluettelossa ja -viitteissä käytän ministeriöiden ja muiden instituutioiden englanninkielisistä nimistä tulevia lyhenteitä, jotka esiintyvät myös niiden nettisivujen osoitteissa: MHLW (Ministry of Health, Labour and Welfare), MOFA (Ministry of Foreign Affairs), MOJ (Ministry of Justice), NIID (National Institute of Infectious Diseases). Muut käyttämäni lyhenteet löytyvät liitteestä.

2. Teoreettiset ja metodologiset lähtökohdat

Tässä luvussa esittelen tutkielmani teoreettiset ja metodologiset lähtökohdat. Aluksi käsittelen kehysteoriaa, joka toimii pääasiallisena teoreettisena viitekehyksenäni tarkastellessani HS:n Japanin koronaepidemiaa käsittelevää uutisointia. Sen jälkeen kuvailen pääasiallista menetelmääni, kriittistä diskurssianalyysiä. Yhteiskunnalliset – tai laajemmin sosiaaliset – valtarakenteet ovat keskeisessä asemassa niin kehysteorian kuin diskurssianalyysinkin kannalta. Niinpä käsittelenkin osiossa 2.3 yhtä globaalia valtarakennelmaa, joka saattaa vaikuttaa Japanin (tai laajemmin Itä-Aasian) mediakäsittelyyn – ”idän” ja ”lännen” konstruktioihin pohjautavaa orientalismin diskurssia. Lopuksi esittelen tutkimuskysymykseni.

2.1 Kehysteoria

Teoksessaan *Frame Analysis: An Essay on the Organization of Experience* Erving Goffman (1986 [1974]) käsittelee tapoja, joilla jäsenämme erilaisia tilanteita – sitä, kuinka vastaamme kysymykseen ”Mitä tapahtuu?” (*What is it that's going on here?*). Tähän kysymykseen voi – samassa tilanteessa – vastata esim. sanomalla ”pariskunta suutelee”, ”mies tervehtii vaimoaan” tai ”John varoo sotkemasta Maryn meikkiä”. Jäsennyksen ja kuvauksen valintaan vaikuttaa sen tekijän rooli tilanteessa. Samaa jalkapallo-ottelua katsovat eri joukkueiden kannattajat hahmottavat pelin eri tavoin, ja golf-peli näyttäytyy erilaisena pelaajalle ja mailapoljalle. Goffman käyttää nimitystä *kehys (frame)* organisointiperiaatteista, joiden kautta jotakin tilannetta määritellään ja tulkitaan ja joiden kautta sille annetaan sisältöjä. (s. 8-10)

Esimerkiksi saman poliittisen päätöksen voi kehystää useilla eri tavoilla. Syyskuussa 2020 Suomen hallitus sopi lämmityspolttoaineiden veronkorotuksista ja lattiahintamekanismista, joka määrittää alarajan turpeen verotukselle (YLE 17.9.2020). Vihreiden puheenjohtaja, sisäministeri Maria Ohisalo sanoi, että päätöksen myötä ”turpeen alasajo on alkanut” (Ohisalo 2020). Hallituskumppani keskustan kansanedustaja Mikko Kärnä puolestaan korosti Twitterissä, että ”turve säilyy edelleen verotukseltaan alhaisimpana lämmityspolttoaineena” (Kärnä 2020). Japanin koronatoimia on kehystetty toisaalta toteamalla, että väkilukuun suhteutettu kuolleisuus on ollut pienempi kuin Suomessa (ks. esim. HS 18.5.2020) ja toisaalta sanomalla, että se on ollut toiseksi suurin yhdentoista Aasian maan joukossa (Sugaya 2020).

Lehdistöä ja julkista mielipidettä luotaavassa klassisessa teoksessaan *Public Opinion* Walter Lippman (1997 [1922]) kuvasi lehdistöä todellisen maailman peilinä. Suurella yleisöllä ei ole pääsyä maailmaan, jota uutiset kuvaavat, ja lehdistön tehtävä on heijastaa peilin ta-

paan uutisten takana olevia tapahtumia lukijoille. Usein peilimetaforaan liitetään näkemys, jonka mukaan uutiset ovat objektiivisia ja puolueettomia ja kuvaavat maailmaa sellaisena kuin se on, vailla minkäänlaisia vääristymiä (Kuypers 2006, s. 11).

Asia on kuitenkin monimutkaisempi. Peili voi vääristää, ja lehdistö – kuten muukin media – valitsee käsiteltävät teemat ja asiat sekä kehyksen, jossa peili niitä ”heijastaa”. Median ja yhteiskunnallisen vallan suhteita tarkastelevat Edward Herman ja Noam Chomsky (1994) suhtautuvat varauksella peiliteoriaan. Media ja mediatalot ovat enemmän tai vähemmän kytköksissä taloudelliseen ja poliittiseen valtaan. Kytökset vaikuttavat uutisoinnin sisältöön ja kehyksiin, siihen mitä ja miten peili heijastaa.

Erilaisista ilmiöistä uutisoidessaan journalisti voi välittää poliitikkojen tai muiden toimijoiden käyttämiä kehyksiä tai luoda kokonaan uusia. Kehyksiä ja kehystämistä median yhteydessä tutkinut Reese (2001) määrittelee kehykset jaetuiksi organisointiperiaatteiksi, joilla on ajallista pysyvyyttä (are persistent over time)¹ ja jotka toimivat symbolisesti, jäsentäen sosiaalista maailmaa mielekkäällä tavalla (s. 11). Entmanin (1993) mukaan kehystäminen taas on sitä, että valikoidaan joitakin havaitun todellisuuden ominaisuuksia ja nostetaan ne esiin tavalla, joka ”edistää jotakin tiettyä ongelmanmäärittelyä, kausaalista tulkintaa, moraalista arvotusta ja/tai toimenpidesuosituksia” (s. 52). Reese (2010) antaa yhtenä esimerkkinä tällaisesta kehystyksestä ”terrorisminvastaisen sodan” (War on Terror(ism)), joka nousi keskeiseksi yhdysvaltalaisessa mediassa syyskuun 2001 World Trade Center -iskujen jälkeen. Kehys ohjaa ajattelemaan, että terrorismin² ongelma ratkeaa sotilaallisin keinoin. Samalla se rajaa pois kansainvälisen politiikan, diplomatian, ja viranomaistoiminnan areenat, missä konflikteja voi ratkaista sovittelemalla. Lisäksi sotametafora yhdistää ilmiön aiempiin konflikteihin, esim. toiseen maailmansotaan. (s. 22-23, 25).

Median yhteydessä termiä ”kehys” käytetään tavallaan kahdessa merkityksessä. Toisaalta se voi tarkoittaa mediatekstiin rakennettua organisointiperiaatetta, jonka kautta teksti jäsentää jotakin ilmiötä, ja toisaalta organisointiperiaatetta, jonka kautta ihminen jäsentää maailmaa omassa ajattelussaan (jälkimmäisestä käytetään myös nimitystä skeema). Tekstejä³ rakentaessaan viestijät tekevät tietoisia tai tiedostamattomia valintoja, jotka pohjautuvat heidän uskomusjärjestelmiään organisoiviin kehyksiin (Entman 1993, s. 52). Itse tekstit sisältä-

¹ Tällä tarkoitetaan, että kehys ei jää yksittäisen mediatekstin ominaisuudeksi, vaan toistuu läpi erilaisten tekstien. Reesen mukaan kehykset muuttuvat hitaasti. Koronakriisin kaltaisen uuden ilmiön yhteydessä kehykset muuttunevat nopeammin. Lienee kuitenkin huomionarvoista, että esim. suomalaisessa mediassa ja julkisessa keskustelussa toistuvaa talous vs. terveys -kehystä voi ajatella myös mukaelmana aiemmista kehyksistä, joissa on asetettu vastakkain esim. hyvinvointipalvelut ja talouden nimissä tehty leikkaukset.

² ”Terrorismi” on itsessäänkin kehys, joka esittää asian tietyllä tavalla; ilmiön voi kehystää toisinkin, esim. ”vapustaisteluna” tai yksinkertaisesti vain ”rikollisuutena”.

³ Käytän sanaa ”teksti” laajassa merkityksessä, joka käsittää myös puheen.

vät kehyksiä, jotka voivat rakentua esim. tietyistä avainsanoista tai niiden puutteesta, fraaseista, stereotyypeistä, ja virkkeistä jotka yhdistävät faktoja kokonaisuuksiksi. Lisäksi tekstin vastaanottaja rakentaa sen pohjalta oman kehyksensä, joka voi heijastella tai olla heijastelematta tekstin tasolla olevia kehyksiä tai sen tuottajan intentioita. Kehykset ovat kuitenkin olemassa myös kulttuurin tasolla. Mediateksteissä käytetyt kehykset ikään kuin varastoituvat osaksi jaettua kulttuuria, josta journalisti voi ammentaa uusia ilmiöitä kehystäessään (Entman 1993, s. 52-53). Kehykset rakentuvat kulttuuristen arvojen, arkkityyppien, ja narratiivien kautta sekä toistavat ja mukailevat niitä (Van Gorp 2010, s. 86-87). Tässä tutkielmassa tarkastelen kehyksiä tekstin tasolla, sanomalehtitekstin ominaisuuksina.

Kehystäjä ei pysty täysin kontrolloimaan sitä, kuinka kehys otetaan vastaan. On kuitenkin paljon empiirisiä tutkimuksia, joiden perusteella kehyksen voi sanoa ohjaavan vastaanottajan tulkintaa ja mielipiteenmuodostusta (ks. esim. Kahneman & Tversky 2000). Suurin osa erään kyselytutkimuksen vastaajista vastusti pakollisia HIV-testejä, kun asia kehystettiin kansalaisoikeuksien näkökulmasta, mutta kannatti niitä, kun se kehystettiin kansanterveyden näkökulmasta (Sniderman & al. 1991, s. 52). Kysymysten muotoilun on todettu vaikuttavan myös siihen, kuinka kyselytutkimusten vastaajat suhtautuvat julkiseen varainkäyttöön. Vastaajat olivat valmiimpia laittamaan rahaa erilaisiin kohteisiin silloin, kun ne kehystettiin vaikutusten kautta (esim. ”rikosten pysäyttäminen”), kuin jos ne kehystettiin pelkällä kohteen kuvailulla (esim. ”lainvalvonta”). (Rasinski 1989)

Sekä Entman (1993, s. 55) että Reese (2001, s. 19) näkevät Hermanin ja Chomskyn (1994) tavoin kehystämisen eräänlaisena vallankäyttönä. Toimittajat asettavat agendan nostamalla esiin valitsemiaan asioita ja antamalla niihin tietyn näkökulman ja tulkinta-avaimen (Kuypers 2006, s. 8-10). Kehystämiseen liittyvä määrittelyvalta ei kuitenkaan jakaudu tasaisesti, vaan valtasuhteet ja instituutiot vaikuttavat tapoihin jäsentää sosiaalista todellisuutta. Kehystämisvalta riippuu resursseista, tietopohjasta, ja strategisista liittolaisuussuhteista. (Reese 2001, s. 19) Journalistilla tai poliitikolla on enemmän mahdollisuuksia vaikuttaa siihen, mitkä kehykset nousevat laajaan tietoisuuteen, kuin satunnaisella kansalaisella. Vastavasti suurilla mediataloilla on näkyvyytensä vuoksi suurempi vaikutusvalta kuin pienemmillä. Myös globalisaatio näkyy median toiminnassa. Uutiset tulevat suomalaiseseen mediaan yhä useammin kansainvälisten uutistoimistojen kautta. Koska nämä uutistoimistot ovat tyypillisesti englanninkielisiä, niiden välittämät kehyksetkin ovat yleensä angloamerikkalaisia.

Toisaalta kehykset ovat myös luonnollinen osa viestintää ja kommunikaatiota (Kuypers 2010, s. 301). Faktoilla itsessään ei ole merkityssisältöä, vaan ne saavat merkityksensä osana kehystä tai narratiivia, joka jäsentelee ne ja muodostaa niistä koherentin kokonaisu-

den. Tällöin jotkut faktat korostuvat ja toiset jäävät kokonaan huomiotta⁴. (Gamson 1989, s. 157) Kehysten voima on siinä, että ne hienovaraisesti ohjaavat meitä suodattamaan havaintojamme, tekevät joistakin todellisuuden piirteistä näkyvämpiä kuin toisista. (Kuypers 2010, s. 300-301) Useimpia kehyksiä määrittääkin paitsi niiden sisältö, myös se mitä ne jättävät pois (Entman 1993, s. 54). Jos mielenosoitus kehystetään mielenosoittajien ja poliisin väliseksi konfliktiksi, ei mielenosoittajien sanoma ehkä pääse osaksi tarinaa, sillä se ei ole kehyksen kannalta olennainen (Reese 2001, s. 11).

Kehysten tutkiminen ja analysoiminen on itsessään kehystämistä; nimetessään kehyksiä tutkija tulee samalla kehystäneeksi ne uudella tavalla (ks. Van Gorp 2010, s. 97). Kehyksiä voi havaita kiinnittämällä huomiota tiettyihin uutisnarratiivin ominaisuuksiin: avainsanoihin, metaforiin, käsitteisiin, visuaalisiin kuviin, tai henkilöistä, ideoista, ja toiminnoista käytettyihin nimityksiin (Kuypers 2010, s. 301). Muita tällaisia elementtejä ovat esim. iskulauseet (catchphrases) ja varoittaviksi tai opettaviksi tarkoitettut historialliset esimerkit. Näitä nimitetään *kehystysvälineiksi* (framing devices). (Gamson & Modigliani 1989, s. 5; Van Gorp 2010, s. 91) Usein jo uutisen otsikko antaa tulkinnallisen kehyksen, joka ohjaa artikkelin lukemista. Monet myös lukevat pelkän otsikon perehtymättä itse artikkeliin.

Kehykset ja otsikointi ovat retoriikkaa. Retoriikka on strategista viestintää, jonka tarkoituksena on joidenkin päämäärien saavuttaminen. Tyypillisesti se nähdään tietoisena toimintana, jolla pyritään antamaan viestin vastaanottajille hyviä syitä omaksua sen tuottajan esittämä näkemys. Retoriikka siis pyrkii vakuuttamaan tai suostuttelemaan. (Lasswell 1971 [1927], Pratkanis & Aronson 2001) Viestinnässä käytetyt keinot – sanomalehden tapauksessa tekstin ominaisuudet – voivat kuitenkin vakuuttaa tai suostutella vastaanottajaa johonkin suuntaan, vaikka niitä ei olisi valittu tarkoituksellisesti. (Kuypers 2010, s. 288-289) Journalisti saattaa tiedostamattaan sisällyttää tällaisia ominaisuuksia tekstiin esim. oman sosioekonominen taustansa takia tai koska omaksuu ne jostakin lähteestään.

Retoriikkaa voi tutkia mm. kritiikin keinoin (Kuypers 2010, s. 291). Tällöin valitaan jokin perspektiivi, ”kriittinen linssi”, jonka kautta tutkittavia tekstejä tai retorisia akteja tarkastellaan. Erilaiset perspektiivit näyttävät niistä eri puolia; kehysteoriaan pohjaava perspektiivi suuntaa huomion kehystämisen välineinä toimiviin elementteihin. Perspektiivin tarkoitus

⁴ Ilmiöistä viestieissämme joudumme aina valitsemaan, mitä faktoja esitämme. Jonkin asian jättäminen mainitsematta voi pohjautua joko tietoiseen valintaan tai implisiittiseen oletukseen, että se ei ole olennainen. Se, mikä on olennaista, on aina enemmän tai vähemmän tulkintakysymys, vaikkakin joissakin tapauksissa selvempi kuin toisissa (useimmat meistä lienevät yhtä mieltä, että esim. uuden jäätelömaun tuleminen markkinoille Helsingissä ei ole Tokion koronatilannetta käsittelevän narratiivin kannalta olennainen fakta).

on kuitenkin auttaa tutkijaa, ei määrittää tutkimuksen kulkua kvantitatiivisten menetelmien tapaan. (s. 296-297)

Kuypers (2006, 2010) käyttää esimerkkinä tästä lähestymistavasta tutkimusta, jossa hän vertaili Yhdysvaltain presidentti George W. Bushin ”terrorismin vastaista sotaa” koskevia puheita ja näitä puheita käsitteleviä uutisia. Yhtenä lähtökohtana oli etsiä toistuvia teemoja ja tarkastella sitä, kuinka niitä kehystettiin ajan myötä. Kehykset nimittäin kehittyvät ajan kuluessa, eivätkä niiden kaikki elementit ole välttämättä esillä missään yksittäisessä uutisessa. Kehyttäminen alkaa, kun vastaava päätoimittaja päättää, että jotakin aihepiiriä koskeva artikkeli on ylipäänsä julkaisemisen arvoinen, ja ajan myötä kehittyy kehyksiä, jotka ohjaavat jokaisen uuden artikkelin luomista. (Kuypers 2010, s. 301-302) Hieman vastaavalla tavalla käytän tässä tutkielmassa kehysteoriaa linssinä, jonka läpi tarkastelen aineistoani. Kuten Kuypers, pyrin tarkastelemaan kehyksiä ajallisessa jatkumossa ja löytämään yhteyksiä erilaisiin teemoihin.

Kuypers (2010) esittää yhtenä retorisen kritiikin keinona osoittaa vaihtoehtoisia esitystapoja, joita retoorikko olisi voinut käyttää, mutta joita tämä ei valinnut (s. 294). Analyysissäni pyrin esittämään vaihtoehtoisia kehyksiä, jotka olisivat ainakin teoriassa olleet mahdollisia⁵. Niitä silmällä pitäen taustoitin luvussa 3 Japanin koronaepidemiaa ja sen hallitsemiseksi tehtyjä toimia. Tässä tavallaan sovellan Lippmanin (1997 [1922]) ideaa peilin takana olevasta ”todellisesta” maailmasta. HS, jonka artikkeleista aineistoni koostuu, pyrkii kuvaamaan (tai lippmanilaisittain heijastamaan peilin tavoin) tilannetta, johon useimmilla lukijoilla ei ole pääsyä. Toisaalta myöskään useimmilla HS:n toimittajilla ei ole pääsyä Japanin todellisuuteen, josta lehti raportoi. Toimittajat ovat tyypillisesti ulkomaisten, englanninkielisten uutistoimistojen ja mediatalojen (Reuters, BBC, jne.) tietojen varassa. Niinpä pyrin luvussa 3 rakentamaan erilaisista lähteistä kuvauksen Japanin koronatilanteen kehittymisestä ikään kuin tarkemmaksi peiliksi, jonka kautta yritän heijastaa todellisuutta. Tuon peilin välittämään yksityiskohtaisempaa kuvaa vasten tarkastelen HS:n uutisointia.

Etsiessäni aineistostani kehyksiä käytän menetelmää, jolla on yhtäläisyyksiä sisällönanalyysin (ks. esim. Hsieh & Shannon 2005; Krippendorff 2004) kanssa. En kuitenkaan ole tehnyt sisällönanalyysiin liittyvää tarkkaa koodausta, sillä – Kuypersia lainatakseni – tarkoituksena ei ole, että kehysten luokittelu hallitsee tai ohjailee analyysiäni, vaan kehysteoria on

⁵ Käytännössä journalistien toimintaa rajoittavat esim. saavutettavissa olevat lähteet. Myös sellaiset näkökulmat, jotka eivät ehkä olisi Japaniin perehtymättömälle journalistille mahdollisia, ovat kuitenkin kiinnostavia, koska sellaista tietoa on helposti saatavilla kertoo jotakin globaalin median hierarkioista ja tavoista esittää Japania tai laajemmin Itä-Aasiaa.

linssi, jonka läpi katson aineistoa. Analyysini varsinainen menetelmä on diskurssianalyysi. Sen avulla erittelen mikrotasolla niitä kielellisiä keinoja, joilla kehyksiä rakennetaan.

2.2 Kriittinen diskurssianalyysi

Kriittinen diskurssianalyysi on menetelmä, jonka avulla voi tarkastella yhtäältä sitä, kuinka kieli toimii yhteiskunnallisten valtasuhteiden välineenä ja toisaalta sitä, kuinka nämä valtasuhteet vaikuttavat kieleen tai näkyvät kielen tasolla (Foucault 1972; Pietikäinen & Mäntynen 2009). Tämän tutkielman kannalta erityisen hyödyllisen erittelyn on tehnyt Norman Fairclough. Teoksessaan *Language and Power* Fairclough (2015 [1988]) määrittelee, että diskurssi tarkoittaa kieltä sosiaalisen toiminnan muotona⁶. Ajatuksena on, että kieli on osa yhteiskuntaa, ei sen ulkopuolella. Kieli on sosiaalinen prosessi, jota yhteiskunnan muut (ei-kielelliset) osa-alueet määrittävät. Samalla kielen kautta rakennetaan sosiaalista todellisuutta. Kun väitellään siitä, mitä sana ”demokratia”, ”terrorismi”, tai ”länsimaat” tarkoittaa, pyritään vaikuttamaan siihen, kuinka sosiaalinen todellisuus hahmottuu ja rakentuu. (s. 55-56)

Kieli on osa sosiaalista todellisuutta, mutta sosiaaliseen todellisuuteen sisältyy myös alueita, jotka eivät ole kielellisiä. Näissäkin on kuitenkin usein merkittävä kielellinen komponentti. (Fairclough 2015, s. 55) Esim. terveydenhuolto ei rakennu kielellisesti, mutta kielelliset prosessit määrittävät vaikkapa lääkärin ja potilaan välistä suhdetta tai sitä, kuinka suhdaudumme sairauksiin. Diskurssi ei pelkästään heijasta, vaan myös rakentaa ja kyseenalaistaa sosiaalista todellisuutta, joka puolestaan muokkaa ja määrittää diskurssia. Kielen ja sosiaalisen todellisuuden välillä on dialektinen suhde (Fairclough 1992, s. 64-65). Samoilla linjoilla on Michel Foucault (1972). Häinkin korostaa diskurssin, jolla hän tarkoittaa kiteytyneitä puhe- ja ajattelutapoja, vaikutusta tapaamme hahmottaa ja tulkita sosiaalisia ilmiöitä (ks. myös Pietikäinen & Mäntynen 2009, s. 25-25).

Diskurssi Fairclough’n mielessä ei tarkoita pelkästään tarkasteltavaa tekstiä, vaan se kattaa myös tekstin tuottamis- ja tulkitsemisprosessin sekä ne sosiaaliset olosuhteet, joissa nämä prosessit tapahtuvat. Tähän liittyy kolme tasoa – välitön tilanne jossa diskurssi tapahtuu, instituutiot joihin diskurssi kytkeytyy, ja yhteiskunnan laajempi konteksti. (Fairclough 2015, s. 57-58) Esim. mediatekstin tuottamisessa on omat institutionalisoidut rutiininsa, joita sovelletaan kun kerätään ja valikoidaan lähdemateriaalia ja rakennetaan tekstejä. Tyypillisesti useat eri henkilöt muokkaavat ja muuttavat tekstiä. Lisäksi suuri osa lähdemateriaalista on peräisin

⁶ Huomaa, että Fairclough käyttää termiä suppeammin kuin sitä yhteiskuntatieteissä usein käytetään (ks. Fairclough 1992, s. 62).

uutistoimistoilta, joissa se on jo käynyt läpi saman prosessin. Valmis mediateksti on pitkän ketjun tulos, jossa tekstejä editoidaan ja asetetaan uuteen kontekstiin, ja osia vanhoista teksteistä sisällytetään uusiin. Paitsi aiemmat mediatekstit, myös alkuperäinen lähdeaineisto – haastattelut, poliittiset puheet, viralliset dokumentit, jne. – kulkevat ketjun läpi. Yhteiskunnan laajemmat valtasuhteet puolestaan vaikuttavat mediainstituutioiden rutiineihin ja näkyvät mm. siinä, miten luotettavina eri lähteitä (hallitus, poliisi, kansalaisjärjestöt, jne.) pidetään. (Fairclough 1995, s. 48-49)

Diskursseja määrittävät sosiaaliset konventiot, joita Fairclough nimittää Foucault’a (1971, via Fairclough 2015) mukaillen diskurssijärjestyksiksi (orders of discourse). Tällaisia konventioita on paitsi erilaisissa instituutioissa, myös koko yhteiskunnassa. Jonkin tietyn sanomalehden diskurssijärjestys määrittää siinä julkaistavan artikkelin syntyyn johtavaa ketjua – tapaa, jolla tekstejä yhdistellään ja muokataan, ja ketjun eri vaiheisiin sisältyviä valintoja. Yhteiskunnan laajempi diskurssijärjestys puolestaan määrittää sitä, millaisia diskurssijärjestyksiä eri medioissa ylipäänsä on. Muutoksiin diskurssijärjestyksissä taas vaikuttavat instituutioiden ja yhteiskunnan muuttuvat valtasuhteet. (Fairclough 2015, s. 60-62; Fairclough 1995, s. 65)

Diskurssien kautta voidaan käyttää valtaa, mutta ne ovat myös valtataistelun kohteina (Foucault 1972). Yhteiskunnassa käydään jatkuvaa kamppailua ja neuvottelua siitä, millaisiksi diskurssijärjestykset muodostuvat. Jokin ideologia tai diskurssijärjestys saattaa vakiintua niin kiinteäksi osaksi yhteiskunnan rakenteita, että sitä pidetään luonnollisena, terveenä järkeenä. Osaksi ”luonnollista” järjestystä tullut ideologia ja vallankäyttö ovat tyypillisesti näkymättömiä.

Tapa, jolla media esittää maailmaa, on ideologinen, mutta yleensä pikemminkin implisiittisesti kuin eksplisiittisesti. Ideologia piilee esim. kielenkäytössä, lähdemateriaalin valinnassa, ja niissä oletuksissa ja lähtökohdissa, joihin mediadiskurssi pohjautuu. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että toimittajat välttämättä pyrkisivät tietoiseen manipulaatioon. (Fairclough 1995, s. 45-47) Median vallankäyttöprosessit ovat usein näkymättömiä myös media-työntekijöille itselleen. Ne siis tavallaan koetaan luonnollisena, itsestään selvänä toimintatapana, joka kertoo ammattitaidosta ja ammattimaisuudesta. (Fairclough 2015, s. 83)

Koska diskurssilla on yhteiskunnallinen ulottuvuus, tekstianalyysi on vain osa kriittistä diskurssianalyysiä. Menetelmään sisältyy kolme tasoa: kuvailu, tulkinta, ja selitys. (Fairclough 2015, s. 57-59). Kuvailu on tekstin kielellisten piirteiden erittelemistä ja luettelemista. Huomiota voi kiinnittää esim. sanastoon, lauserakenteisiin (ovatko ne esim. aktiivisia vai passiivisia?), modaliteetteihin (ilmaisevatko ne esim. varmuutta tai epävarmuutta?), tapaan jolla

lauseita yhdistetään (mitä käytetyt konjunktiot viestivät niiden välisistä loogisista yhteyksistä?), tai käytettyihin metaforiin. (s. 129-130) Tulkintatasolla tarkastellaan tekstiä toisaalta tuotantoprosessin lopputuloksena ja toisaalta tulkintaprosessin⁷ lähtökohtana. Tällöin tekstin kielellisistä piirteistä etsitään ”jälkiä” (traces) tuotantoprosessista ja tulkitsijalle suunnattuja ”vihteitä” (cues). (s. 57-59) Huomiota voi kiinnittää mm. intertekstuaaliseen kontekstiin ja diskurssityyppiin⁸ (s. 171-172). Kuvailu ja tulkinta tapahtuvat aina limittäin, sillä tutkija tekee tulkintoja jo valitessaan, mitkä kielelliset piirteet sisällytetään osaksi kuvailua (Fairclough 1992, s. 199). Selittävä vaihe kytkee tulkinnan ympäröivän sosiaalisen todellisuuden valtarakenteisiin. Huomiota voi kiinnittää mm. ideologisiin kytköksiin, valtasuhteiden vaikutukseen diskurssiin, ja siihen pyrkiä diskurssi muuttamaan valtarakenteita. (Fairclough 2015, s. 175)

Jokainen kuvaus tai esitys maailmasta jättää jotakin pois, nostaa jotakin esiin, ja häivyttää jotakin taustalle. Tekstianalyysissä tulisikin kiinnittää huomioita paitsi siihen, mitä tekstissä on, myös siihen, mitä siinä ei ole – valintoihin, jotka jätettiin tekemättä (Fairclough 1995, s. 18). Näitä valintoja pyrin kartoittamaan seuraavan, Japanin koronaepidemiaa käsittelevän luvun muodostamaa taustaa vasten. Diskurssianalyysi on monitieteistä. Se yhdistää kielellisen analyysin ymmärrykseen ympäröivästä maailmasta sosiaalisine rakenteineen. Tässä tutkielmassa hyödynnänkin omaa koulutustaustaani Itä-Aasian tutkimuksessa ja erityisesti Japanin tutkimuksessa näitä rakenteita tarkastellessani.

Mediateksteihin vaikuttavia valtasuhteita on mahdollista analysoida ottamatta kantaa siihen, ovatko teksteissä esitetyt asiat totta. Fairclough (1995) kuitenkin katsoo, ettei kriittinen analyysi voi suhtautua välinpitämättömästi totuuteen tai virheellisiin käsityksiin, joita tekstit saattavat välittää esim. jättämällä jotakin sanomatta tai sisältämällä implisiittisiä oletuksia, jotka eivät pidä paikkaansa. Jos tekstiin sisältyy vaikkapa oletus siitä, että jonkin etnisen ryhmän edustajat ovat älykkäämpiä kuin toisen, on tärkeä osa analyysiä huomauttaa, ettei asia ole näin. (Fairclough 1995, s. 15) Olen omaksunut tämän periaatteen, ja pyrin analyysissäni parhaani mukaan selvittämään, missä määrin HS:n esittämät asiat pitävät paikkansa. Tässäkin käytän apuna taustoittavaa lukua 3. Koska valtasuhteet ovat keskeisessä asemassa sekä kehysteoriassa että kriittisessä diskurssianalyysissä, valotan seuraavaksi erästä Japania koskevaan uutisointiin liittyvää valtarakennelmaa – orientalismia ja ”lännen” ja ”idän” käsitteiden rakentumista.

⁷ Sana ”tulkinta” viittaa tässä toisaalta siihen, kuinka esim. sanomalehden lukija tulkitsee lukemaansa, ja toisaalta siihen kuinka tutkija tulkitsee tekstiä lukijan tulkinnan lähtökohtana. Koska myös tuotantoprosessi sisältää tulkitsemista (mediateksti on tulkinta maailmasta), on kriittiseen diskurssianalyysiin sisältyvä tulkinta oikeastaan tulkinnan tulkitsemista. (ks. Fairclough 2015, s. 104)

⁸ Esim. sanomalehtitekstien joukossa mm. uutisilla, kolumneilla, analyyseillä, ja pääkirjoituksilla on omat diskurssityypinsä. (vrt. Fairclough 1995, s. 64-65)

2.3 ”Itä”, ”länsi”, ja orientalismi

Klassisessa teoksessaan *Orientalism* Edward Said (2003 [1978]) purkaa ”idän” tai ”orientin” käsitettä ja samalla maantieteellis-kulttuurillista jaottelua ”länteen” ja ”itään”. Jaottelu juontaa juurensa eurooppalaiseen kolonialismiin, ja siihen sisältyy valtasuhde: ”länsi” tutkii, kategorisoi, ja hallitsee ”itää”. ”Länsi” on subjekti, ”itä” on objekti.

Pohjimmiltaan kyse on maailman jakamisesta tuttuun (Eurooppa, ”länsi”, ”me”) ja vieraaseen (”Orientti”, ”itä”, ”ne”) (Said 2003, s. 43). Said vertaa tätä antiikin kreikkalaisten tapaan puhua ”meidän” maistamme ja ”barbaarien” maista. Tällainen maantieteellinen jaottelu voi olla siinä mielessä täysin mielivaltainen, että ”meidän” alueidemme ulkopuolella elävät eivät välttämättä hahmota maantiedettä samojen rajanvetojen kautta. (s. 54)

”Niitä” määrittää se, että ”ne” ovat erilaisia kuin ”me”, mutta samalla näiden eroavaisuuksien kautta rakentuu ja määrittyy myös ”meidän” identiteetti. (Said 2003, s. 54) ”Länsi” tarkastelee itseään ”orienttia” vasten: kuvaillessaan ”orientaalien” tapoja outoina ja järjettöminä se korostaa omaa selväpäisyyttään ja rationaalisuuttaan, asettaa itsensä normiksi. (s. 87) ”Lännen” käsite ei ole mielekäs ilman ”itää” (ja päinvastoin), aivan kuten ”päivän” käsite ei ole mielekäs ilman ”yötä” (Hall 1992, s. 278-279).

Said käyttää termiä ”orientalismi” monessa merkityksessä. Hän viittaa sillä esim. ”orienttia” tutkiviin akateemisiin oppisuuntauksiin, joiden juuret ovat löytöretkien ja kolonialismin perinnössä, ja joiden tuottamia tekstejä ”länsi” on käyttänyt – ja edelleen käyttää – pyrkimyksissään alistaa ”itää”. Kaikkien sanan eri käyttötapojen taustalla on kuitenkin ajatus orientalismista ajattelutapana, joka perustuu ontologiseen ja epistemologiseen jaotteluun ”idän” ja ”lännen” välillä. Orientalismi olettaa, että on olemassa muuttumaton ”orientti”, joka on täysin erilainen kuin ”länsi” (joskin syyt, joilla tätä erilaisuutta on perusteltu, ovat vaihdelleet eri aikoina). (s. 96) Kun ”orienttia” ja ”orientaalien” toimintaa tarkastellaan ja analysoidaan ”länneestä” käsin, annetaan tyypillisesti enemmän kulttuurillisia ja uskonnollisia kuin taloudellisia ja poliittisia selityksiä (vrt. Said 2003, s. 107). ”Orientaalia” ei nähdä yhteiskunnan ja historian aktiivisena luoja, vaan kulttuurinsa passiivisena tuotteena (Hammond 1999, s. 318).

Said purkaa ”orientin” – ”idän” – käsitettä ja tuo esiin sen luonteen ”lännen” luomana konstruktiona. Nykyään arkisessa kielenkäytössä ja sanomalehtitekstissä ”länsi” ja ”länsimaat” esiintyvät kuitenkin useammin kuin ”itä”. Voidaankin puhua jaottelusta ”The West and the Rest” (ks. esim. Hall 1992) – keskiöön nostettu ”länsi” ja sen ulkopuolelle jäävä muu maail-

ma. ”Länsi” esitetään ikään kuin yhtenäisenä, vaikka se on todellisuudessa ollut aina varsin heterogeeninen ja sisältänyt omat sisäiset ”toisensa”⁹ (Hall 1992, s. 279-280). ”Länsi” konstruointiin historiallisesti. Renessanssiaikaan mennessä se oli saanut muotonsa ”eurooppalaisen” kulttuuri-identiteetin kautta, joka katsoi pohjautuvansa antiikin kreikkalais-roomalaiseen sivistykseen ja kristinuskoon. Tämä huolimatta siitä, että kaikki ”lännen” asukkaat eivät olleet kristittyjä, kristinuskko itsessään oli peräisin Euroopan ulkopuolelta ”idästä”, ja antiikin kreikkalaiset pitivät foinikialaisia ja egyptiläisiä – eli myöhemmin ”itämaisina” nähtyjä – juuria helleenisen kulttuurin kannalta merkittävinä. (Hall 1992, s. 290; Morley & Robins 1995, s.155)

Nykyään ”lännen” ajatellaan kattavan Euroopan lisäksi esim. Yhdysvallat ja joitakin muita entisiä siirtomaita, joissa Euroopasta peräisin oleva kulttuuri on hallitsevassa asemassa. Myöskään koko Eurooppaa ei useinkaan mielletä ”länneksi”. ”Länsimainen” ei ole puhtaasti kulttuurillinen kategoria, vaan siihen sisältyy yleensä ajatus tietäntyyppisistä – modernista – yhteiskunnasta. (Hall 1992, s. 276-277). Modernisoituminen tulkitaankin usein ”länsimaisten” arvojen omaksumiseksi, kuin ei olisi muuta modernia kuin ”läntinen” moderni. ”Länsi” on ikään kuin ominut modernin itselleen. Hall (1992, s. 276) kirjoittaaakin Japanin olevan ”teknologisessa mielessä ’länsimainen’ vaikka se on henkisellä kartallamme niin ’idässä’ kuin vain voi olla”.

Toisen maailmansodan jälkeen ”lännen” keskiö siirtyi Euroopasta Yhdysvaltoihin. ”Lännellä” alettiin viitata myös toiseen kylmän sodan maailmanjärjestyksessä muodostuneista puolista – siihen, jota hallitsi Yhdysvallat (vrt. Said 2003, s. 17). Kreikkalais-roomalainen kulttuuriperintö ja kristinuskko ovat olleet myös venäläisen kulttuuri-identiteetin rakennuspuita, mutta Venäjää ei yleensä nähdä osana ”länttä”. Japani puolestaan asettui kylmän sodan aikana Yhdysvaltain liittolaisena ellei osaksi ”länttä”, niin ainakin sen puolelle. Kiinnostavasti jaottelu on täysin päinvastainen kuin niissä Venäjän-Japanin sodan kuvauksissa, joissa Japanin voittoa käsitellään modernin ajan ensimmäisenä Aasian voittona Euroopasta (ks. esim. Encyclopaedia Britannica 2020), ”idän” voittona ”lännestä”.

Vaikka ”lännen” tai ”länsimaiden” käsite on merkityssisällöltään epämääräinen, sitä harvoin kyseenalaistetaan. Se nähdään eräänlaisena itsestäänselvyytenä, osana ”tervettä järkeä”. Siihen sisältyvä määrittelyvalta ja ideologinen ulottuvuus ovat pitkälti näkymättömiä. Siitä on tullut Fairclough’n (2015) kuvailemalla tavalla ”luonnollinen” kielenkäyttötapa, joka on näennäisesti kadottanut ideologisen merkityksensä (s. 113-114).

⁹ Hall mainitsee esimerkkinä juutalaiset ja naiset, mutta myös esim. romanit, eurooppalaiset muslimit, tai Suomessa saamelaiset käyvät esimerkeistä.

Said (2003) ei käsittele käytännössä lainkaan Itä-Aasiaa, vaan keskittyy tapoihin, joilla Lähi-idän arabiankielisiä kulttuureja ja islamia on orientalisoitu, ja siihen liittyviin kolonialistisiin ja postkolonialistisiin valtasuhteisiin. Saidin teoksesta kirjoittamassaan arviossa Richard Minear (1980) toteaa, että Japania käsittelevän euroamerikkalaisen tutkimusperinteen juurten voi kuitenkin katsoa olevan orientalistiset Saidin mielessä. Konteksti ja siihen liittyvät ”idän” ja ”lännen” väliset valtasuhteet ovat silti erilaiset, sillä Japani ei ole ollut ”lännen” siirtomaa, vaan sillä on ollut omat kolonialistiset projektinsa Aasiassa. (Minear 1980)

Toisaalta Yhdysvaltain ja Japanin välillä on ollut valtasuhde siitä lähtien, kun Yhdysvallat pudotti Japaniin kaksi ydinpommia ja miehitti maan. Sodan jälkeen Japani on ollut sotilaallisesti riippuvainen Yhdysvalloista, ja maiden välinen liittolaisuus on toiminut pitkälti Yhdysvaltain ehdoilla. Maiden välisessä vuoden 1950 turvallisuussopimuksessa oli useita kohtia, jotka asettivat Japanin suvereniteetin kyseenalaiseksi. Esim. Japanissa sijaitsevista Yhdysvaltain tukikohdissa palvelevien sotilaiden vapaa-ajallaan tukikohtien ulkopuolella tekemät rikokset käsitteli Yhdysvaltain armeija, ei japanilaiset tuomioistuimet. (Neary 2019, s. 168-171).

Tätä valtasuhdetta on myös ylläpidetty orientalismin kautta, mikä näkyy jo Yhdysvaltain toisen maailmansodan aikaisessa propagandassa. Saksalaisille oli useita eri nimityksiä, mutta ylivoimaisesti yleisin oli ”natsi”. Japanilaisista taas käytettiin nimitystä ”japsi” (Jap). (Dower 1986, s. 78-79) Saksalaisten tekemiä julmuuksia ei selitetty saksalaisen kulttuurin kautta, vaan niitä nimitettiin ”natsien rikoksiksi”, kun taas japanilaisten tekemiä sotarikoksia sanottiin yksinkertaisesti ”japanilaisiksi” (s. 34). Siinä, missä ”läntisten” saksalaisten ”pahuus” oli poliittista ja ideologista, ”itäisten” japanilaisten ”pahuus” oli rodullista ja kulttuurillista. Saksalaisia ja italialaisia saattoi kohdella yksilöinä, kun taas japanilaiset olivat ”tottelevaista massaa, jolla oli vain yksi mieli” (s. 79-81, 31).

Sodan jälkeen Japanista tuli Yhdysvaltain tärkein liittolainen Aasiassa, ja suuri yleisö piti saada näkemään vanha vihollinen uusin silmin. Orientalismi valjastettiin palvelemaan tätäkin tarkoitusta, ja militarisoidun ja maskuliinisen ”samurai-Japanin” rinnalle luotiin esteti-soitu ja feminiininen ”geisha-Japani”. (Shibusawa 2006) Kun Japani 1970- ja 80-lukujen taitteessa oli noussut merkittäväksi taloudelliseksi ja teknologiseksi mahdiksi ja Yhdysvaltoja koetteli lama, Japani alettiin nähdä jälleen uhkana. Sodanaikaista muistuttava kuvasto yleisty. Selityksiä japanilaisten yritysten menestykselle etsittiin jopa esimoderneista samuraiklassikoista. (s. 292-295) Näihin aikoihin syntyi myös uusi orientalismin muoto, jolle Morley ja Robins (1995) ovat antaneet nimen ”tekno-orientalismin”. Siinä Japani yhdistyi vieraaseen ja

pelottavaan tulevaisuuteen, jossa teknologinen korvaa inhimillisen. Japanilaiset esitettiin enemmän koneen kuin ihmisen kaltaisina, tunnekylminä robotteina. (s. 167-171)

Japanin kohdalla voi puhua myös ”seko-orientalismista” (wacky orientalism), jossa Japani ja japanilaiset halutaan nähdä mahdollisimman outoina (”bizarre”). Todisteiksi japanilaisen kulttuurin outoudesta saatetaan nostaa Japanissa marginaalisessa asemassa olevia ilmiöitä huomioimatta, että ne ehkä vaikuttavat oudoilta myös useimpien japanilaisten mielestä. (Wagenaar 2016) Yhtenä esimerkkinä tästä ovat Japania koskevat pikku-uutiset, joissa korostetaan jotakin outoa tapahtumaa tai japanilaisen kulttuurin tai yhteiskunnan eksoottiseksi koettua piirrettä. Eurooppalainen ja yhdysvaltalainen media esittää Japanin usein maana, jota määrittää sen erilaisuus verrattuna ”länteen”. Brittiläisessä mediassa japanilaisten reaktiota Koben vuoden 1995 suurmaanjäristykseen on selitetty esim. shintolaisuuden ja japanilaisen kulttuurin kautta. (Hammond 1999, s. 312-314)

Myös japanilaiset ovat rakentaneet omaa kulttuuri-identiteettiään toiseuttamalla ”länttä” ja tarkastelemalla itseään sitä vasten. Yksi esimerkki ovat *nihonjinron* tai *Nihon bunkaron* -teoriat (”teoriat japanilaisuudesta”, ”teoriat Japanin kulttuurista”), joissa on Meiji-kaudelta (1868-1912) lähtien luotu käsitystä Japanista suhteessa vertailukohtana toimivaan ”länteen” osin euroamerikkalaiseen orientalismiin nojaten (Befu 2001, s. 10-11, 126-141; ks. myös Oguma 2018, s. 22-23). Teorioissa rakennettiin romantisoitua ”japanilaisuuden ydintä”, joka oli kontrastissa idealisoituun ”länteen”, ja toisen maailmansodan jälkeen erityisesti Yhdysvaltoihin (ks. Befu 2001, s. 6). Suhtautuminen ”länteen” ei kuitenkaan ollut peilikuva Saidin orientalismin suhteesta ”itään”. Siinä, missä Saidin orientalismin fokuksessa on toinen eli ”itä”, keskittyvät *nihonjinron*-teoriat itseen eli Japaniin. Ne haastavat ”lännen” valta-asemaa mutta eivät purkamalla ”idän” ja ”lännen” käsitteitä, vaan rakentamalla ”lännen” binääriseksi vastakohdaksi idealisoidun Japanin. Näin ”West and the rest” -dikotomia korvautuu trikotomialla, joka koostuu Japanista, ”lännestä”, ja muusta maailmasta. Japani on siis pyrkinyt haastamaan ”länttä” orientalisoimalla itseään, ja tätä on nimitetty itseorientalismiksi. Samalla Japanin suhtautuminen muihin Aasian maihin on ollut saidilaisen orientalisoivaa. (Iwabuchi 1994, s. 51-56)

Tarkasteltaessa Japanin esittämistä suomalaisessa mediassa on syytä kiinnittää huomiota siihen, ettei Suomen ja Japanin välillä voi välttämättä nähdä orientalistista valtasuhdetta. Japanilla on globaalissa kontekstissa paljon enemmän taloudellista valtaa kuin Suomella. Lisäksi Japanilla voi ajatella olevan enemmän kulttuurillista ”pehmeää valtaa”, ovathan japanilaiset kulttuurituotteet – musiikki, sarjakuvat, elokuvat, tv-sarjat, videopelit, jne. – levinneet maailmalle paljon kattavammin kuin suomalaiset. Suomi on myös kaukana ”lännen” valta-

keskiöistä, eikä Suomen asema osana ”länttä” ole aina ollut selvä (ks. esim. Maïche 2015, s. 37-57). Globalisoituneessa maailmassa suomalainen media käyttää kuitenkin lähteinään kansainvälisiä, englanninkielisiä uutistoimistoja ja medioita, ja niiden kautta orientalistinen diskurssi voi valua brittiläisestä ja yhdysvaltalaisesta kontekstista Suomeen, englanninkielisen maailman keskuksesta periferiaan. Angloamerikkalaisen median globaali hegemonia läpäisee myös Suomen.

”Seko-orientalistinen” Japanin esittäminen outona ja kummallisena näkyy myös suomalaisessa mediassa, vaikkapa sellaisessa radio-ohjelmasarjassa kuin *Mitä ihmettä, Japani?* (ks. HS 20.7.2020). Toisaalta tällainen kummasteleva suhtautuminen ei ole yksipuolinen, vaan myös japanilaiset eksotisoivat Suomea. Tammikuussa 2020 japanilaiset tv-ryhmät kävivät HS:n mukaan Helsingissä kuvaamassa saunovaa koiraa (HS 29.1.2020a). Nähdessään Faizerin Geisha-suklaapatukan japanilaiset turistit luultavasti kokevat samankaltaista huvittunutta ihmetystä kuin suomalaiset törmätessään Japanissa vaatekauppaan, jolle on annettu nimeksi suomen sana ”keittiö”.

Toisaalta suomalaiset kokevat myös yhteenkuuluvuutta ja samankaltaisuutta japanilaisten kanssa. Helsingin Sanomien *Mitä ihmettä, Japani?* -ohjelman arvostelussa (HS 20.7.2020) todetaan, että Japani on ”täkäläisestä näkökulmasta monilta osin [...] outo maa”, jolla on kuitenkin ”monia yllättäviä yhtäläisyyksiä” Suomeen¹⁰. On esitetty, että suomalaisessa ja japanilaisessa taiteessa ja luontosuhteessa on jotakin samaa (Merviö 2019, s. 133) ja että ”yksinkertaisuus, rauhallisuus, läheinen luontosuhde sekä hiljaisuuden arvostus ovat jaettu- ja kulttuurillisia arvomalleja” (Broner-Bauer 2019, s. 136). Suomen ulkoministeriön ja Suomen Japanin suurlähetystön tuottamalla Suomi Japanissa -nettisivulla sanotaan: ”Maantieteellisestä välimatkasta huolimatta suomalaiset ja japanilaiset kokevat toisensa usein hyvin läheisiksi” (Finland Abroad 2020). Vastaavasti Japanin Suomen suurlähetystön sivuilla lukee: ”Japanilaiset ja suomalaiset tuntevat keskinäistä vetoa toisiinsa” (Japanin Suomen-suurlähetystö 2016). Muotoilu yritys Artek puolestaan ilmoittaa nettisivuillaan Tokion myymälänsä yhden tarkoituksen olevan ”juhlistaa maiden välistä hengenheimolaisuutta” (Artek 2020). Samanlainen ajatus ”hengenheimolaisista” tai ”sukulaissieluista” esiintyy aina silloin tällöin medias- sa (ks. esim. Hämeen Sanomat 29.8.2012; Talouselämä 10.6.2015).

¹⁰ Tämä on nostettu myös arvostelun otsikkoon: ”Japani-fanien kepeä uutuussarja esittelee maidemme välisiä yllättäviä yhteyksiä”.

2.4 Edellisistä osioista nousevat tutkimuskysymykset

Tutkimuskysymykseni ovat 1) *mitä* HS kirjoitti kevään 2020 aikana Japanin koronaepidemiasta, ja 2) *miten* se kirjoitti siitä. Sekä kehysteorian että kriittisen diskurssianalyysin näkökulmasta olennaista on paitsi se, mitä sanotaan, myös se, mitä jätetään sanomatta. Niinpä tutkin myös, mitä HS *ei* uutisoi Japanin koronaepidemiasta. Seuraavassa luvussa rakennan erilaisten sanomalehtilähteiden, tilastojen, ja ministeriöjulkaisujen pohjalta kuvauksen Japanin koronaepidemian kulusta. Se toimii taustana, johon myöhemmin vertaan HS:n uutisointia.

Tutkiessani, *miten* HS kirjoitti Japanin koronaepidemiasta, nojaudun kehysteoriaan. Tarkastelen toisaalta sitä, miten lehti kehysti epidemiaa ja siihen liittyviä ilmiöitä, ja toisaalta sitä, miten Japanin epidemiaa käytettiin kehystysvälineenä muita aiheita (esim. Suomen epidemia) käsiteltäessä. Diskurssianalyysin avulla tarkastelen, millaisin kielellisin keinoin kehäksiä rakennettiin.

Kriittiseen diskurssianalyysiin kuuluu paitsi tekstianalyysi, myös selitys, joka kytkee tekstin tulkinnan sosiaalisen todellisuuden valtarakenteisiin (Fairclough 2015, s. 57-59). Pyrinkin tarkastelemaan HS:n artikkeleita osana globaalin median laajempia valtarakenteita. Päästäkseni niihin kiinni tutkin, mitä lähteitä HS on käyttänyt uutisoinnissaan, ja kuinka yleisiä erityyppiset lähteet ovat (esim. englanninkieliset mediatalot vs. japanilaisten lehtien englanninkieliset painokset). Yksi globaaleja valtasuhteita heijasteleva diskurssi on orientalismi ja siihen kytkeytyvät ”idän” ja ”lännen” konstruktio. Yhtenä tutkimuskysymyksenäni onkin, missä määrin HS:n Japanin koronaepidemiaa koskevassa uutisoinnissa esiintyy orientalistisia ajattelumalleja ja kielenkäyttötapoja tai orientalistista kuvastoa.

3. Koronavirusepidemia Japanissa

Tässä luvussa kuvailen koronavirusepidemian kehitystä Japanissa ja sen hillitsemiseksi tehtyjä toimia. Koska kyse on hyvin tuoreista tapahtumista, aiheesta ei vielä juuri ole kokonaisvaltaisia esityksiä. Niinpä pyrin rakentamaan aikalinjan Japanin terveysministeriön (Kōseirōdōshō, 厚生労働省) ja pääministerin kanslian (Shushōkantei, 首相官邸) julkaisemien tilastojen ja raporttien sekä sanomalehtiartikkelien pohjalta. Tarkoitukseni ei ole selvittää lopullista totuutta epidemian kulusta tai hallintatoimien vaikutuksesta, vaan taustoittaa seuraavan luvun media-analyysiä ja valottaa, millaista tietoa on ainakin teoriassa ollut saavutettavissa silloin kun aineistoni tekstit on kirjoitettu. Keskityn ajanjaksoon 16.1.-31.5.2020, jonka Helsingin Sanomien aineistoni kattaa. Rajoitun tarkastelemaan epidemiaa itsessään ja sen hillitsemiseksi tarkoitettuja poliittisia toimia. Epidemian taloudelliset ja yhteiskunnalliset vaikutukset sekä niiden lieventämiseksi suunnatut toimet jätän pääosin tarkasteluni ulkopuolelle. Pyrin myös käsittelemään tehtyjä toimia ja politiikkalinjauksia sinällään, en niitä koskevaa julkista keskustelua, joka olisi jo kokonaan oman tutkielmansa aihe.

3.1 Epidemian eteneminen

Kun katsoo Japanin terveysministeriön (MHLW 2020a) ja yleisradioyhtiö NHK:n (NHK 2020) julkaisemia graafeja tartuntamääristä¹¹, hahmottuu kaksi aaltomaista kuviota. Ensimmäinen tartunta on raportoitu 16.1, ja tartuntojen kasvu jatkuu suhteellisen hitaana maaliskuun loppupuolelle, jolloin luvut alkavat nousta jyrkemmin. Ensimmäisen aallon huippu tulee huhtikuun puolivälissä, minkä jälkeen tartuntamäärät jälleen laskevat. Toukokuun lopulla luvut ovat jälleen samaa luokkaa kuin maaliskuun alussa. Kesäkuun loppupuolella ne alkavat uudelleen nousta ja ylittävät heinäkuussa ensimmäisen aallon huippulukemat.

Asahi shinbun -lehdessä raportoidun Kansallinen tartuntatautien tutkimuskeskuksen (Kokuritsu kansenshō kenkyūjo, 国立感染症研究所)¹² tekemän arvion perusteella epidemian voisi myös jakaa kolmeen vaiheeseen ja käsitellä alun hiljaisen kasvun jaksoa erillisenä maa-

¹¹ Lähteenä Japanin epidemiadatalle (tartunnat, kuolleisuus, tehtyjen testien määrät) käytän pääasiassa terveysministeriön tilastoja. Toisinaan viitataan kuitenkin esim. NHK:n tilastoihin, koska NHK:n sivun esityksestä näkyy selkeästi kuinka monta tartuntaa tai kuolemaa on raportoitu tiettyyn päivään mennessä. Toisinaan käytän vertailukohtana muiden maiden (esim. Suomen) tilastoja, jolloin käytän usein lähteenä Our World of Data -sivustoa, sillä Suomenkin tapauksessa on vaikea löytää muita lähteitä, joista voisi katsoa esim. kuinka monta tartuntaa tiettyyn päivämäärään mennessä oli raportoitu. Sivusto on käyttänyt lähteinään maiden terveysviranomaisten tietoja.

¹² Terveysministeriön alaisuudessa toimiva laitos, jolle keskitetään tieto Japanissa havaituista tartuntatautitapauksista ja jolla on keskeinen rooli epidemioiden hallinnassa (ks Umeda 2015).

liskuussa alkaneesta aallosta. Tutkimuskeskus arvioi viruksen genomia analysoimalla, että epidemian alkuvaiheessa Japanissa havaituilla tartuntaryppäillä (kurasutā, クラスタ) oli läheinen yhteys tammikuun alussa Kiinan Wuhanista löydettyyn virustyyppiin, mutta tämän virustyyppin arvioitiin tukahtuneen Japanissa maaliskuun alkuun mennessä. Maaliskuusta lähtien Japanissa levinnyt virustyyppi näytti olevan lähempänä Euroopassa havaittua tyyppiä, ja oli mahdollista että se oli tullut Japaniin turistien ja ulkomaanmatkoilta palaavien ihmisten mukana. (Asahi 28.4.2020)

Kesäkuulle asti kuolleisuuslukujen muutos heijastelee tartuntakäyrää pienellä viiveellä. Kesäkuussa alkaneen aallon kohdalla kuolleisuus jää kuitenkin pienemmäksi kuin ensimmäisen aallon aikana vaikka tartuntoja on raportoitu enemmän. Tämä voi selittyä yhtäältä tartuntalukujen vertailukelvottomuudella, sillä terveysministeriön tilastojen mukaan toisen aallon aikana tehtiin huomattavasti enemmän koronatestejä kuin ensimmäisen aallon kohdalla (ks. MHLW 2020a, 2020b), ja toisaalta tartunnan saaneiden erilaisella ikäjakaumalla, sillä kesästä alkaen tauti näyttäisi leviävän nuoremmassa väestössä (ks. esim. Japan Times 3.7.2020; WHO 18.8.2020).

Epidemiaan liittyviä tilastoja tarkasteltaessa on huomattava, että maakohtaiset tiedot eivät aina vastaa toisiaan, vaan esim. testikriteerit, sairaalaan tai tehohoitoon ottamisen kriteerit ja kuolemantapausten tilastointi vaihtelevat. Japanissa käytäntönä on ollut ottaa tartuntatautilain (kansenshōhō, 感染症法) nojalla sairaalaan kaikki positiivisen testituloksen saaneet – myös lieväoireiset ja oireettomat – tartuntojen leviämisen estämiseksi (ks. esim. The Mainichi 1.4.2020; MHLW 19.3.2020, s. 13). Suomessa taas sairaalaan on otettu vain ne, joiden on erityisesti katsottu olevan sairaalahoidon tarpeessa. Japanissa osa sairaalahoidossa olevista potilaista on luokiteltu vaikeasti sairaiksi (jūshōsha, 重症者), mutta näitä ei edes maan sisällä ole määritelty kaikkialla samoin kriteerein. Kansallisen tason määritelmässä vaikeasti sairaiksi katsottiin kaikki, jotka tarvitsivat tehohoitoa, hengityskonehoitoa tai ECMO-hoitoa¹³. Terveysministeriön mukaan kaikki tehohoidossa olevat potilaat tuli tilastoida vaikeasti sairaiksi. Tokiossa ja joillakin muilla alueilla teho-osastopotilaita ei kuitenkaan luokiteltu vaikeasti sairaiksi elleivät nämä olleet hengityskone- tai ECMO-hoidossa. Tätä perusteltiin sillä, että vapaana olevien vuodepaikkojen määrästä riippuen teho-osastolle otettiin joskus ennakoivasti potilaita, joiden sairaus ei ollut erityisen vakava mutta joiden kohdalla riski sen pahenemisesta arvioitiin korkeaksi. (NHK 25.8.2020) Yomiuri shinbun -lehden (Yomiuri 14.6.2020) tekemän selvityksen mukaan myöskään kuolleita ei ole tilastoitu yhdenmukaisin kriteerein

¹³ Extracorporeal membrane oxygenation eli veren happeuttaminen koneellisesti kehon ulkopuolella.

kaikkialla Japanissa. Useilla alueilla kaikkien niiden kuolemat, joilla oli todettu covid-19, tilastoitiin koronakuolemina. Joillakin alueilla covid-19 -tautia sairastavan henkilön kuolemaa ei kuitenkaan tilastoitu koronakuolemana, mikäli varsinaisen kuolinsyyn arvioitiin olevan jokin muu kuin covid-19 (esim. syöpä).

Erityisesti epidemian alun hiljaisen jakson osalta Japanin suhteellisen matalien tartuntalukujen on kritisoitu selittyvän alhaisilla testausmäärillä (ks. esim. Conversation 17.3.2020; Washington Post 29.3.2020). Myös Japanissa raportoitu kuolleisuus kuitenkin pysyi suhteellisen matalana¹⁴, vaikka siellä on OECD:n ikääntynein väestö (Rouzet 2019, s. 10). Periaatteessa on mahdollista, että merkittävä määrä koronakuolemia olisi jäänyt raportoimatta Japanissa, mutta voi kysyä, olisiko se japanilaisen terveydenhuollon korkean tason huomioiden voinut olla käytännössä mahdollista. Vuonna 2019 julkaistun raportin mukaan Japani oli OECD:n kärkeä neljän keskeisen terveysindikaattorin yhdistelmällä mitattuna (OECD 2019, s. 24). Näistä erityisesti elinajanodote oli Japanissa OECD:n korkein ja estettävissä tai hoidettavissa olevista syistä johtuva kuolleisuus OECD:n kolmanneksi matalin (OECD 2019, s. 24-25). Lisäksi Japanissa oli esim. OECD:n alhaisin kokonaiskuolleisuus (ikä rakenne vakioituna) ja eniten sairaalapaikkoja suhteessa väestömäärään (OECD 2019, s. 71, 195).

Pelkkä tehtyjen testien määrä ei myöskään kerro, onko maassa löydetty merkittävä osuus tautitapauksista. Jos väestössä ei juuri ilmene tautiin sopivaa oirekuvaa, jäävät testausmäärätkin todennäköisesti vähäisemmiksi. Yksi tapa mitata testauksen laajuutta onkin positiivisten tulosten osuus tehtyjen testien määrästä. Mitä pienempi se on, sitä suuremman osan tautitapauksista voi olettaa löytyvän. Vaikkapa keuhkokuumeopotilaiden joukossa on todennäköisesti enemmän covid-19 -positiivisia kuin koko väestössä, joten positiivisten tulosten osuus on suurempi jos testataan pelkästään keuhkokuumeepotilaita; tällöin jää luultavasti tilastoimatta paljon tapauksia, joilla tauti ei ole aiheuttanut keuhkokuumetta.

Japanin pääministerin kanslian alaisuudessa toimineen covid-19 -asiantuntijajapaneelin (senmonka kaigi, 専門家会議) raportin (MHLW 11.5.2020, s. 7) mukaan positiivisten osuus testituloksista pysyi Japanissa jotakuinkin 4% tuntumassa tai sen alapuolella maaliskuun lopulle, jolloin se alkoi nousta. Korkeimmillaan se oli yli 12% huhtikuun 12. päivänä, minkä jälkeen trendi kääntyi laskevaksi. Tokion metropolialueella osuudet olivat kansallisen tartuntatautien tutkimuskeskuksen mukaan korkeampia; huhtikuun puolivälin tienoilla tilastoitiin

¹⁴ NHK:n (2020) tilastojen mukaan Japanissa oli maaliskuun loppuun mennessä kuollut 66 ihmistä, eli 0,05 kuolemantapausta 100 000 asukasta kohden, kun taas esim. Suomessa vastaavat luvut olivat 17 kuollutta (Our World in Data 2020a) eli 0,3 kuollutta 100 000 asukasta kohden vuoden 2018 väkiluvuista (Japani 126,5 miljoonaa; Suomi 5,5 miljoonaa; Tilastokeskus 2020) laskettuna. Japanissa siis väkilukuun suhteutetut kuolinluvut olivat maaliskuun lopulla matalampia kuin Suomessa, vaikka epidemia oli alkanut Japanissa aikaisemmin; Japanissa 100. varmistettu tartunta raportoitiin 21.2. (NHK 2020), Suomessa 10.3. (Our World in Data 2020b).

huippulukema 31,7%, mistä osuudet laskivat alle 2 prosenttiin toukokuun loppuun mennessä (NIID 27.7.2020). Our World in Data -sivuston (2020) mukaan koko Japanin positiivisten tulojen osuuden seitsemän päivän liukuva keskiarvo oli toukokuun lopulla 0,8%. Vertailun vuoksi tämä liukuva keskiarvo vaihteli saman sivuston mukaan Suomessa maaliskuis-, huhtikuun aikana välillä 3-10% ja oli toukokuun lopulla 1,5%, mistä se on kesän mittaan laskenut alle 0,3 prosentin¹⁵. Etelä-Koreassa puolestaan positiivisten osuus sai maaliskuun alussa korkeimman arvonsa 4,7%, mistä se oli huhtikuun alussa laskenut alle 1 prosentin ja huhtikuun lopulla alle 0,4 prosentin. (Our World in Data 2020)

3.1.1 Epidemian alkuvaihe

Tammikuun alussa kolmikymppinen mies hakeutui keuhkokuumeeseen vuoksi terveydenhuoltoon Kanagawan prefektuurissa. Koska hän oli käynyt Wuhanin epidemia-alueella Kiinassa, tapauksesta raportoitiin terveydenhuoltokeskukseen (hokenjo, 保健所)¹⁶. Mies tutkittiin Kansallisessa tartuntatautien tutkimuskeskuksessa, ja 15.1. klo 20:45 hänellä todettiin koronataartunta. Seuraavana päivänä terveysministeriö kertoi tiedotteessaan (MHLW 16.1.2020) Japanin ensimmäisestä koronatapauksesta. Toinen tapaus todettiin 24.1. Wuhanista kotoisin olevalla matkailijalla (MHLW 24.1.2020). Neljä päivää myöhemmin raportoitiin kuudes tapaus (MHLW 28.1.2020), joka oli samalla ensimmäinen jossa tartunta näyttää tapahtuneen Japanissa. Tartunnan saanut oli ollut kontaktissa Wuhanista tulleeseen turistiin.

Kuun lopussa Japani alkoi evakuoita kansalaisiaan Wuhanista (Japan Times 29.1.2020). Helmikuun alusta covid-19 määriteltiin tartuntatautilain (kansenshōhō, 感染症法) mukaiseksi nimetyksi tartuntataudiksi (shitei kansenshō, 指定感染症)¹⁷, mikä mahdollisti mm. tartunnan saaneiden pakottamisen sairaalaan (kyōsei nyūin, 強制入院). Lisäksi kiellettiin maahantulo ulkomaalaisilta, jotka olivat oleskelleet kahden viikon sisällä Kiinassa Hubein provinssissa tai joilla oli Hubeissa myönnetty Kiinan passi. (Shushōkantei 31.1.2020; 1.2.2020).

¹⁵ Valtioneuvoston raportin (Valtioneuvosto 1.6.2020) mukaan positiivisten osuus oli Suomessa maaliskuussa 6-7% ja toukokuun lopulla päivittäin n. 1%.

¹⁶ Englanninkielisissä lähteissä sanalle 保健所 (hokenjo) käytetään yleensä käännöstä *health center* tai *health care center*, mikä saattaa aiheuttaa suomalaiselle lukijalle vääriä mielikuvia; kyseessä on kuitenkin varsin erilainen instituutio kuin Suomen terveyskeskukset. Japanin terveydenhuoltokeskukset ovat prefektuurien alaisuudessa toimivia yksiköitä, joilla on varsin laajat valtuudet terveydenhuollon hallinnoinnissa ja tartuntatautien torjunnassa. (Umeda 2015).

¹⁷ Ks. Umeda 2015.

Helmikuun alussa otsikoihin nousi matkalla Hong Kongista Jokohamaan ollut risteilyalus Diamond Princess. Laivasta Hong Kongissa poistuneella matkustajalla oli todettu covid-19 -tartunta. Diamond Princess saapui Jokohaman satamaan 3.2. ja ankkuroitui telakoitumatta. Terveysministeriö määräsi sen 2666 matkustajaa ja 1045 miehistön jäsentä karanteeniin (Asahi 3.2.2020, NIID 19.2.2020). Tartunnat alkoivat levitä aluksella. Pariissa viikossa Diamond Princessistä tuli suurin epidemiakeskittymä Kiinan ulkopuolella. Monet maat evakuoivat kansalaisiaan laivalta. Helmikuun 19. päivä satoja negatiivisen koronatestituloksen saaneita matkustajia päästettiin lähtemään. (HS 17.2.2020; 19.2.2020) Viimeiset henkilöt pääsivät poistumaan alukselta vasta 1.3. Siihen mennessä laivalla olijoista 705 oli saanut tartunnan. (Japan Times 2.3.2020) Japanissa Diamond Princessillä todetut tartunnat tilastoidaan yleensä erilleen muista Japanissa rekisteröidyistä tartunnoista, ja tilastointiajankohtana ne muodostivat valtaosan kaikista Japanissa ilmoitetuista tartunnoista (ks. esim. NHK 2020).

Japanin ensimmäinen koronakuolema raportoitiin torstaina 13.2. Kyseessä oli yli 80-vuotias nainen, joka oli ollut sairaalahoidossa keuhkokuumeen vuoksi. Kuolemaa edeltävänä päivänä naiselle oli tehty koronatesti, ja positiivinen tulos varmistui tämän kuoleman jälkeen. (MHLW 13.2.2020) Samalla viikolla todettiin tartuntoja, joiden lähdettä ei pystytty jäljittämään. Sunnuntaina terveysministeri Kato sanoi Japanin yleisradioyhtiö NHK:n ajankohtaisohjelmassa Nichiyōtōron (日曜討論, sunnuntaiväittely) tiedostavansa, että tilanne eroaa aiemmasta mutta jättävänsä tilannekuvan muodostamisen asiantuntijoille (これまでの状況とは異なっているという認識は示したが、どういう状況に来ているかは専門家に判断してもらわなければならない). (NHK 16.2.2020) Samana päivänä kokoontui ensimmäistä kertaa asiantuntijajaneeli (senmonka kaigi, 専門家会議), jonka oli tarkoitus toimia poliittisen päätöksenteon tukena ja laatia ohjeistuksia suurelle yleisölle (Shushōkantei 16.2.2020, ks. myös Shushōkantei 14.2.2020).

Seuraavana päivänä, 17.2, terveysministeriö julkaisi koronaohjeistuksen (MHLW 17.2.2020), jossa kerrottiin miten toimia, jos kärsi kuumeesta tai flunssan oireista. Siinä kehoitettiin jäämään pois töistä tai koulusta ja mittaamaan kuume joka päivä. Jos flunssan oireet ja yli 37,5 asteen kuume jatkuivat yli neljä päivää, tuli ottaa yhteyttä aiemmin perustettuihin (ks. esim. Mainichi 3.2.2020) neuvontakeskuksiin (kikokusha, sesshokusha sōdan sentā; 帰国者・接触者相談センター). Ikääntyneitä, niitä joilla oli erilaisia riskitekijöitä, sekä raskaana olevia kehoitettiin ottamaan yhteyttä jo kahden päivän jälkeen. Lisäksi ohjeistuksessa korostettiin, että liikkeellä oli ylivoimaisen paljon (圧倒的に) muita tauteja ja esim. influenssasta

huolissaan olevia kehoitettiin olemaan tavalliseen tapaan yhteydessä perhelääkäriin (kakaritsukei, かかりつけ医) tai vastaavaan.

Perjantaina 21.2. varmistettujen tartuntojen kokonaismäärä ylitti sadan tapauksen rajan (ks. esim. NHK 2020). Maanantaille 24.2. päivätyssä raportissaan (MHLW 24.2.2020) asiantuntijapaneeli totesi, että viruksen leviämistavan vuoksi yksittäisten tartuntojen estäminen olisi mahdotonta. Leviämistä pystyisi kuitenkin hidastamaan, ja seuraavat 1-2 viikkoa olisivat kriittiset (setogiwa, 瀬戸際) sen kannalta, saataisiinko taudin etenemismuhti pidettyä hallinnassa (shūsoku suru, 収束する) vai ajaututtaisiinko terveydenhuollon kapasiteetin yltymiseen ja taloudelliseen ja yhteiskunnalliseen kaaokseen. Tulevien toimien tärkeimpänä tavoitteena paneeli piti taudin hidastamista sekä vakavien tautitapausten ja kuolemien vähentämistä niin paljon kuin mahdollista (可能な限り減らす). PCR-testien tekemistä kaikille paneeli ei pitänyt tehokkaana keinona estää viruksen leviämistä senhetkisessä tilanteessa. Lisäksi se totesi, että oli parempi varautua epidemian yltäkkiseen leviämiseen ja säästää vähäiset testiresurssit niille, jotka olivat vaarassa saada vakavia oireita. Paneeli myös huomautti, että Tokion alueella suuri osa tartuntatautiosastojen vuodepaikoista oli *Diamond Princess*illa olleiden käytössä ja että jos suuri määrä taudista huolissaan olevia ryntäisi terveydenhuollon yksiköihin, oli vaarana että järjestelmä ajautuisi vielä pahempaan kaaokseen. (MHLW 24.2.2020) Vuoden 2009 sikainfluenssapandemian aikana testausklinikoista oli nimittäin tullut tartunnoille otollisia ympäristöjä (Gaikō 2020, s. 9). Paneeli toivoi, että flunssan oireista kärsivät sairastaisivat kotona ja ottaisivat yhteyttä terveydenhuoltoon vain jos terveysministeriön ohjeistuksen ehdot (yli 37,5 astetta kuumetta yli neljän päivän ajan, jne.) täyttyisivät. Oireettomille se esitti mm. lähikontaktien vähentämistä ja etätyötä (rimōtowāku, リモートワーク). (MHLW 24.2.2020)

Seuraavana päivänä pääministerin alaisuudessa toimiva koronapäämaja (shingata koronauirusu kansenjō taisaku honbu, 新型コロナウイルス感染症対策本部) julkaisi Japanin koronapolitiikan päälinjat (Shushōkantei 25.2.2020), ja terveysministeriö ilmoitti perustaneensa tartuntaryppäiden vastaisen toimintaryhmän (kurasutā taisakuhan クラスター対策班) (MHLW 25.2.2020). Koronapäämajan dokumentissa linjattiin senhetkisten toimien tavoitteiksi epidemian päättymisen mahdollisimman aikaisessa vaiheessa (流行の早期終息), potilasmäärien kasvun hidastaminen niin paljon kuin mahdollista, epidemian laajuuden rajoittaminen, vakavasti sairastuvien määrän minimoiminen, ja yhteiskunnallisten ja taloudellisten vaikutusten minimoiminen (s. 3). Dokumentti käsitteli toimia, jotka liittyivät tiedotukseen,

Japanin epidemiatilanteen seurantaan, tartuntojen leviämisen estämiseen, terveydenhuoltopalveluihin (iryō teikyō taisei, 医療提供体制), ja rajavalvontaan. Useimpien näistä kohdalla lueteltiin erikseen toimet, jotka olisi tehtävä heti, ja toimet joita tehtäisiin paikallisesti mikäli jonkin alueen potilasmäärät kasvaisivat merkittävästi (大幅に).

Epidemian seurannan ja hallinnan merkittävimpänä senhetkisenä toimena mainittiin lääkärin arvion pohjalta tehdyt PCR-testit ja altistuneiden jäljittäminen. Jos potilasmäärät lähtisivät jollakin alueella kasvuun, näitä toimia vähennettäisiin ja siirryttäisiin suosittelemaan ihmisiä pysymään kotona. Samalla kuitenkin jatkettaisiin ja vahvistettaisiin tartuntaryyppäiden (kurasutā, クラスター) torjumista. Lisäksi paikalliset viranomaiset voisivat tarvittaessa suositella opetuksen järjestäjiä (setchisha, 設置者) sulkemaan kouluja väliaikaisesti. (s. 5-6) Terveydenhuoltopalveluihin liittyen todettiin, että koronaneuvontakeskukset olisivat vastaisuudessa auki 24 tuntia vuorokaudessa. Tartuntariskin vähentämiseksi tartuntaa epäilevien tuli hakeutua terveydenhuollon piiriin ainoastaan näiden keskusten kautta. Tulevaisuudessa, potilasmäärien kasvaessa, tavallistenkin terveydenhuollon yksiköiden (ippan no iryōkikan, 一般の医療機関) pitäisi kuitenkin valmistautua ottamaan vastaan koronaviruksen oireista kärsiviä potilaita. Potilasmäärien kasvuun tuli myös alkaa varautua välittömästi lisäämällä sairaaloiden vuodepaikkoja ja hankkimalla lisää hengityskoneita. (s. 7-9) Lisäksi dokumentissa todettiin mm. että kasvomaskien ja muiden suojarusteiden valmistajia pyydetäisiin lisäämään tuotantoa (s. 9).

Dokumentin julkistamisen jälkeisenä päivänä pääministeri Abe kehotti suurten kulttuuri- ja urheilutapahtumien järjestäjiä harkitsemaan niiden perumista tai siirtämistä seuraavan kahden viikon ajalta. Kansallismuseot Tokion, Naran, Kioton, ja Fukuokan prefektuureissa suljettiin torstaina 27.2. ja niiden oli määrä pysyä kiinni maaliskuun puoliväliin asti. (Asahi 27.2.2020; Kyodo 27.2.2020). Torstaina Abe pyysi kouluja sulkemaan ovensa seuraavana maanantaina (2.3.) ja pysymään kiinni lukukauden loppuun asti, mikä tarkoitti käytännössä noin kahta viikkoa. Kyseessä oli nimenomaan *pyyntö*, joka ei ollut juridisesti sitova, eikä pääministerillä ollut valtuuksia sulkea kouluja. Opetusministeriö ilmoitti, että pyyntö ei koskenut lastentarhoja (hoikuen, yōchien; 保育園、幼稚園) eikä koululaisille koulun ulkopuolella järjestettävää lastenhoitoa (esim. iltapäiväkerhot). Jälkimmäisiltä ministeriö toivoi koulusulun aikana samanlaista joustavaa toimintaa kuin normaalisti koulujen loma-aikoina, esim. mahdollisuutta aiempiin aloitusaikoihin. Joillakin alueilla, joilla oli esiintynyt suuria tartuntaryyppäitä, esim. Osakassa, Hokkaidolla ja Chibassa, kouluja oli suljettu jo aikaisemmin. (Asahi 27.2.2020; Japan Times 28.2.2020)

Japanin lääketieteellisen yhdistyksen (Nihon Ishi Kai, 日本医師会) puheenjohtaja Yokokura Yoshitake oli pyytänyt pääministeriä tekemään maaliskuusta voimistettujen epidemianhallintatoimien kuukauden (3 月を防止強化月間に位置づけ), jotta tartuntaryppäiden ketjujen laajenemista (集団感染の連鎖拡大) saataisiin hallittua. Yhtenä keinona hän oli maininnut koulujen kevätlomien aikaistamisen. (Asahi 27.2.2020). Mainichi shinbun -lehden mukaan useat lääketieteen asiantuntijat kuitenkin kyseenalaistivat, oliko koulujen sulkeminen tarpeen koko maassa, ja sanoivat ettei sen tehosta ollut tieteellistä näyttöä. Lehti myös mainitsi, että Hokkaidolla, missä koulut oli suljettu aikaisemmin, eräs sairaala oli joutunut lopettamaan poliklinikkapotilaiden vastaanoton, koska sairaanhoitajat joilla oli lapsia eivät pystyneet tulemaan töihin. (The Mainichi 29.2.2020)

Asiantuntijapaneeli, joka oli 24.2. sanonut seuraavien 1-2 viikon olevan kriittisiä, julkaisi uuden raportin 9.3., kun edellisestä oli kulunut kaksi viikkoa. Siinä se totesi, että epidemia ei ollut lähtenyt räjähdysmäiseen kasvuun ja arvioi, että senhetkistä hyvää tilannetta oli mahdollista jossakin määrin (一定程度) ylläpitää. Paneelin mukaan Japanissa 80% niistä, joilla oli varmistettu tartunta, ei ollut tartuttanut muita. Se arvioi, että vaikka efektiivisessä reproduktioluvussa¹⁸ tapahtui päivittäistä vaihtelua, se pysyi noin yhdessä. Raportin mukaan tartuntaryppäät oli onnistuttu huomaamaan ajoissa, ja tästä syystä epidemia eteni Japanissa hitaammin kuin monissa muissa maissa. (MHLW 9.3.2020, s. 1-2) Paneeli kuitenkin ennusti, että ulkomailta oli odotettavissa uusia tartuntoja (MHLW 9.3.2020, s. 3). Tartuntaryppäiden estämiseksi se kehotti välttämään 1) suljettuja tiloja joissa on huono ilmasto, 2) tiiviitä väkijoukkoja, 3) keskusteluja lähietäisyydeltä, ja etenkin tilanteita joissa nämä kaikki kolme tekijää yhdistyivät. (s. 4) Lisäksi raportissa suositeltiin käyttämään kasvomaskia, huolehtimaan käsi- ja yskimishygienistä sekä välttämään tavaroiden yhteiskäyttöä (ja tarvittaessa desinfioimaan ne) (s. 7).

Seuraavana päivänä pääministerin alaisuudessa toimiva koronapäämaja julkaisi selostuksen hätätoimenpiteistä (Shushōkantei 10.3.2020). Siinä lueteltiin esim. sellaisia taloudellisia toimia kuin rahalliset tuet mm. yrityksille, kotitalouksille ja terveydenhuollon yksiköille. Yrityksiä kannustettiin suosimaan etätyötä (terewāku, テレワーク) ja joustavia työaikoja mm. tarjoamalla vastineeksi yritystukia. Etätyötä suositeltiin myös valtionhallinnon ja paikallishallintojen työntekijöille. (s.7-8) Dokumentin julkistamisen jälkeisenä päivänä, 11.3, WHO luokitteli maailmanlaajuisen covid-19 -tautilanteen pandemiaksi (WHO 11.3.2020). Pari päivää

¹⁸ Tämä luku kertoo, kuinka monta ihmistä yksi tartunnan saanut keskimäärin tartuttaa. Kun luku on alle yhden, tartuntojen määrä laskee; kun se on yli yhden, tartuntojen määrä kasvaa. Kun se on tasan yksi, tartuntojen määrä ja epidemian laajuus pysyy ennallaan.

sen jälkeen pääministeri Abe sanoi lehdistötilaisuutta avatessaan, että Japanissa ei kuitenkaan ollut tarvetta hätätilalle. Maassa oli todettu vain 0,06 tartuntaa 10 000 asukasta kohden, mikä oli vähemmän kuin esim. Kiinassa tai Etelä-Koreassa. (Shushōkantei 14.3.2020)

Kun asiantuntijapaneeli 19.3. julkaisi seuraavan raporttinsa, se arvioi että Japanin hyvä tilanne oli pysynyt yllä, mutta joillakin alueilla oli nähtävissä kasvua (MHLW 19.3.2020, s. 7). Sen mukaan joidenkin Euroopan maiden varoittavien esimerkkien valossa oli hyvä varautua myös räjähdysmäiseen kasvuun, sillä joillakin alueilla koronapotilaille varatut sairaalapaikat alkoivat jo täyttyä lieväoireisista ja kuolemantapausten määräkin oli kasvussa. (s. 7-8). Paneeli huomautti, että Italiassa, Espanjassa ja Ranskassa oli jouduttu sulkemaan kokonaisia kaupunkeja ja asettamaan ulkonaliikkumiskieltoja. (s. 8) Jos epidemia lähtisi vastaavaan kasvuun Japanissa, ei paneelin mukaan olisi juuri muita politiikkavaihtoehtoja kuin vastaavat keinot. Se katsoi kuitenkin, että olisi välttämätöntä kehittää ”japanilaiset epidemianhallintatoimet” (日本型の感染症対策), jotka eivät vaatisi yhtä suuria uhrauksia kuin joissakin maissa käyttöön otetut *lockdownit* (rokkudaun, ロックダウン) eivätkä olisi niiden tavoin ”jälkilääke” (事後的な劇薬). Tätä varten oli toimittava oikea-aikaisesti ja jatkettava sellaisten tilanteiden vähentämistä, joissa yhdistyivät edellisessä raportissa mainitut kolme tekijää (ahtaat tilat, väkijoukot, keskustelut lähietäisyydeltä). Erityisenä riskinä mainittiin tapahtumat, joissa näitä ei voinut välttää ja joihin kerääntyi ihmisiä eri puolilta maata. (s. 10). Lisäksi arvioitiin, että räjähdysmäinen kasvu oli suurempi vaara metropolialueilla, joille oli keskittynyt ja joiden kautta liikkui suuri määrä ihmisiä (s. 9).

Paneeli myös suositteli rakentamaan vakavaoireisia priorisoivan terveydenhoitojärjestelmän. Sitä varten vastaanottojen (*jushin*, 受診), sairaalaan ottamisen (*nyūin*, 入院), ja kotiuttamisen (*taiin*, 退院) käytäntöjä olisi muutettava. Paneeli ehdotti, että positiivisen testituloksen saaneet oireettomat ja sairaalahoitoa tarvitsemattomat lieväoireiset potilaat toipuisivat kotona mutta heidän terveydentilaansa seurattaisiin puhelimitse¹⁹. (s. 12-13)

3.1.2 Hätätila

Maaliskuun loppua kohti tilanne Japanissa alkoi näyttää pahemmalta. Erityisesti ulkomailta tulevien tartuntojen määrä oli asiantuntijapaneelin mukaan kasvussa (Shushōkantei 11.4.2020, s. 4). Maaliskuun 20. ylittyi 1000 varmistetun tartunnan raja (NHK 2020). Huhtikuun alussa

¹⁹ Käytännössä oli ottaa positiivisen testituloksen saaneet tartuntatautilain (*kansenshōhō*, 感染症法) mukaisesti sairaalaan tartuntojen leviämisen estämiseksi (MHLW 19.3.2020, s. 13).

julkaistussa raportissa asiantuntijapaneeli totesi, että vaikka Japanissa ei vielääkään tapahtunut samanlaista räjähdysmäistä kasvua kuin joissakin maissa, oli kuitenkin etenkin isoissa kaupungeissa (toshibu, 都市部) raportoitu tartuntaryppäitä toistensa perään ja tartuntaluvut voimakkaassa nousussa. Tokiossa efektiivisen reproduktioluvun arvioitiin ylittäneen yhden maaliskuun puolivälissä ja olleen n. 1,7 aikavälillä 21.3.-30.3. (MHLW 1.4.2020, s. 4)

Tiistaina 24.3. pääministeri Abe ilmoitti, että Japani ja kansainvälinen olympiakomitea olivat yhdessä päätyneet siirtämään kesälle 2020 kaavaillut Tokion olympialaiset seuraavaan vuoteen (Japan Times 24.3.2020). Olympiatuli oli saapunut Japaniin neljä päivää aikaisemmin (HS 20.3.2020). Vielä maaliskuun puolivälissä Abe ja Tokion kuvernööri Koike Yuriko olivat sanoneet, että kisat pidettäisiin alkuperäisessä aikataulussa (HS 14.3.2020, Japan Times 12.3.2020).

Maaliskuun lopulla Japanissa käytiin julkista keskustelua mahdollisesta hätätilan julistamisesta (ks. esim. Asahi 30.3.2020). Juridisen viitekehyksen hätätilalle muodosti vuonna 2012 säädetty laki uudentyyppisen influenssan torjumiseksi (shingata infuruenza nado taisaku tokubetsu sochihō, 新型インフルエンザ等対策特別措置法) (Asahi 13.3.2020; ks. myös Umeda 2015; Shushōkantei 11.4.2020). Tätä lakia oli 13.3. muutettu siten, että se kattoi myös covid-19 -taudin (Asahi 13.3.2020). Mikäli lain mukainen hätätila julistettaisiin, prefektuurien (todōfuku, 都道府県) kuvernöörit voisivat pyytää ihmisiä pysyttelemään kotona sekä pyytää sellaisten julkisten tilojen sulkemista kuin esim. koulut, päiväkodit, elokuvateatterit, ja urheiluhallit. Pyyntöjen rikkomisesta ei ollut määrätty erityisiä rangaistuksia, mutta viranomaiset saattoivat julkistaa niitä noudattamatta jättäneiden yritysten ja instituutioiden nimet. Mainichi-lehden mukaan Aben aiempia, suurten tapahtumien perumista ja koulujen sulkemista koskevia pyyntöjä oli kritisoitu siitä, että ne olivat vailla laillista pohjaa. Hätätilan aikana paikalliset viranomaiset voisivat tarvittaessa myös mm. ottaa käyttöön yksityisomistuksessa olevia rakennuksia lääketieteellisiin tarkoituksiin vaatia lääkkeiden ja ruoan tuottajia luovuttamaan niitä valtiolle. (The Mainichi 5.3.2020; Japan Times 29.3.2020) Laki kuitenkin mahdollisti vain välttämättömäksi katsotut toimet (Asahi 30.3.2020; Shushōkantei 11.4.2020, s. 10).

Influenssalain mukaisen hätätilan julistaminen edellytti, että kaksi ehtoa toteutuisi. Ensinnäkin oli oltava vaara, että kansalaisten hengelle ja terveydelle (seimei, kenkō; 生命、健康) aiheutuisi merkittävää vahinkoa. Toisekseen oli oltava vaara, että taudin nopea, koko maan laajuinen leviäminen vaikuttaisi huomattavasti kansalaisten elämään ja talouteen (seikatsu ya keizai, 生活や経済). (Asahi 13.3.2020). Ennen hätätilan julistamista pääministerin tuli konsultoida asiantuntijoista koostuvaa neuvoa-antavaa komiteaa (shimon'iinkai, 諮問委

員会), joka arvioi mm. oliko vakavia tautitapauksia enemmän kuin tavanomaisen influenssan kohdalla. Hätätilaa julistaessaan pääministerin tuli määrittää, millä alueilla ja kuinka kauan se olisi voimassa. (Asahi 30.3.2020)

Maaliskuun 30. päivänä Kamayachi Satoshi, joka kuului sekä Japanin lääketieteellisen yhdistyksen johtokuntaan että pääministerin neuvoa antavaan komiteaan, sanoi asiantuntijoiden ajattelevan yhä laajemmin, että olisi parempi julistaa hätätila. Kamayachi totesi, että tartuntojen räjähdysmäisen leviämisen jälkeen olisi jo liian myöhäistä. Hän paljasti käyneensä epävirallisia keskusteluja hallituksen asiantuntijapaneelin jäsenten ja terveysministeriön vastuuhenkilöiden (tantōsha, 担当者) kanssa ja sanoi suurimman osan näistä olevan hätätilan julistamisen kannalla. Kamayachi sanoi kuitenkin ymmärtävänsä, ettei arviota voinut tehdä pelkästään tieteelliseltä pohjalta, koska sillä oli suuria vaikutuksia talouteen ja ihmisten arkeen. (Asahi 30.3.2020) Huhtikuun ensimmäisenä lääketieteellisen yhdistyksen puheenjohtaja Yokokura Yoshitake vielä toivoi hallitukselta nopeaa toimintaa ja varoitti, että Japani saattaisi muuten ajautua samanlaiseen tilanteeseen kuin Eurooppa ja Yhdysvallat (Yomiuri 1.4.2020).

Tiistaina 7.4. pääministeri Abe julisti hätätilan kuukaudeksi (6.5. asti) seitsemän prefektuurin (Japanin 47 prefektuurista) alueelle (Saitama, Chiba, Tokio, Kanagawa, Osaka, Hyōgo, Fukuoka). Hän sanoi, että kaupunkeja ei kuitenkaan suljettaisi kuten ulkomailla, vaan julkisen liikenteen kaltaiset talouden ja yhteiskunnan kannalta välttämättömät palvelut pidettäisiin mahdollisuuksien mukaan toiminnassa (海外で見られるような都市封鎖を行うものではなく、公共交通機関など必要な経済社会サービスは可能な限り維持し). Tartuntojen leviämistä estettäisiin samanlaisin keinoin kuin aiemminkin, eli mm. välttämällä suljettuja tiloja, väkijoukkoja ja lähikontakteja. Aben mukaan kaikkein tärkeintä, tärkeämpää kuin mikään muu (最も重要なことは、何よりも), oli ihmisten käytöksen muuttaminen. Hän sanoi, että mikäli kaikki vähentäisivät sosiaalisia kontaktejaan 70-80%, tartuntamäärät saataisiin asiantuntijoiden laskelmien mukaan käännettyä laskuun kahdessa viikossa. (Shushōkantei 7.4.2020)

Yhdeksän päivää myöhemmin Abe laajensi hätätilan kattamaan koko maan. Perusteena oli, että Hokkaidon, Ibarakin, Ishikawan, Gifun, Aichin, ja Kioton prefektuureissa tauti oli jo levinnyt yhtä laajalle (同程度にまん延が進んでおり) kuin niissä prefektuureissa, joissa hätätila oli jo aiemmin tullut voimaan, ja muuallakin syntyi uusia tartuntaryypäitä mm. ihmisten liikkuesssa ulos kaupunkialueilta (都市部からの人の移動). Abe mainitsi erityisesti

tarpeen vähentää ihmisten liikkumista huhti-toukokuun vaihteeseen ajoittuvan, n.s. *Golden Weekin*²⁰ aikana. (Shushōkantei 16.4.2020)

Jo hätätilan julistamista edeltävänä päivänä 6.4. Tokion kuvernööri Koike Yuriko pyysi, että kaupungin asukkaat pysyttelisivät kotona hätätilan julistamisen jälkeen. Tokion metropolihallinto oli tehnyt alustavan listan yrityksistä ja instituutioista, joita pyydetäisiin sulkemaan hätätilan aikana. Tällaisia olivat mm. koulut, yliopistot, voimistelutilat, teatterit, elokuvateatterit, näyttelytilat, museot, kirjastot, tavaratalot, ostoskeskukset, kampaamot, yökerhot, baarit, karaokepaikat, pachinko-hallit, ja videopelihallit. Sen sijaan esim. apteekkeja, ruokakauppoja, hotelleja, bussi-, taksi-, ja junayhtiöitä, kylpylöitä, ja ravintoloita ei suunniteltu pyydetäviksi sulkemaan. (The Asahi Shimbun 7.4.2020) Koike ei kuitenkaan pystynyt esittämään näitä pyyntöjä ennen kuin vasta perjantaina 10.4. koska joutui neuvottelemaan listan lopullisesta sisällöstä Japanin keskushallinnon kanssa. Keskushallinnon vaatimuksesta esim. kampaamot poistuivat listalta, mutta Tokio onnistui pitämään kiinni mm. pelihallien sulkemispyynnöstä. Lopullisella listalla olivat mm. koulut, urheilutilat, yökerhot, baarit, teatterit, elokuvateatterit, ja videopelihallit. Lisäksi ravintoloita pyydettiin lyhentämään aukioloaikojaan ja sulkemaan jo 20:00 (tai 19:00 jos ne myivät alkoholia). Lisäksi mm. apteekkeja, ruokakauppoja ja muita avoinna olevia yrityksiä ja yksiköitä kehoitettiin ottamaan käyttöön erityisiä toimia tartuntojen välttämiseksi. (Japan Times 9.4.2020; The Asahi Shimbun 10.4.2020)

Huhtikuun aikana asiantuntijat pyrkivät arvioimaan mm. matkapuhelinoperaattorien paikannustietojen ja julkisten liikennevälineiden käyttöasteen perusteella, kuinka paljon kaupunkialueilla liikkui ihmisiä. Esim. matkapuhelinoperaattori Docomon datan mukaan Tokion Shibuyan aseman ympäristössä liikkui 13.-19.4. tammi-helmikuun keskiarvoon verrattuna arkisin n. 63-65% vähemmän ihmisiä ja vapaapäivinä n. 78% vähemmän. Tokion metropolin liikennelaitoksen (Tōkyō-to Kōtsūkyoku, 東京都交通局) tietojen perusteella sen hallinnoiman Toei-metron matkustajamäärät olivat 8.-10.4. (ke-pe) 64-74% pienempiä kuin vastaavaan aikaan edeltävänä vuonna ja 11.-12.4. (la-su) 84-89% pienempiä. (MHLW 22.4.2020)

Näiden ja vastaavien tietojen pohjalta hallituksen asiantuntijapaneeli arvioi 22.4. päivätyssä raportissaan, että etätyöhön (terewāku, テレワーク) siirtyminen ja työaikojen porrastaminen eivät ehkä olleet edenneet. Lisäksi paneeli totesi, että Tokion ja Osakan kaltaisilla metropolialueilla ihmismäärät puistoissa ja viihdepalveluiden parissa (gorakushishetsu, 娯楽

²⁰ Japanissa nimitetään *Golden Weekiksi* (gōrudenuīku, ゴールデンウィーク) vuosittain huhti-toukokuun vaihteeseen ajoittuvaa viikkoa, jolle osuu useita peräkkäisiä vapaapäiviä.

施設) olivat selvästi vähentyneet, mutta pienemmillä paikoilla tätä ei näyttänyt tapahtuneen tarvittavassa määrin. Pienemmille paikoille syntyi kuitenkin jatkuvasti uusia epidemioita, koska ihmiset kävivät Tokiossa ja muissa suurissa kaupungeissa mm. työmatkoilla. (MHLW 22.4., s. 5-6) Suurin osa kouluista sen sijaan oli sulkenut; raportin mukaan 22.4. Japanin peruskouluista (shōchūgakkō, 小・中学校) oli suljettuna 95% ja lukiotasoisista kouluista (kōtōgakkō, 高等学校) 97% (MHLW 22.4.2020, s. 13).

Huhtikuun alkupuolella lieväoireisia ja oireettomia koronapotilaita alettiin siirtää sairaaloista hotelleihin. Asahi shinbun -lehti kuvaili tokiolaista hotellia, jossa oli huhtikuun puolivälissä 83 potilasta. Lehden mukaan hotellissa työskenteli vuoroissa kaksi lääkäriä ja kaksi sairaanhoitajaa päivittäin klo 8-17 ja kaksi sairaanhoitajaa ympäri vuorokauden. Mikäli tarpeen, metropolihallinnon alaisten sairaaloiden lääkäreiltä oli mahdollista saada apua myös yöllä. (Asahi 16.4.2020) Kuun loppuun mennessä Tokiossa oli otettu käytännöksi, että lieväoireiset ja oireettomat potilaat saivat sitä erityisesti toivoessaan jäädä myös kotihoitoon, vaikka kaupunki suosittelikin ennemmin hotelliin menemistä. Huhtikuun 28. päivä metropolihallinto alkoi julkistaa hotelli- ja kotihoidossa olevien potilaiden lukumääriä. Tuolloin Tokiossa oli hotellihoidossa 198 ja kotihoidossa 635 potilasta. (Asahi 30.4.2020)

Torstaina 9.4. Japanin ensihoitoyhdistys (Nihon Kyūkyū Igaku Kai, 日本救急医学会) ja Japanin kliininen ensihoitoyhdistys (Nihon Rinshō Kyūkyū Igaku Kai, 日本臨床救急医学会) varoittivat, että ensihoitojärjestelmän (kyūkyū iryō taisei, 救急医療体制) romahtamisesta oli jo merkkejä (すでに実感している). Yhdistysten mukaan yhä harvempi sairaala otti enää vastaan yskästä ja kuumeesta kärsiviä potilaita. Nämä päättyivät lopulta hätäensiapukeskuksiin (kyūmei kyūkyū sentā, 救命救急センター), jotka eivät siksi pystyneet aina hoitamaan kriittisessä tilassa olevia potilaita. (Asahi 11.4.2020)

Myös hallituksen asiantuntijaneelin raportissa 22.4. mainittiin, että terveydenhuollon yksiköt (iryō genba, 医療現場) olivat joutumassa vakavan paineen alle yhä useammilla alueilla ja että joissakin niistä oli pulaa suojavarusteista. Paneeli myös arvioi, että jotkut niistä saattaisivat vielä joutua priorisoimaan tehohoitoa. Toistaiseksi ei kuitenkaan ollut yleisiä linjauksia periaatteista, joilla se tehtäisiin, vaan päätökset olisivat yksikkökohtaisia. Paneeli varoitti, että ilman yhtenäistä politiikkaa vaarana oli, että päätöksiä tehtäisiin eugeniikkaan (yūsei, 優生) pohjaavin perustein. (MHLW 22.4.2020, s. 6-8). Paneelin mukaan kriteereistä pitikin käydä erilaiset näkökulmat huomioivaa keskustelua, jonka keskiössä olisi akateeminen yhteisö (MHLW 22.4.2020, s. 19).

Tartuntamäärät kuitenkin kääntyivät laskuun huhtikuun aikana. Japanin yleisradioyhtiö NHK:n (2020) tilastoissa kevään korkein tartuntaluku on 11.4. kirjattu 720 tartuntaa²¹. Päivittäinen kuolleisuus puolestaan oli NHK:n tilastojen (NHK 2020) mukaan korkeimmillaan 2.5, jolloin raportoitiin 31 koronakuolemaa. Toukokuun alussa hallituksen asiantuntijapaneeli arvioi, että tartunnat todellakin olivat laskussa, eikä kyse ollut pelkästä riittämättömän testauksen aiheuttamasta tilastoharhasta (MHLW 1.5.2020, s 4). Tartuntaluvut nimittäin laskevat, vaikka testimäärät olivat kasvussa. Lisäksi tartuntalukujen kaksinkertaistumisajat pitenivät. Asiantuntijapaneeli kuitenkin huomautti, etteivät sairaaloiden potilasmäärät olleet silti heti laskemassa. Viruksen takia oltiin sairaalassa keskimäärin 2-3 viikkoa, ja esim. hengityskonehoitoa saavilla vaikeasti sairailta potilailla tämä aika oli pidempi. Tästä syystä terveydenhuoltojärjestelmä oli edelleen kuormittunut, joten ponnistuksia uusien potilaiden vähentämiseksi täytyi jatkaa. (MHLW 1.5.2020, s. 4-5)

Hätätilan oli alun perin tarkoitus olla voimassa 6.5. asti, mutta maanantaina 4.5. pääministeri Abe jatkoi sitä toukokuun loppuun. Hän sanoi, että tietyissä prefektuureissa²² oli edelleen tarpeen pyrkiä vähentämään sosiaalisia kontakteja 80%. Muita prefektuureja hän kuitenkin pyysi alkamaan hiljalleen avata taloutta ja yhteiskuntaa. (Shushōkantei 4.5.2020) Torsaina 14.5. Abe poisti hätätilan suurimmasta osasta prefektuureja (Shushōkantei 14.5.2020). Sen jälkeen hätätila poistui muistakin prefektuureista sitä mukaa, kun taudin ilmaantuvuus katsottiin niissä tarpeeksi alhaiseksi. Maanantaina 25.5. se poistui viimeisistäkin prefektuureista, joiden joukossa oli myös Tokio ympäristöineen. (Japan Times 25.5.2020; Shushōkantei 25.5.2020).

Yhteiskunnan avautuessa hätätilan poistuttua tartuntoja oli tarkoitus välttää siirtymällä ”uuteen elämäntyyliin” (atarashii seikatsuyōshiki, 新しい生活様式). Sen kolmena perustana olisivat fyysisen etäisyyden pitäminen, kasvomaskien käyttö, ja käsihygienia. Myös kolmen tartunnoille otollisen tekijän (ahtaat tilat, väkijoukot, lähikontakti) välttäminen oli tärkeää. Toukokuun alussa julkaistussa raportissaan asiantuntijapaneeli antoi useita yksityiskohtaisia ohjeita päivittäiseen elämään. Se suosittelee esim. että vapaa-aikaa ihmisten kanssa (asobi, 遊び) vietettäisiin ennemmin ulkona kuin sisällä ja että keskustellessa vältettäisiin vastakkain olemista. Ravintolassakin oli parempi syödä vierekkäin kuin vastakkain. Maskia kehoitettiin käyttämään vaikka ei olisi sairaana²³, ja kädet ja kasvot kehoitettiin pesemään heti kotiin tullessa. Myös vaatteiden vaihtaminen ja suihkussa käyminen oli suositeltavaa mahdollisimman

²¹ Terveysministeriön omien sivujen tilasto poikkeaa tästä; siellä korkein päivittäinen luku, 708 tartuntaa, on kirjattu 10.4. (MHLW 2020b)

²² Joihinkin prefektuureihin oli annettu erityinen varoitus vakavasta tartuntatilanteesta.

²³ Japanissa on jo ennen koronapandemiaa ollut tapana käyttää kasvomaskia sairaana.

pian kotiin tulon jälkeen. Oman alueen tautitilannetta piti seurata ja välttää matkustamista alueille, joilla tartunnat levisivät, tai niiltä pois. Julkisissa liikennevälineissä kehoitettiin mm. pidättäytymään keskustelemasta. Joka aamu suositeltiin mittaamaan ruumiinlämpö ja tarkastelemaan omaa vointia. Mikäli kuumetta tai flunssan oireita ilmeni, piti jäädä kotiin lepäämään. Työpaikoille suositeltiin mm. etätyötä (terewāku, テレワーク), vuorottelua (rotēshon, ロテーション), online-kokouksia, ja kunnollista ilmastointia. (MHLW 11.5.2020, s. 9)

3.1.3 Epidemian aikana ilmenneestä syrjinnästä

Eri puolilta maailmaa on raportoitu koronapandemiaan kytkeytyvistä, ihmisryhmiin kohdistuvista ennakkoluuloista. Euroopassa se näkyi alkuvuodesta 2020 mm. kiinalaisiin ja laajemmin itäaasialaisiin kohdistuneena rasismina. Maaliskuun alussa Saksan Leipzigissa kohteeksi joutuivat japanilaiset jalkapallofanit, jotka heitettiin koronan pelossa ulos stadionilta (HS 2.3.2020). Japanissakin epidemiaan on liittynyt ulkomaalaisiin kohdistuvia ennakkoluuloja (ks. esim. Japan Times 12.9.2020), mutta syrjintää ovat joutuneet kokemaan myös mm. sairastuneet japanilaiset sekä terveydenhuollon henkilökunta.

Hallituksen asiantuntijapaneeli nosti esim. 19.3. julkaisemassaan raportissa (MHLW 19.3.2020, s. 14) esiin sairastuneisiin ja altistuneisiin sekä näiden kanssa tekemisissä olevaan terveydenhuollon henkilökuntaan kohdistuvat ennakkoluulot ja syrjinnän. Paneeli muistutti suurta yleisöä siitä, että kuka tahansa voi sairastua. Lisäksi se pyysi median edustajia osoittamaan erityistä huomaavaisuutta (特段の配慮) yksilön tietosuojan (kojin jōhō hogo, 個人情報保護) suhteen.

Huhtikuun loppupuolella julkaistussa raportissaan (MHLW 22.4.2020, s. 6) asiantuntijapaneeli puolestaan totesi, että terveydenhuollon ja vanhustenhuollon yksiköissä oli syntynyt laitosepidemioita (大規模な施設内感染事例) ja terveydenhuollon ja sosiaalialan työntekijöihin kohdistuva syrjintä laajeni. Sen vaikutukset eivät kohdistuneet enää pelkästään työntekijöihin itseensä, vaan myös näiden perheisiin, ja oli tapauksia joissa näiden lapsilta oli evätty pääsy päiväkotiin tai kouluun. Vastaavaa oli kohdistunut lisäksi mm. kuljetus- ja logistiikka-alan työntekijöihin ja muuhun yhteiskunnan kannalta välttämättömiä toimintoja ylläpitävään henkilöstöön. Virustartunnan saaneet julkisuuden henkilöt olivat myös alkaneet esittää virallisia anteeksipyyntöjä (shazai, 謝罪).

Asiantuntijapaneeli korosti, että ennakkoluulot ja syrjintä haittasivat epidemian torjuntaa. Jos sairastuneita epäilytti syytösten pelossa kertoa asiasta ympärillään oleville ihmisille,

oli tartuntojen leviämistä vaikeampi estää. Paneeli huomautti, että syrjintä saattoi myös johtaa motivaatiopulaan terveydenhuolto- ja sosiaalialalla sekä logistiikassa. Mikäli tämä johtaisi henkilöstön irtisanoutumisiin, saattaisi sillä olla terveydenhuoltojärjestelmän romahtamisen ja logistiikan häiriintymisen kaltaisia vakavia seurauksia. Paneeli myös totesi, että kun sairaala- ja laitosinfektioita varmistui, media tyypillisesti korosti syyttävään sävyyn laitoksen vastuuta. Tästä syystä laitokset eivät aina raportoineet alkavista laitosepidemioista välittömästi, eikä niitä ryhdytty tukahduttamaan ajoissa. (MHLW 22.4.2020, s. 6-7) Paneeli korostikin valistuksen merkitystä ja suositteli hallitusta perustamaan ihmisoikeuskonsultaatiopisteitä (jinken sōdan no madoguchi, 人権相談の窓口) terveydenhuollon työntekijöiden ja näiden perheiden tueksi (MHLW 22.4.2020, s. 15, 19).

3.2 Japanin koronastrategia

Helmikuun loppupuolella hallituksen asiantuntijapaneeli totesi, että kaikkien tartuntojen estäminen oli mahdotonta, mutta taudin leviämistä olisi pyrittävä hillitsemään niin ettei terveydenhuollon kapasiteetti ylittyisi (MHLW 24.2.2020). Tämän voi tulkita viitteeksi siitä, että Japani ehkä oli tuolloin valitsemassa samantyyppisen *flatten the curve* -strategian, joka omaksuttiin epidemian alkuvaiheessa monissa Euroopan maissa ja jossa ajatuksena oli antaa taudin kulkea koko väestön läpi mutta suojella riskiryhmiä ja hidastaa epidemiaa niin että se pysyisi terveydenhuollon kapasiteetin rajoissa. Kevään aikana Eurooppa – Ruotsia lukuun ottamatta – siirtyi tästä strategiasta aktiivisiin yrityksiin estää taudin leviämistä. Japanissakin hallituksen asiantuntijapaneeli totesi toukokuun alussa julkaistussa raportissaan (MHLW 1.5.2020, s. 9), ettei pitänyt sairastamisen kautta syntyvään laumasuojaan pohjaavaa strategiaa (感染の拡大を前提とした集団免疫の獲得のような戦略) hyvänä (samassa yhteydessä paneeli myös totesi, ettei koronastrategia voinut nojata pelkästään epävarmaan rokotekehitykseen).

Toisaalta Japani erosi Euroopan maista siinä, että Japanissa oli alusta asti keskitytty tartuntaryypäisiin ja pyritty niiden ehkäisemiseen ja jäljittämiseen. Jo 25.2. terveysministeriön alaisuuteen perustettiin tartuntaryppäiden vastainen toimintaryhmä (MHLW 25.2.2020). Kenties osin tästä syystä Japani ei ole omaksunut samanlaista laajaan testaamiseen perustuvaa strategiaa kuin esim. Etelä- Korea. On ehkä ajateltu, että jokaisen yksittäisen tautitapauksen etsimistä tärkeämpää on ryppäiden löytäminen ja pyritty kohdistamaan rajallisia testiresursseja henkilöihin, joilla on ollut yhteys tiedossa oleviin ryppäisiin.

Asiantuntijapaneeli arvioi 9.3. julkaisemassaan raportissa, että 80% niistä, joilla oli todettu tartunta, ei ollut tartuttanut muita (MHLW 9.3.2020, s. 1). Pääministeri Abe toisti tämän arvion 14.3. lehdistötilaisuudessa, jossa esitteli influenssalain muutosta (Shushōkantei 14.3.2020). Keskeinen ajatus oli, että tartunnan saaneet eivät välttämättä tartuttaneet muita, vaan tietyissä, tartunnoille otollisissa tilanteissa syntyi tyypillisesti tartuntaryypäitä. Tällaisia olosuhteita olivat huonosti ilmastoidut suljetut tilat, väkijoukot, ja keskustelut lähietäisyydeltä, sekä etenkin tilanteet joissa nämä yhdistyivät.

Kehotukset välttää näitä kolmea tekijää toistuvat läpi asiantuntijapaneelin raporttien ja esiintyvät monissa pääministerin lausunnoissa. Raporteissa ja lausunnoissa näistä käytetään usein nimitystä 三つの密 (mittsu no mitsu), ”kolme tiheää” tai ”kolme salaisuutta” (ks. esim. Shushōkantei 7.4.2020). Paitsi että ilmauksen äänneasuun sisältyy sanaleikki (mittsu / mitsu), on se myös eräänlainen akronyymin kolmesta kanji-merkillä 密 (”MITSU”, läheinen, tiheä, salaisuus²⁴) alkavasta sanasta, 密閉 (mippei, tiheästi sulkeminen), 密集 (misshū, väentungos), ja 密接 (missetsu, läheinen). Englanninkielisissä teksteissä tämä esiintyy usein muodossa *Three C’s (Closed spaces, Crowded places, Close-contact settings)* (ks. esim. MHLW 2020c).

Japanin koronatoimissa huomio kiinnittyy myös siihen, että Suomeen verrattuna epidemianhallinta oli Japanissa alusta asti varsin paikallista. Jo 25.2. julkaistussa pääministerin kanslian alaisen koronapäämajan strategialinjauksessa (Shushōkantei 25.2.2020) eriteltiin erilaisia toimia, joita tehtäisiin paikallisesti alueen koronatilanteesta riippuen. Ehkä taustalla on ainakin osin se, että Japanissa ylipäänsä on valtio- ja kuntatason välissä kolmas hallintorakenne (47 prefektuuria) valtuustoineen ja suoralla vaalilla valittuine kuvernööreineen²⁵. Paikallisuus korostui myös hätätilan pohjana toimineessa influenssalaissa, jonka mukaan pyyntöjä kansalaisille ja yrityksille esittivät viime kädessä prefektuurien kuvernöörit. Paikallishallintojen edellytettiin kuitenkin koordinoivan toimiaan keskushallinnon kanssa ja noudattavan keskushallinnon antamia koko maan laajuisia ohjeita. Tämä näkyi myös siinä, että Tokio joutui neuvottelemaan keskushallinnon kanssa siitä, mitä yrityksiä se pyytäisi sulkemaan.

Paikallisuus näkyy myös siinä, että kun Hokkaidolla oli helmikuun lopulla merkkejä tartuntojen nopeasta leviämisestä, kuvernööri Suzuki Naomichi julisti hätätilan 28.2. (MHLW 19.3.2020, s. 3), paljon ennen pääministerin virallista hätätilajulistusta tai edes influenssalain muuttamista. Hokkaidolla ihmisiä pyydettiin pidättäytymään menemästä ulos tai järjestämästä

²⁴ Tällä merkillä on toisaalta suljettuihin, ahtaisiin tiloihin (”*closely crowded*”) liittyvä ja toisaalta läheisiin suhteisiin (”*very near in relationship*”) liittyvä merkitys. Muita merkityksiä ovat mm. tarkkuus ja huolellisuus, sekä salainen, yksityinen tai kielletty. (Halpern 2001, s. 545)

²⁵ Japanin paikallishallinnon rakenteesta, ks. esim. Neary 2019, s. 134-136.

suuria tapahtumia, ja kouluja pyydettiin sulkemaan (MHLW 19.3.2020, s. 3). Julistus oli epävirallinen, eikä sillä ollut laillista pohjaa, minkä Suzuki selittikin lehdistötilaisuudessaan (Japan Times 1.3.2020), mutta pyyntöjä noudatettiin laajalti (MHLW 19.3.2020, s. 3). Hoken kaidon oma hätätila poistui 19.3. Siihen mennessä siellä oli todettu enemmän tartuntoja kuin missään muussa prefektuurissa. (Japan Times 19.3.2020)

Toinen esimerkki paikallisesta aloitteellisuudesta epidemiantorjunnassa on Osaka. Siellä otettiin toukokuussa käyttöön valtakunnallisesta linjasta poikkeava oma järjestelmä, ns. Osakan malli (Ōsaka moderu, 大阪モデル). Siinä on määritetty useita numeerisia kriteerejä, jotka toimivat pohjana sille, millaisia suosituksia (jishaku yōsei, 自粛要請) annetaan. Mallissa on kolme valmiustasoa: vihreä, keltainen ja punainen. Keltaisella tasolla asukkaiden tulee olla varuillaan, punainen tarkoittaa hätätilaa, ja vihreällä tasolla valppautta voi vähentää ja hätätilasta luopua. Kriteereinä toimivat mm. todettujen uusien tartuntojen kokonaismäärä, niiden tartuntojen osuus joiden lähde ei ole tiedossa, positiivisten osuus testituloksista, ja sairaalapaikkojen käyttöaste. (Osaka-fu 16.9.2020; ks. myös Osaka-fu 12.6.2020)

Japanin koronapolitiikkaan on kuulunut myös maahantulorajoituksia. Niistä ensimmäinen astui voimaan helmikuun alussa, kun maahantulo kiellettiin viimeisen kahden viikon aikana Kiinan Hubein provinssissa oleskelleilta ulkomaalaisilta (Shusokantei 31.1.2020; 1.2.2020). Kevään mittaan rajoituksia laajennettiin useaan otteeseen. Esim. maaliskuun alussa tuli vastaavat kiellot tietyillä Iranin ja Etelä-Korean alueilla oleskelleille (MOJ 6.3.2020) ja pian sen jälkeen myös mm. tietyillä Italian alueilla oleskelleille (MOJ 10.3.2020). Kuun loppupuolella listalle lisättiin 21 Euroopan maata²⁶ (MOJ 26.3.2020). Huhtikuun 22. päivä maahantulokieltolistalla oli 73 maata Euroopassa, Amerikassa, ja Kaakkois-Aasiassa (MHLW 22.4.2020, s. 9). Verrattuna siihen, että vaikkapa Suomi sulki kaikki rajansa kerralla 19.3. alkaen (YLE 18.3.2020), Japanin tapa lisätä maahantulorajoituksia asteittain voi näyttää hitaalta. Toisaalta Japani ei ole lähtenyt kovin helposti purkamaan näitä rajoituksia. Vielä loppukeväästä Japani ei päästänyt maahan edes niitä rajoitusten piirissä olevilta alueilta palaavia ulkomaan kansalaisia, joilla oli oleskelulupa Japanissa tai jotka asuivat pysyvästi Japanissa (Japan Times 4.6.2020). Tätä kirjoittaessani (17.9.2020) Japani rajoittaa ulkoministeriönsä sivujen mukaan edelleen maahantuloa mm. 16 Aasian maasta, Australiasta ja Uudesta-Seelannista, käytännössä koko Euroopasta (Suomi mukaan lukien), Kanadasta, Yhdysvalloista, ja käytännössä koko latinalaisesta Amerikasta (MOFA 16.9.2020).

²⁶ Irlanti, Andorra, Italia, Viro, Itävalta, Alankomaat, Sveitsi, Ruotsi, Espanja, Slovenia, Tanska, Saksa, Norja, Vatikaani, Ranska, Belgia, Portugali, Malta, Monaco, Liechtenstein, Luxemburg.

Suomalaisessa keskustelussa Itä-Aasian maihin liitetään usein mielikuva laajasta koronatestauksesta. Japanissa testejä on kuitenkin käytetty säästeliäästi. Hallituksen asiantuntijapaneeli ei alun perin pitänyt universaalia testaamista tehokkaana tapana estää viruksen leviämistä (MHLW 24.2.2020). Taustalla vaikuttaa olleen myös huoli, että tartunnat alkaisivat levitä terveydenhuollon yksiköissä, jos suuri määrä ihmisiä pakkautuisi niihin odottamaan testiä. Paneeli myös kehotti ihmisiä odottamaan, että yli 37,5 asteen kuume ja flunssan oireet jatkuisivat yli neljä päivää²⁷ ennen kuin ottivat yhteyttä terveydenhuoltoon, missä lääkäri päättäisi oliko testi tarpeellinen (MHLW 24.2.2020).

Etenkin epidemian alkuvaiheessa testikapasiteetti myös oli riittämätön. Maaliskuun alussa Japanin lääketieteellinen yhdistys ilmoitti, että terveydenhuoltokeskukset (hokenjo, 保健所) olivat hylänneet useita lääkäreiden pyyntöjä saada testata potilaitaan (The Asahi Shimbun 3.5.2020). Yhdistyksen mukaan perusteina oli käytetty mm. sitä, että potilaan oireet eivät olleet vakavia tai että potilas ei ollut ollut lähikontaktissa sairastuneiden kanssa, eikä kaikissa tapauksissa mitään syytä edes annettu (The Asahi Shimbun 3.5.2020). Maaliskuun 10. päivä julkaistussa pääministerin kanslian alaisen koronapäämajan raportissa sanottiin, että järjestelmää vahvistettaisiin niin että testejä voitaisiin tehdä aina kun lääkäri sen välttämättömäksi katsoisi. Raportin mukaan kapasiteetti oli jo 6200 testiä vuorokaudessa, ja se nostettaisiin maaliskuun aikana 7000 testiin. (Shushōkantei 10.3.2020, s. 3-4)

Maaliskuun loppupuolella ja siitä eteenpäin raportoitiin kuitenkin laajalti tapauksista, joissa testiä joutui odottamaan. Näitä raportteja tuli etenkin metropolialueilta, joilla tartunnat olivat voimakkaassa kasvussa. Asiantuntijapaneelin mukaan syynä oli mm. terveydenhuoltokeskusten ylikuormittuminen, pula suojavarusteista, testeihin liittyvä hankala sairausvakuutusbyrokratia, ja ongelmat näytteiden kuljettamiseen liittyvässä logistiikassa. Lisäksi näytteitä käsittelevät laboratoriot joutuivat rajallisten resurssien puitteissa analysoimaan myös muihin tutkimuksiin liittyvät näytteet. (MHLW 11.5.2020, s. 19)

Testauskapasiteettia pyrittiin joka tapauksessa kasvattamaan kevään aikana, mikä näkyy myös tehtyjen testien määrää kuvaavissa tilastoissa. Toukokuun lopulla ja kesäkuun alussa testejä on tehty päivittäin huomattavasti enemmän kuin maaliskuun vaihteessa. (MHLW 2020a, 2020b) Terveysministeriön mukaan Japanin päivittäinen testauskapasiteetti oli toukokuun puolivälissä 22 000 testiä (Japan Times 16.5.2020). Väkimäärään suhteutettuna tämä luku on merkittävästi pienempi kuin Suomessa, missä kapasiteetti oli toukokuun puolivälissä 8000 testiä vuorokaudessa (Valtioneuvosto 15.5.2020, s. 9). Japanin kapasiteetti oli

²⁷ Lukuunottamatta ikääntyneitä, riskiryhmiin kuuluvia ja raskaana olevia, joiden kehoitettiin olemaan yhteydessä terveydenhuoltoon jo kahden päivän oireilun jälkeen.

siis n. 17 testiä ja Suomen kapasiteetti n. 145 testiä 100 000 asukasta kohden²⁸. Myös testikriteerejä on väljennetty Japanissa kevään aikana, mutta tätä kirjoittaessani (17.9.2020) testiin tarvitaan edelleen lääkärin lähete. Tokion metropolihallinnon nettisivut kehottavat lievestä flunssan oireista kärsiviä ottamaan yhteyttä omaan lääkäriin tai soittamaan covid-19-neuvontapuhelimeen neljän päivän jälkeen (raskaana olevia, iäkkäitä, ja riskiryhmään kuuluvia kehoitetaan tekemään niin heti) ja vakavista oireista (hengitysvaikeudet, voimakas väsymys, korkea kuume) kärsiviä tekemään niin välittömästi. Neuvontapuhelimesta potilas mahdollisesti ohjataan käymään poliklinikalla tai testikeskuksessa, missä lääkäri päättää, onko testi tarpeellinen. (Metro 17.9.2020)

3.3 Onnistumisen mittareita

Avatessaan lehdistötilaisuutta 13.3. WHO:n pääjohtaja Tedros Adhanom Ghebreyesus sanoi Japanin osoittaneen, että koko hallinnon läpäisevä lähestymistapa ja tartuntaryppäiden tarkka selvittäminen on kriittistä tartuntojen vähentämisen kannalta. Samassa puheessa hän mainitsi Kiinan, Etelä-Korean ja Singaporen esimerkkeinä siitä, kuinka tartuntoja voi estää ”aggressiivisella testaamisella ja kontaktinjaljityksellä” kun se yhdistetään sosiaalisen etäisyyden ottamiseen. (WHO 13.3.2020) Alle kuukausi Tedrosin puheesta Japani julisti hätätilan, jonka aikana pyrittiin merkittävästi vähentämään ihmisten sosiaalisia kontakteja. Toukokuun 26. päivän lehdistötilaisuudessa, Japanin juuri luovuttua hätätilasta, Tedros kehui Japanin onnistuneen ja viittasi alhaisiin kuolleisuuslukuihin ja pienentyneisiin tartuntalukuihin (WHO 25.5.2020). Myös heinäkuun lopulla, tartuntojen ollessa jälleen nousussa Japanissa, Tedros sanoi pitävänsä Japania menestystarinana, koska kuolleisuus onnistuttiin pitämään minimissä vaikka tartuntamäärät kasvoivat (WHO 27.7.2020).

Kuolleisuudessa mitattuna Japanin voikin sanoa onnistuneen kevään aikana hyvin ainakin Euroopan maihin verrattuna. Toukokuun lopulla Japanissa oli tilastoitu yhteensä 895 koronakuolemaa (NHK 2020), eli noin 0,71 kuollutta 100 000 asukasta kohden²⁹. Suomessa vastaavat luvut olivat toukokuun lopussa 316 kuolemaa eli n. 5,7 kuollutta 100 000 asukasta kohden vaikka epidemia alkoi Suomessa myöhemmin kuin Japanissa. Ruotsissa kuolleita oli toukokuun lopussa 4593, eli 45 kuollutta 100 000 asukasta kohden ja Etelä-Koreassa 270 eli

²⁸ Laskettu vuoden 2018 väkiluvuista, jotka olivat 126,5 miljoonaa Japanissa ja 5,5 miljoonaa Suomessa (Tilastokeskus 2020).

²⁹ Laskettu vuoden 2018 väkiluvusta, joka oli noin 126,5 miljoonaa (Tilastokeskus 2020).

0,53 kuollutta 100 000 asukasta kohden. Taiwanissa koronakuolemia oli toukokuun loppuun mennessä raportoitu kaiken kaikkiaan vain 7.³⁰ (Our World in Data 2020a)

Koska raportoidut koronakuolemat eivät aina vastaa todellisuutta ja eri maissa on käytetty erilaisia koronakuoleman määritelmiä, on kuolleisuutta pyritty mittaamaan myös tarkastelemalla, esiintyykö ns. ylikuolleisuutta. Ylikuolleisuus kertoo, kuinka paljon enemmän ihmisiä jonakin ajanjaksona on kuollut verrattuna edellisten vuosien keskiarvoon. Ylikuolleisuusluvuissa saattavat siis näkyä sekä tilastoitamattomat koronakuolemat että ne ihmiset, jotka kuolivat hoidon puutteeseen terveydenhuoltojärjestelmän mahdollisen ylikuormittumisen vuoksi. Esimerkiksi Iso-Britanniassa ajanjaksona 14.3.-1.5.2020 kuoli New York Timesin datan³¹ mukaan 67% enemmän ihmisiä kuin edeltävien vuosien keskiarvon perusteella voisi odottaa, ja Ruotsissa 16.3.-3.5.2020 kuoli 27% odotettua enemmän (New York Times 15.5.2020). New Yorkin kaupungissa kuolleisuus oli korkeimmillaan, huhtikuun puolivälin tienoilla, yli seitsenkertainen tavalliseen verrattuna (New York Times 13.8.2020). Suomessa kokonaiskuolleisuudessa oli huhtikuun 2020 loppuun mennessä nähtävissä vain pieni kasvu, joka selittyy virallisesti raportoiduilla koronakuolemilla tai ihan vain vuosittaisella vaihtelulla (HS 20.5.2020).

Myöskään Japanissa ei terveysministeriön heinäkuussa julkaiseman tutkimuksen mukaan esiintynyt koko maan tasolla merkittävää ylikuolleisuutta tammi- ja huhtikuun välillä (MHLW 7/2020, s. 12). Bloombergin mukaan kokonaiskuolleisuus oli Japanissa toukokuussa itse asiassa 3,5% pienempi kuin edellisenä vuonna, vaikka koronakuolemia oli toukokuussa raportoitu enemmän kuin minään muuna kuukautena 29.7. mennessä. Vaikka kokonaiskuolleisuus maalisi- ja toukokuun välillä pysyi matalampana kuin edeltävänä vuonna, ylitti se viiden edellisen vuoden keskiarvon. (Bloomberg 29.7.2020) Japanissa kuolleisuus kuitenkin tyypillisesti nousee vuosittain väestön yhä enemmän vanhuksiin painottuvan ikärakenteen vuoksi (ks. esim. Japan Times 28.5.2020). Koko maan luvut eivät kuitenkaan kerro kaikkea. Japan Timesin (11.6.2020) mukaan Tokion kuolleisuus oli huhtikuussa 2020 melkein 12% korkeampi kuin keskiarvo niiltä neljältä edelliseltä vuodelta joiden data on saatavilla ja 7% korkeampi kuin huhtikuussa 2019.

Japanilaiset itse eivät tunnu olevan erityisen tyytyväisiä Japanin epidemiatoimiin. Yleisradioyhtiö NHK:n toukokuussa tekemässä mielipidekyselyssä 37% vastaajista sanoi

³⁰ Väkilukuun suhteutetut kuolleisuudet on laskettu vuoden 2018 väkiluvuista, jotka olivat Suomessa noin 5,5 miljoonaa, Ruotsissa noin 10,2 miljoonaa (Tilastokeskus 2020), ja Etelä-Koreassa noin 51,2 miljoonaa (Tilastokeskus 2019).

³¹ Ylikuolleisuudesta ei ole ainakaan toistaiseksi saatavilla samanlaisia eri maita kattavia keskitettyjä tilastoja kuin esim. koronatartuntojen ja -kuolemien määrästä, joten olen kerännyt tietoja eri lähteistä.

kannattavansa Aben hallitusta ja 45% ettei kannata hallitusta. Ensimmäistä kertaa sitten kesäkuun 2018 hallituksen kannattajia oli vähemmän kuin niitä jotka eivät kannattaneet. Yhdeksi syyksi arvioitiin hallituksen tapa hoitaa koronakriisiä. Vastaajista 44% sanoi arvostavansa hallituksen koronatoimia ja 53% että ei arvostanut niitä. (NHK 19.5.2020) Pew Research Centerin elokuussa neljässätoista teollisuusmaassa³² tekemässä kyselyssä 55% japanilaisista sanoi maansa tehneen hyvää ja 43% huonoa työtä koronaviruksen torjunnassa. Muissa maissa oman maan toimia piti onnistuneina tyypillisesti laajempi joukko. Mediaaniarvot olivat 73% (hyvää työtä) ja 27% (huonoa työtä). Kaikkien neljäntoista maan joukosta vain kolmessa Japania pienempi osuus katsoi maansa onnistuneen hyvin - Iso-Britanniassa (46%), Yhdysvalloissa (47%), ja Espanjassa (54%). Esimerkiksi Ruotsissa 71% katsoi maan onnistuneen hyvin ja 29% huonosti, ja Etelä-Koreassa 86% hyvin ja 14% huonosti. Huomionarvoista on kenties sekin, että Japanissa vain 5% vastaajista katsoi Japanin onnistuneen erittäin hyvin. Tämä osuus oli Japanissa pienin kaikista maista. Korkein se oli Tanskassa (46%) ja toiseksi korkein Etelä-Koreassa (40%). (Pew Research Center 2020, s. 5, 22)

Voikin kysyä, miksi onnistuminen koetaan Japanissa huonommaksi kuin monessa maassa, jossa on ollut korkeampi kuolleisuus. Tähän voi olla useita eri syitä. Siinä missä Suomessa onnistumista on verrattu etupäässä muihin Euroopan maihin ja erityisesti Ruotsiin, missä kuolleisuus on ollut varsin korkea, Japanin luonteva vertailukonteksti on Itä-Aasia. Toukokuun lopulla Japanin lääketieteellisen yhdistyksen lehti julkaisi artikkelin, jossa kritisoitiin väitteitä Japanin hyvästä onnistumisesta ja lueteltiin yhdeksän Aasian maata, joissa kuolleisuus oli matalampi³³ (Sugaya 2020). Huomionarvoista lienee sekin, että lähinaapuri Etelä-Korea on onnistunut epidemiantorjunnassa monilla mittareilla Japania paremmin. Koreaa ja korealaisia on tyypillisesti katsottu Japanissa alaspäin, olihan maa aikoinaan Japanin miehityshallinnon alla, ja tämä on näkynyt myös Japanin korealaistaustaiseen väestöön kohdistuneena rakenteellisena syrjintänä (Neary 2019, s. 238-240). Toisaalta mielikuviin koronatoimien onnistumisesta vaikuttanevat myös terveysturvallisuuteen kohdistuvat yleiset odotukset, aiheesta käyty julkinen keskustelu ja Japanin lääketieteellisen yhdistyksen rooli siinä. Myös tiukat testauskriteerit ja testiin pääsemisen vaikeus ovat kenties saattaneet vaikuttaa ihmisten käytännön kokemuksiin Japanin koronatoimista.

³² Kanada, Yhdysvallat, Tanska, Saksa, Alankomaat, Italia, Ruotsi, Belgia, Ranska, Espanja, Iso-Britannia, Australia, Etelä-Korea, Japani.

³³ Intia, Kiina, Pakistan, Singapore, Bangladesh, Indonesia, Etelä-Korea, Thaimaa, Taiwan; on kuitenkin huomattava, että näistä maista esim. Intian kohdalla on esitetty epäilyksiä että merkittävä määrä koronakuolemia olisi jäänyt raportoimatta (Chatterjee 2020). Maakohtaiset kuolleisuudet on laskettu 16.5.2020 datan pohjalta, joidenkin maiden kohdalla 18.5.2020 datan pohjalta.

4. Japani Helsingin Sanomien koronauutisoinnissa

Tässä luvussa esittelen aluksi aineistoni ja prosessin, jolla olen kerännyt sen. Sitten katson, millaisen tarinan aineisto kertoo Japanin koronaepidemian kulusta (vrt. luku 3). Tämän jälkeen analysoin, miten HS kehystää Japanin epidemiaa. Lopuksi teen yksityiskohtaisemmat diskurssianalyysiin pohjaavat tarkastelut muutamasta keskeisestä Japanin epidemiatilanteeseen ja -toimiin keskittyvästä laajemmasta artikkelista. Tehdessäni suoria lainauksia aineistosta korostan alleviivauksin kielellisiä elementtejä, joihin analyysi pohjaa. Kaikki lainauksissa esiintyvät alleviivaukset ovat omiani. Viittaan toistuvasti lukuun 3, joka taustoittaa Japanin koronatilannetta ja jossa olen pyrkinyt käyttämään laajalti japaninkielistä lähdemateriaalia.

4.1 Aineisto

Aineistoni koostuu Helsingin Sanomien 16.1.-31.5.2020 julkaisemista artikkeleista, jotka sivuavat Japanin koronavirusepidemiaa. Lisäksi olen ottanut mukaan muutamia artikkeleita ajanjaksolta 1.6.-31.7.2020. Epidemian talousvaikutukset ja toimet niiden lieventämiseksi jätin tarkastelun ulkopuolelle. Tarkastelujaksoni alkaa 16.1., jolloin Japanissa raportoitiin ensimmäinen koronatartunta. Jakso kattaa tartuntamäärien nousun ja laskun kevään aikana ja ajanjakson, jona hätätila oli voimassa. Koska tarkemmat analyysit tulevat joskus suomalaiseseen mediaan viiveellä, olen käynyt läpi myös 1.6.-31.7.2020 julkaistut artikkelit, mutta harvemmalla kammalla. Tältä ajalta sisällytin aineistoon kaiken kaikkiaan seitsemän artikkelia, joita käytän lähinnä taustoittavana materiaalina. Näitä artikkeleita en analysoi samalla tavalla kuin keväällä julkaistuja artikkeleita.

Keräsin aineiston tekemällä Helsingin Sanomien nettiarkistossa haun sanalla ”Japani” ajanjaksolla 16.1.-31.5.2020. Sen jälkeen karsin pois artikkelit, jotka eivät liittyneet koronaepidemiaan ja koronaepidemiaa sivuavat talousuutiset. Joitakin talousuutisia, joissa oli vähintään yksi itse epidemiaa tai sen hallitsemiseksi tehtyjä toimia käsittelevä kappale, otin kuitenkin mukaan aineistoon. Joskus talousuutisen yhteydessä saatettiin nimittäin kuvailla Japanin toimia epidemian torjumiseksi tai arvioida niiden vaikutuksia (ks. esim. HS 18.5.2020).

Monissa tällä tavoin löytyneissä artikkeleissa Japani ei ollut jutun varsinainen aihe, vaan se mainittiin tapahtumapaikkana tai jostakin muusta syystä. Yhdessä artikkelissa esim. haastateltiin suomalaista kapellimestaria, joka oli matkustanut Japaniin kiertueelle, mutta kaikki konsertit peruttiin ennen kuin se ehti alkaa (HS 27.2.2020b). Tällaiset artikkelit otin

mukaan aineistoon, jos niihin sisältyi – taustoituksena tai muuten – tietoa Japanin koronaepidemian kulusta tai maan koronatoimista. Kapellimestarin haastattelussa kerrottiin mm. että tapahtumia oli peruttu ja kouluja suljettu. Nämä artikkelit jätän kuitenkin kehysanalyysin ulkopuolelle. Olen sisällyttänyt aineistoon kaikki juttutyypit mukaan lukien pääkirjoitukset ja kolumnit, sillä ne kaikki heijastelevat tavalla tai toisella lehden toimituksellista linjaa. Kesä- ja heinäkuulta en ottanut mukaan artikkeleita, joissa Japani jäi pelkäksi maininnaksi. Ylipäänsä artikkeleita oli kesällä vähemmän – kenties siksi, että kesän suvantovaiheen aikana koronapandemia sai vähemmän huomiota suomalaisessa mediassa kuin keväällä, jolloin käytännössä kaikki pääuutiset tuntuivat käsittelevän sitä.

Aineistoni kattaa 91 artikkelia ajalta 16.1.-31.5. ja seitsemän artikkelia ajalta 1.6.-31.7. Näistä vain 31 keskittyi nimenomaan Japaniin³⁴, ja 26 artikkelissa oli vähintään yhden kappaleen mittainen Japanin tilanteeseen keskittyvä osio. Lopuissa artikkeleissa Japani jäi joko yksittäisen virkkeen tai maininnan tasolle tai pelkäksi tapahtumapaikaksi.

Kevään artikkeleissa näkyy kolme merkittävää aihepiiriä (ks. Taulukko 1)³⁵. Aluksi Japanin koronatilannetta käsittelevät artikkelit kuuluivat lähes yksinomaan kategoriaan, jossa käsiteltiin uudentyyppisen viruksen leviämistä maailmalla (taulukossa ”Seuranta”). Tyypillisesti näissä artikkeleissa kerrottiin muidenkin maiden kuin Japanin virustilanteesta, mutta joskus ne keskittyivät Japaniin. Suurin osa tammikuussa julkaistuista artikkeleista kuului tähän luokkaan. Tammikuussa näissä artikkeleissa käsiteltiin lähinnä Itä-Aasiaa, mutta viruksen levitessä Eurooppaan niiden painopiste muuttui, ja Japania käsiteltiin vähemmän. Kun epidemia³⁶ maaliskuun puolivälissä alkoi Suomessa, nämä jutut korvautuivat Helsingin Sanomien nettisivuillaan julkaisemalla reaaliaikaisella seurannalla. Siinä Japani mainittiin kevään aikana vain kaksi kertaa.

	tammi	helmi	maalis	huhti	touko	yhteensä
Seuranta	7	12	4	0	0	23
Diamond Princess	0	13	1	0	0	14
Olympialaiset	0	4	30	6	2	42
Kaikki yht.	8	24	39	12	8	91

Taulukko 1. HS:n Japania koskevien korona-aiheisten artikkelien teemat keväällä 2020.

³⁴ Tätä ei tosin ole aina helppo arvioida etenkin Tokion olympialaisiin liittyvien artikkelien kohdalla, joissa on useita kansainvälisiä toimijoita.

³⁵ Sama artikkeli on laskettu useampaan kategoriaan, jos siinä esiintyy useampia teemoja. Esim. seuranta-artikkeli, jossa on mainittu Diamond Princess, on luokiteltu sekä kategoriaan ”seuranta” että ”Diamond Princess”. Tästä syystä rivin ”kaikki yht.” luvut eivät vastaa ylempien rivien summaa.

³⁶ Viittaan epidemialla tilanteeseen, jossa kaikki tartuntaketjut eivät enää ole tiedossa.

Helmikuussa Japania käsittelevät artikkelit painottuivat Diamond Princessin karanteeniin ja laivalla leviäviin tartuntoihin, ja maaliskuuta dominoiva aihe oli Tokion olympialaisten kohtalo. Huhti- ja toukokuussa Japania käsitteleviä juttuja oli huomattavasti vähemmän, mutta laajemmat jutut Japanin koronaepidemian kehityksestä tai Japanin koronastrategiasta julkaistiin näinä kuukausina. Koko kevään ajalta yleisimpiä aiheita olivat olympialaiset ja Diamond Princess. Olympialaisia käsiteltiin 42 artikkelissa ja Diamond Princessia 14 artikkelissa. Aiheet lienevät nousseet keskeisiksi niiden kansainvälisen luonteen takia. Olympialaiset ovat koko maailman tapahtuma, ja Diamond Princessilla oli matkustajia useista eri maista, mukaan lukien Euroopasta ja Yhdysvalloista. Monissa olympiauutisissa ei varsinaisesti käsitelty Japania, vaan niissä saatettiin haastatella esim. KOK:n edustajia, jotka tyypillisesti eivät olleet japanilaisia. Samantyyppisiä juttuja olisi todennäköisesti kirjoitettu riippumatta siitä, missä maassa olympialaiset olisi ollut määrä järjestää. Juttujen julkaiseminen ei loppunut olympialaisten siirtämiseen, vaan pian sen jälkeen alkoi spekulatio siitä, voiko kisoja järjestää edes kesällä 2021.

HS:n artikkeleiden lähteiden joukossa enemmistössä olivat kansainväliset uutistoimistot ja mediatalot. Taulukossa 2 erittelen ne lähteet, joita käytettiin aineistossa vähintään kaksi kertaa (sen jälkeen luettelen erikseen ne lähteet, joita käytettiin kerran). HS:n viittauksia omiin artikkeleihinsa en ole laskenut mukaan.

STT	AFP	Reuters	BBC	Guardian	CNN	New York Times
16	31	15	4	4	5	3
Washington Post	Bloomberg	Time	Japan Times	NHK	Asahi	Kyodo
2	3	2	8	3	4	2

Taulukko 2. HS:n Japania koskevien korona-aiheisten artikkelien lähteet keväällä 2020.

Lisäksi yhden kerran viitattiin seuraaviin lähteisiin: Der Spiegel, South China Morning Post, Good Morning Britain (ITV), AP (Associated Press), The Telegraph, Hollywood Reporter, CBC (Canadian Broadcasting Corporation), USA Today, ABC.

Ei ole yllättävää, että yleisimpiä lähteitä ovat uutistoimistot: AFP (Agence France-Presse), STT (Suomen tietotoimisto), ja Reuters. Japanilaista uutistoimisto Kyodoa (Kyōdō Tsūshinsha, 共同通信社) on käytetty kahdesti (molemmat viitatus uutiset ovat englanninkielisiä). Yhdysvaltalaisia mediataloja on käytetty lähteenä 18 kertaa, brittiläisiä 6 kertaa, japanilaisia 15 kertaa, ja muita 3 kertaa. Englanninkielisten maiden mediatalot esiintyvät lähteissä

24 kertaa, muut 19 kertaa. Saksalaista Der Spiegelä lukuun ottamatta lähteenä käytetty mediatalojen materiaali on englanninkielistä. Japanilaisista lähteistä suosituin on Japanissa julkaistava englanninkielinen lehti Japan Times. Lisäksi on käytetty Asahi shinbun -lehden englanninkielistä painosta ja Japanin yleisradioyhtiö NHK:n verkkosivuilla julkaistuja englanninkielisiä uutisia.

4.2 Japanin koronaepidemia Helsingin Sanomien mukaan

”Kiinassa puhjennutta hengitystieinfektiota tavattiin yhdellä myös Japanissa – mies oli käynyt puhkeamispaikaksi epäillyssä kaupungissa”, kertoo aineiston ensimmäisen artikkelin (HS 16.1.2020) otsikko. Ingressistä näkyy, miksi asia oli oman uutisensa arvoinen: ”Kyseessä on toinen kerta, kun uutta koronavirusta on tavattu Kiinan ulkopuolella”. Seuraavana päivänä julkaistussa viruksen etenemistä koskevassa artikkelissa (HS 17.1.2020) yksi kuvista on Naritan lentokentältä Tokiosta. Siinä näkyy taulu, joka kehottaa Wuhanista palaavia, yskästä tai kuumeesta kärsiviä matkustajia olemaan yhteydessä karanteenivirkailijaan. Artikkelissa kerrotaan, että Hongkongin, Singaporen, Thaimaan, ja Etelä-Korean viranomaiset ovat alkaneeet valvoa matkustajien ruumiinlämpötiloja lentokentillä ja asettaa flunssan oireista kärsiviä potilaita karanteeniin.

Molemmat artikkelit edustavat samaa juttutyyppiä, jota nimitän seuranta-artikkeliksi. Nämä jutut keskittyvät siihen, miten uusi virus etenee maailmalla. Niiden kielenkäyttö on tyypillisesti toteavaa³⁷, ja välittää – Fairclough’n (2015, s. 144) sanoin – mielikuvan läpinäkyvyydestä, siitä että uutiset välittävät maailman sellaisenaan, sitä tulkitsematta tai representoimatta. Artikkeleihin päätyneet faktat ovat välittyneet Helsingin Sanomiin uutistoimistojen kautta³⁸, ja seulominen, valikointi ja tulkinta on alkanut jo niissä. Tammi-helmikuussa näiden artikkelien pääpaino tuntuu olevan itse taudissa: miten ja minne se leviää, mitä sairastuneille tapahtuu, otetaanko käyttöön karanteeneja.

Seuraava Japania koskeva uusi tieto tulee 23.1. Kiinaan keskittyvässä seuranta-artikkelissa: ”Japanin hallinto kehotti kansalaisiaan välttämään Hubein maakuntaan matkustamista” (HS 23.1.2020). Naritalta otetussa kuvassa Wuhanista tulleet matkustajat jonottavat

³⁷ Esim. ”Japanilainen potilas palasi Wuhanista tässä kuussa kuumeisena, ja hänet otettiin hoitoon sairaalaan” (HS 16.1.2020).

³⁸ Esim. 16.1. julkaistussa artikkelissa on mainittu lähteenä Reuters ja Japanin terveysministeriö. Näiden lähteiden välistä suhdetta ei ole eksplisiittisesti eroteltu, mutta artikkeli alkaa ”Kiinan Wuhanissa [...] puhjennutta hengitystieinfektiota on todettu [...] myös Japanissa, kertoo uutistoimisto Reuters”, mikä viittaa siihen että tieto on alun perin lähtöisin terveysministeriöltä mutta tullut HS:n Reutersin kautta; on epätodennäköistä että artikkelin kirjoittaja olisi varmistanut tietoa terveysministeriön tiedotteesta.

kuvatekstin mukaan ”tarkastettavaksi”, mutta artikkeli ei kerro, millaisesta tarkastuksesta on kyse. Seuraavana päivänä HS mainitsee Japanin aikomukset evakuoida kansalaisiaan Wuhanista (HS 24.1.2020). Jälkimmäisessä artikkelissa mainitaan taustatietona, että Japanissa on todettu yhteensä kolme tautitapausta. Luultavasti tämä tieto on lisätty artikkeliin jälkikäteen (sitä on päivitetty 26.1.), sillä Japanin terveysministeriö on raportoinut toisen tapauksen 24.1. ja kolmannen 25.1. (MHLW 24.1.2020; MHLW 25.1.2020).

Evakuoinnista kerrotaan yksityiskohtaisemmin tammikuun lopussa (HS 28.1.2020), ja yhdessä seuranta-artikkelissa (HS 30.1.2020) on kuva evakuoituja Hanedan lentokentällä Tokiossa odottavasta ambulanssijonosta. Myös ensimmäisestä havaitusta Japanin sisällä tapahtuneesta tartunnasta raportoidaan (HS 28.1.2020). Sen sijaan maahantulokiellosta, jonka Japani tammikuun lopulla asetti Hubeissa oleskelleille ulkomaalaisille (Shushōkantei 31.1.2020; 1.2.2020), HS ei mainitse.

Seuranta-artikkelit keskittyvät tapahtumien ja viranomaistoimien raportoimiseen, eikä niissä käsitellä käytännössä lainkaan sitä, miten japanilaiset tai muut aasialaiset itse kokevat tilanteen. Jotakin käsitystä siitä saa välillisesti HS:n tammikuun lopulla julkaisemasta artikkelista (HS 29.1.2020b), jossa on haastateltu turisteja Saariselällä sen jälkeen kun siellä olleella kiinalaisturistilla oli todettu tartunta. Haastatellut japanilaiset kertovat, että pelkäävät virusta, mutta ei Lapissa, vaan kotimaassaan. Artikkelissa mainitaan, että Tokiossa maskeja käytetään koko ajan, eikä niitä uusimpien tietojen mukaan ole enää saatavilla mistään.

Helmikuun alussa seurantajuttujen keskiöön nousee Diamond Princess. Alusta käsitellään helmikuun aikana yhdeksässä seuranta-artikkelissa, ja lisäksi HS on julkaissut neljä laivan tilanteeseen keskittyvää artikkelia. Niissä käsitellään varsin yksityiskohtaisesti viruksen leviämistä aluksella, karanteenin pitkittymistä, matkustajien oloja aluksella, ja eri maiden kansalaisten evakuoimista sieltä. Lisäksi niissä kritisoidaan Japanin viranomaisten toimia. Artikkeleissa myös mainitaan ensimmäisistä laivalla olleista, jotka kuolivat tautiin (HS 19.2.2020; HS 26.2.2020a).

Japanin terveysministeriö raportoi ensimmäisestä koronakuolemasta 13.2. (MHLW 13.2.2020). HS ei uutisoi asiasta erikseen, vaan se tulee esiin taustatietona 15.2. julkaistussa seuranta-artikkelissa (HS 15.2.2020), jonka keskiössä on ensimmäinen Aasian ulkopuolella vahvistettu kuolemantapaus. ”Ennen tätä kuolemantapauksia oli havaittu Kiinan lisäksi Japanissa ja Filippiineillä”, artikkelissa sanotaan.

Keskiviikkona 26.2. Japanin pääministeri Abe kehotti kulttuuri- ja urheilutapahtumien järjestäjiä harkitsemaan niiden siirtämistä tai perumista (ks. 3.1.1). HS:sta tämä välittyy pääasiassa urheilu-uutisten kautta. Asia ilmenee artikkelista, jossa pohditaan mm. pystytäänkö

Tokion olympialaiset järjestämään (HS 26.2.2020b). Lisäksi artikkelissa kerrotaan Aben sanoneen parlamentissa, että seuraavat kaksi viikkoa ovat äärimmäisen tärkeitä taudin leviämisen pysäyttämiseksi. Näin artikkelista välittyy myös Japanin hallituksen asiantuntijapaneelin 24.2. raportissaan (ks. 3.1.1; MHLW 24.2.2020) esittämä arvio seuraavien 1-2 viikon kriittisyydestä.

Torstaina 27.2. Abe pyysi kouluja aikaistamaan kevätloman alkua (ks. 3.1.1). Samana päivänä HS kirjoittaa seuranta-artikkelissa Aben kertoneen ”maan hallinnon aikovan kehottaa kouluja sulkemaan ovensa maaliskuun alusta [...] kevätlomaan asti” (HS 27.2.2020a). Seuraavan päivän seuranta-artikkelissa HS puhuu kehottamisen sijaan ”määräämisestä”: ”Osa vanhemmista hermostui, kun Japani määräsi koulut suljettaviksi maaliskuun puolivälissä alkavaan kevätlomaan asti. Myös yritykset miettivät, mitä tehdä, jos lasten vanhemmat joutuvat jäämään kotiin.” (HS 28.2.2020). Tämän yksityiskohtaisemmin koulujen sulkemiseen tai siitä käytyyn keskusteluun ei kuitenkaan mennä³⁹.

Tapahtumien perumista ja koulujen sulkemista sivutaan myös Japaniin matkustaneen kapellimestari Santtu-Matias Rouvalin haastattelussa (HS 27.2.2020b). Otsikko kertoo, että ”koronavirus aiheutti [Rouvalin] kahden viikon kiertueen peruuntumisen” ja ingressistä ilmenee, että Rouvali ja tämän johtama Göteborgin sinfoniaorkesteri ”pääsivät kuumemittaus-ten jälkeen Japaniin”. Vaikka tammikuun puolivälissä julkaistussa seuranta-artikkelissa (HS 17.1.2020) on mainittu muutaman maan alkaneen valvoa maahantulijoiden ruumiinlämpötiloja, ei aineistossani ole kerrottu, milloin Japani on käytännön omaksunut. Asialla lienee katsottu olleen uutisarvoa ensimmäisten maiden tehdessä niin, mutta ei jokaisen uuden maan kohdalla.

Maaliskuun alussa HS julkaisi laajemman jutun musiikkitapahtumien perumisista maailmalla (HS 1.3.2020a). Siinä mainitaan, että ”Etelä-Korean ja Japanin kulttuuritarjonta on myös tyrehtymässä”. Esimerkkeiksi nostetaan yhdysvaltalaisen punk rock -bändi Green Dayn Aasian kiertueen⁴⁰ ja Rouvalin Japanin kiertueen perumiset. Jutun painopiste on kuitenkin

³⁹ Mielenkiintoista on kuitenkin, että kun HS maaliskuun alussa uutisoi Suomen opetushallituksen kehottaneen kouluja varautumaan koronavirukseen (HS 1.3.2020b), juuri Japani nostetaan esiin ingressissä (”Kiinan lisäksi esimerkiksi Japani on sulkenut kouluja”); itse artikkelissa on mainittu että kouluja on suljettu myös Irakissa ja Pohjois-Italiassa. Myös artikkelin ainoa kuvituskuva on Japanista; siinä hokkaidolaisen koulun työntekijä puhdistaa suljetun koulun tiloja.

⁴⁰ Green Daylla piti olla konsertit Osakassa 25.3. ja Tokiossa 27.3. ja 28.3. (Japan Concert Tickets 2020), mutta HS puhuu vain yleisellä tasolla Aasian kiertueesta.

kin Euroopassa – Italiassa, Ranskassa, ja Sveitsissä. Helmi-maaliskuun vaihteessa seuranta-artikkelit alkavatkin viruksen leviämisen myötä painottua yhä enemmän Eurooppaan⁴¹.

Samalla artikkeleissa aletaan käsitellä itse taudin lisäksi siihen liittyviä kulttuuri-ilmiöitä. Maaliskuun alussa HS julkaisi pitkän artikkelin maailmalla yleistyvistä hamstraamisesta (HS 5.3.2020a). Se alkaa ”Kauppojen hyllyt tyhjenevät nyt vessapaperista ja hengityssuojaimista ympäri maailmaa Japanista Ranskaan ja Yhdysvaltoihin.” Artikkelissa mainitaan, että Japanin pääministeri Abe ”on ottanut osaa Twitter-keskusteluun vessapaperista rauhoittelakseen kansalaisia.” James Bond -elokuvan ensi-illan siirtymistä koskevasta uutisesta (HS 4.3.2020) puolestaan ilmenee, että elokuvissa käynti on Hollywood Reporter -lehden mukaan laskenut ainakin Italiassa, Etelä-Koreassa, ja Japanissa.

Japanin varsinaista epidemiatilannetta HS ei käsitellyt kovin paljon ennen kuin se alkoi vaikuttaa uhkaavalta ja Japanissa vaadittiin hätätilaa. Japanin hallituksen asiantuntijapaneelin arvioiden mukaan virustilanne oli hallinnassa maaliskuun alkupuoliskolla (ks. 3.1.1). Kuun puolivälissä julkaistussa tiedeuutisessa (HS 12.3.2020a) HS kertoo, että Kiina, Japani, Singapore, ja Etelä-Korea ”ovat onnistuneet rivakoilla vastatoimillaan vähentämään uusia tautitapauksia.” Kiinan toimia kuvaillaan, mutta muiden maiden kohdalla yksityiskohtiin ei mennä. Viisi päivää myöhemmin Japanin onnistuminen kyseenalaistetaan: ”Myös Japanin käyrä näyttää [Etelä-Korean lisäksi] loivalta, mutta siellä tapauksia on saatettu raportoida vähemmän kuin niitä todellisuudessa on.” (HS 17.3.2020c)

Tyypillisesti Japanin epidemiatoimien käänneet tulevat epäsuorasti esiin Tokion kesäolympialaisten kohtaloa käsittelevien artikkelien kautta. Ne lienevät siis olleet näkymättömiä lukijoille, joita ei kiinnosta urheilu. Olympiauutisissa saatetaan taustoittaa Japanin tilannetta kertomalla esim. tartuntamääriä (ks. esim. HS 11.3.2020). Jopa hätätilan mahdollistanut influenssalain muutos (ks. 3.1.2) tulee esiin olympiauutisen kautta (HS 14.3.2020). Artikkelin pääaihe on Aben ilmoitus, että olympialaiset pidetään alkuperäisessä aikataulussa. Sitä taustoitetaan seuraavasti:

Japanin parlamentti hyväksyi perjantaina lain, joka antoi Abelle valtuudet julistaa kansallinen hätätila koronaviruksen vastaisen taistelun takia. Abe väitti, että julistuksen tekeminen ei ole toistaiseksi tarpeellista.

700 ihmistä ympäri Japania on saanut koronavirustartunnan, ja 21 kuolemantapausta on sanottu johtuneen koronaviruksesta.

Lisäksi viime kuussa 700 ihmistä sai tartunnan risteilylaivalla, joka oli ankkuroitunut Tokion [sic] edustalle.

⁴¹ Esim. 27.2. julkaistun artikkelin (HS 27.2.2020a) otsikko on ”Italiassa 17 koronavirukseen liittyvää kuolemantapausta, Virossa, Tanskassa ja Alankomaissa maiden ensimmäiset tartunnat” ja 28.2. julkaistun artikkelin (HS 28.2.2020) kaikki kolme kuvituskuvaa ovat Italiasta.

Kansallinen hätätila antaisi paikallishallinnoille mahdollisuuden vaatia ihmisiä pysymään sisätiloissa, sulkea koulut ja rajoittaa julkisten tilojen käyttöä. Rakennuksia voitaisiin muuttaa tilapäisiksi sairaaloiksi.

Uutisesta ei ilmene, että hätätilan juridinen viitekehys on erilainen kuin monessa muussa maassa eikä vaatimusten rikkomisesta ole säädetty rangaistuksia.

Maaliskuun loppua kohden ulkomailta tulevat tartunnat olivat kasvussa Japanissa (ks. 3.1). HS:n ainoa viittaus Euroopasta ja Yhdysvalloista peräisin oleviin tartuntoihin löytyi sekin olympiauutisesta: Japanin olympiakomitean varapuheenjohtaja Tashima Kozolla oli diagnosoitu koronavirus, jonka tämä ”uskoi” saaneensa työmatkalla Euroopassa tai Yhdysvalloissa (HS 17.3.2020a). Myös Japanin testauskäytännöistä saatiin epäsuora vihjaus, kun HS kertoi, että 82-vuotias olympiajohtaja Mori Yoshiro oli saattanut altistua virukselle ollessaan samassa kokouksessa Tashiman kanssa (HS 19.3.2020b). Uutisessa nimittäin kerrotaan, että ikänsä ja keuhkosityöpänsä takia riskiryhmään kuuluva Mori ei ole käynyt testissä, koska hänellä ei ole oireita.

Maaliskuussa julkaistiin kaiken kaikkiaan 30 artikkelia, joissa tavalla tai toisella spekuloidiin olympialaisten kohtalolla. Kenties kuvaavaa on, että tieto kisojen siirtämisestä tuli Helsingin Sanomiin päivää ennen virallista päätöstä USA Today -lehden kautta, jolle KOK:n kanadalainen jäsen Dick Pound oli paljastanut asian (HS 23.3.2020). Kun kisojen siirtäminen seuraavana päivänä sitten lopullisesti varmistui, ei se ollut enää samalla tavalla merkittävä uutinen (HS 24.3.2020b).

Huhtikuun alussa HS julkaisi ensimmäisen artikkelin, joka keskittyi nimenomaan Japanin epidemiaan (2.4.2020). Siinä kerrotaan, että eri tahot ovat vaatineet hallitusta julistamaan hätätilan. ”Kuten esimerkiksi Suomessa ja Yhdysvalloissa, todellisten tartuntojen määrää ei tiedetä, koska ihmisiä on testattu melko vähän”, artikkeli taustoittaa. Se myös avaa melko laajasti, mitä hätätila käytännössä tarkoittaisi ja kuinka se eroaisi muiden maiden vastaavista (ks. 3.1.2).

Lauantaina 18.4. HS kirjoitti ”Torstaina hätätila vihdoin julistettiin” (HS 18.4.2020). Abe olikin julistanut hätätilan ensin tiettyihin prefektuureihin 7.4. ja lopulta koko maahan 16.4. (ks. 3.1.2). Huomionarvoista on, että HS uutisoi ulkomaanosastolla näistä molemmista ikään kuin yhtenä julistuksena. Lainaamaani virkettä edeltävissä kappaleissa taustoitetaan tilannetta kertomalla mm. Japanin lääketieteellisen yhdistyksen varoittaneen jo kuun alussa terveydenhuollon kriisistä (ks. 3.1.2). Sana ”vihdoin” ja virkkeen aloittaminen tapahtumajakankohdalla (”torstaina”) antavat ymmärtää, että julistusta oli odotettu pitkään, ehkä kuun alussa annetuista varoituksista asti. Pahimmilla tartunta-alueilla hätätila oli kuitenkin julistettu

jo 7.4. HS:ssa tämä oli mainittu ainoastaan ohimennen, taustoituksena sumopainia käsittelevässä artikkelissa⁴² (HS 10.4.2020). Häätötilan juridista merkitystä siihen keskittyvässä artikkelissa (HS 18.4.2020) kuvataan näin: ”Häätötila mahdollistaa sen, että maan 47 hallintoalueen kuvernöörit voivat vaatia ihmisiä pysymään kotonaan. BBC:n mukaan vaatimuksen rikkominen ei kuitenkaan johda mihinkään rangaistukseen.”

Uutista on kehystetty uhkakuvalla terveydenhuoltojärjestelmän romahtamisesta, joka tuodaan esiin jo otsikossa⁴³. Artikkeliki kertoo, että terveydenhuoltojärjestelmä kärsii Japanin lääketieteellisen yhdistyksen mukaan resurssipulasta, eikä vuodepaikkoja, työntekijöitä ja kasvotsojuksia ole tarpeeksi. Sairaaloitten sanotaan käännöttäneen pois hoitoa tarvitsevia ihmisiä⁴⁴.

Häätötilan oli alun perin tarkoitus olla voimassa 6.5. asti, mutta toukokuun alussa sitä jatkettiin kuun loppuun. Kuun puolivälissä häätötila kuitenkin purettiin suurimmasta osasta prefektuureja, ja 25.5. se poistui viimeisistäkin prefektuureista. (ks. 3.1.2) HS:n ensimmäinen maininta häätötilan purkamisesta löytyy uutisesta, joka kertoo itsemurhien vähenemisestä:

Japanissa peruttiin torstaina poikkeustila ja purettiin rajoituksia suuressa osassa maata. Tokiossa ja Osakassa rajoitukset vielä jatkuvat, kunnes tilanne on hallinnassa, uutistoimisto Reuters kertoo.

Poikkeustila lopetettiin 39:ssä Japanin 47 prefektuurista eli hallintoalueesta. (HS 14.5.2020)

Artikkeli myös mainitsee, että väkilukuun suhteutettu kuolleisuus oli Japanissa pienempi kuin Suomessa: ”Väkilukuun suhteutettuna Japanissa on kuollut viisi ihmistä miljoonaa asukasta kohti. Suomessa vastaava luku oli keskiviikkona 51.”

Ulkomaanosasto julkaisi uutisen häätötilan purkamisesta 25.5., jolloin se purettiin viimeisistä prefektuureista (HS 25.5.2020). Uutinen alkaa ”Japanin pääministeri Shinzo Abe totesi maanantaina, että koronaviruksen aiheuttama häätötila voidaan purkaa nyt myös Tokiosta ja neljältä muulta alueelta, joissa se oli vielä voimassa.” Tekstiin sisältyy siis ikään kuin oletuksena (ks. Fairclough 1992, s. 120-121), että häätötila oli jo aiemmin purettu suuresta osasta maata. ”Häätötilan aiheuttamat rajoitukset eivät Japanissa olleet ankarimpia, mutta ne voidaan palauttaa, jos virus jälleen leviää, pääministeri muistutti”, artikkelissa todetaan. Lisäksi Japanin kerrotaan selvinneen ”kuolleisuudessa väkilukuun suhteutettuna paremmin kuin noin sata muuta valtiota” ja Aben kannatuksen olevan alimmillaan kahdeksaan vuoteen. Uu-

⁴² Kyseisessä artikkelissa sanotaan ”Koronaviruksen levinneisyys on ollut pienempää Japanissa kuin monissa muissa runsasväkisissä maissa. [...] Japani julisti kuitenkin seitsemälle alueelle häätötilan, jota sumoliittokin noudattaa.”

⁴³ ”Terveysasiantuntijat pelkäävät Japanin terveydenhuoltojärjestelmän romahtavan, maassa noin 10 000 varmennettua koronavirustartuntaa”

⁴⁴ Tässä HS viittaa Japan Times -lehteen, mutta alkuperäinen artikkeli ei tätä kirjoittaessani ole enää saatavilla.

tisen toisena, otsikossakin⁴⁵ mainittuna kärkenä on ulkomaalaisten maahanpääsyn tiukentaminen. ”Samalla kun rajoituksia Japanin sisällä puretaan, maa tiukentaa entisestään ulkomaalaisten pääsyä Japaniin”, lehti kirjoittaa. Myös maahantulorajoitusten olemassaolo siis tuodaan esiin eräänlaisena ennako-oletuksena, vaikka HS ei ole niistä aiemmin kirjoittanut. ”Kaikkiin kiellon piirissä on jo 111 maata, esimerkiksi koko Eurooppa”, jutussa tarkennetaan.

Kehykset rakentuvat paitsi sen kautta, mitä kerrotaan, myös sen kautta, mitä jätetään kertomatta. Sairastuneisiin ja terveydenhuollon henkilökuntaan kohdistuneesta – tai ylipäänsä epidemian aikana Japanissa ilmenneestä – syrjinnästä (ks. 3.1.3) HS ei kirjoita lainkaan. Myöskään sitä ei mainita, että Japanissa sairaalaan ottamisen kynnys on ollut alhaisempi kuin Suomessa ja käytäntönä on ollut ottaa myös lieväoireisia ja oireettomia viruksen kantajia sairaalaan (ks. 3.1). Tämä tieto kuitenkin vaikuttaa siihen, miten lukija kehystää mielessään esim. uutisista ilmenevän huolen sairaalapaikkojen loppumisesta. Japanissahan yksi käyttöön otettu ratkaisu oli siirtää lieväoireisia ja oireettomia potilaita sairaaloista hotelleihin tai kotihoitoon (ks. 3.1.2). Sekään ei HS:n uutisoinnista välity, kuinka paikallista epidemiantorjunta on Japanissa alusta asti ollut (ks. 3.2).

Mielenkiintoista on myös, kuinka joissakin artikkeleissa käytetään samaa terminologiaa kuin Suomen koronatoimien yhteydessä. Kaikkein laajimmat, Japanin tilanteeseen keskittyvät artikkelit käyttävät nimitystä ”häätätila” tilanteesta, johon viitataan Japanissa termillä *kinkyū jitai* (緊急事態). Nämä artikkelit myös taustoittavat asiaan liittyvää juridiikkaa, ja niissä puhutaan siitä, kuinka häätätila antaa kuvernööreille mahdollisuuden ”pyytää”, ”määrätä”, tai ”vaatia” jotakin. Kahdessa artikkelissa puhutaan kuitenkin ”rajoituksista” (HS 14.5.2020; HS 25.5.2020) ja yhdessä ”poikkeustilasta” (HS 14.5.2020). Tämä ikään kuin lokalisoi tilanteen Suomeen ja huomaamatta ohjaa lukijaa ajattelemaan, että tehdyt toimet ja niiden taustalla oleva juridinen viitekehys olisivat samanlaisia kuin Suomessa. Japanin *kinkyū jitai* toimii kuitenkin juridisesti varsin erilaisten mekanismien (ks. 3.1.2) kautta kuin Suomen poikkeustila, jossa valta keskittyy hallitukselle. Kyseessä ei liene tietoinen valinta, vaan tuttuun termien käyttäminen on luultavasti tapahtunut puolivahingossa. Fairclough’n (2015) terminologiaa käyttäen tämä on esimerkki siitä, kuinka diskurssijärjestys (tässä tapauksessa Suomessa yleinen kielenkäyttö) määrittää subjektien toimintaa ja siten diskurssin muotoutumista (ks. s. 60-63, 68-69).

⁴⁵ ”Japani purki häätätilan, mutta tiukentaa entisestään ulkomaalaisten pääsyä maahan”

4.3. Epidemian kehukset

Aloittaessani aineiston keräämisen minulla oli jotakin hypoteeseja siitä, millaisia kehymiä Japania käsittelevistä artikkeleista kenties löytyisi. Mielessäni oli onnistumiskehys, uhkaku-vakehys, itä vs. länsi -kehys, jossa vertaillaan ”idän” ja ”lännen” onnistumista koronaepide-mian torjunnassa, ja kehys, jossa käsitellään epidemian vaikutusta johonkin tyypillisen japani-laisena pidettyyn ilmiöön (esim. sumokilpailut). Aineistoa kerätessäni esiin nousi myös sa-maistamiskehys, jossa Suomi ja Japani rinnastetaan toisiinsa ja etsitään maiden välisiä yhtä-läisyyksiä. Sen voi nähdä alakategoriana laajemmalle kehykselle, jossa Suomea verrataan Ja-paniin ja jossa saatetaan etsiä myös eroavaisuuksia.

Kehymiä eritellessäni olen soveltanut Van Gorpin (2010, s. 99) ohjetta, jonka mukaan kehymisen tulisi olla niin abstrakti tai yleisluontoinen, että sitä voisi soveltaa myös muihin il-miöihin. Niinpä alustavassa luokittelussa käyttämäni ”Perutaanko olympialaiset?” -kehys laa-jeni spekulatiokehymiseksi. Samoin alun perin olympialaisten yhteydessä esiin noussut ”Ja-pani vitkuttelee olympialaisten siirtämistä” -kehys muuttui ensin muotoon ”Japani vitkuttelee” ja muokkautui sitten kehymiseksi, jossa hallinto esitetään kykenemättömänä toimimaan tai sen toiminta tehottomana. Huomasin kehymisen soveltuvan myös muita aiheita käsitteleviin artik-keleihin aineistossani, ja se olisi sovellettavissa myös esim. vuoden 2011 Fukushima ydin-voimalaonnettomuutta koskevaan uutisointiin. Käytän tästä kehymisestä nimeä tehottomuuske-hys.

Jaan myös Van Gorpin (2010, s. 103) näkemyksen, jonka mukaan lähteiltä – esim. haastateltavilta – peräisin olevat kehystysvälineet määrittävät artikkelin kehymiä, silloinkin kun ne esitetään kriittisessä valossa. Journalisti kuitenkin valitsee, mitä lähteiltä peräisin ole-vaa sisällyttää tekstiin. Vaikka lähteen esittämä kehys kyseenalaistettaisiin, on se kuitenkin mukana tekstissä ja saattaa ohjata joidenkin lukijoiden tulkintaa. Olenkin omassa analyysis-säni katsonut artikkelin sisältävän myös lähteiltä peräisin olevat kehukset.

Japania käsittelevässä uutisoinnissa on havaittavissa myös muusta koronauutisoinnista tuttu talous vs. terveys -kehys sekä kehys, jossa epidemiaa käsitellään sotametaforan kautta. Yhdestä artikkelista löysin myös oikeusvaltiokehymisen, joka korostaa Japanin luonnetta oike-usvaltiona. Huomionarvoista on myös, että Japania käsittelevien artikkelien pääasiallinen si-sältö ei aina ole kehystää Japanin tilannetta jollakin tavalla, vaan Japania saatetaan käyttää myös kehystysvälineenä, jonka avulla kehystetään esim. Suomen tilannetta.

4.3.1 ”Japanin karanteeniristeily”

Kuva 1. Diamond Princess. Lähde: HS 7.2.2020a (Nogi Kazuhiro / AFP)

HS:n seuranta-artikkelissa (HS 7.2.2020a) julkaistu Kuva 1 tiivistää jotakin olennaista Diamond Princessista (ks. 3.1.1): maailman huomio kiinnittyy alukseen, jonne toimittajilla ei kuitenkaan ole suoraa pääsyä. Aiheeseen sisältyy dramaattisia ja sensaatiomaisia – toisin sanoen myyviä – aineksia: ”unelmaloma loistoristeilijällä muuttui painajaismaiseksi karanteeniksi” (HS 14.2.2020). Useimmat suomalaiset lukijat ovat olleet risteilyllä ja pystyvät siksi eläytymään matkustajien tilanteeseen. Tätä myös HS on hyödyntänyt: Diamond Princessin noustua uutiseksi lehti kysyi Tallink Siljan ja Viking Linen edustajilta, miten ruotsinlaivalla toimittaisiin, jos epäiltäisiin koronavirusta (HS 7.2.2020b). Ei siis ihme, että alukseen keskittyvien artikkelien lisäksi Diamond Princess esiintyy kolmen seuranta-artikkelin otsikossa, kolmen ingressissä, ja kahden kuvituksessa.

Aluksi laivan tilannetta kuvataan ”neutraalin” uutiskielen diskurssissa (vrt. Fairclough 2015 s. 144), passiivisin lauserakentein:

Laivalla oleville ihmisille on kerrottu, että he joutuvat jäämään alukselle karanteeniin 14 päiväksi. Määräys koskee myös heitä joiden virustesti on osoittautunut negatiiviseksi. Yhteensä laivalla on toistaiseksi testattu noin 270 ihmistä. Sairastuneet on kuljetettu maihin hoitoon. (HS 6.2.2020a)

Tekstissä ei suoraan sanota, kuka on kertonut, määrännyt, testannut tai kuljettanut. Japanilaisen viranomaisten vastuu tilanteesta on häivytetty.

Diamond Princessin kehystys alkaa kuitenkin pian muuttua, kun matkustajien ääni pääsee kuuluviin. Kolme päivää siitä, kun aluksen karanteeni ensimmäisen kerran mainittiin (HS 3.2.2020), julkaistiin ensimmäinen laivan oloja kuvaava juttu (HS 6.2.2020b). Sen pää-

osassa on brittiläinen David Abel, joka on kertonut karanteenikokemuksistaan Facebookin suorissa lähetyksissä. Kehystä (kenties sensaatiomaisen) epäinhimillisistä oloista aletaan rakentaa jo otsikossa ja ingressissä. Molemmissa mainitaan ”karu arki”, ja ingressi päättyy: ”Matkustajat eivät saa poistua hyteistään, joista osassa ei ole edes ikkunaa.” Sanapari ”karu arki” ja kielto poistua hyteistä toistuvat leipätekstissä:

Arki Japanin karanteeniristeilyllä on karua, sillä matkailijat eivät saa poistua hyteistään.

Ankein tilanne on niillä, joiden pienissä hyteissä ei ole edes ikkunaa. Heille on tosin annettu poikkeuslupa mennä välillä kannelle verryttelemään, kunhan päässä on hengityssuoja.

Artikkelin keskiössä ovat inhimilliset kokemukset (ns. human interest). Avausvirke tiivistää keskeisen sisällön: ”David Abel oli ollut 18 tuntia syömättä, kun hytin oveen viimein koputettiin.” Abelin kokemusten kautta piirtyy kuva epäinhimillisestä tilanteesta: ”diabetestä sairastava mies joutuu jännittämään, riittävätkö eväät ja insuliinilääkitys.” Karanteenin alkutunnelmia kuvaillaan näin: ”Sitten tilanteen todellinen luonne alkoi paljastua: ruokavarastot hupenivat, palvelu lakkasi eikä huoneita enää siivottu. Vahvistettujen virustapausten määrä alkoi kasvaa, ja matkustajat elivät epätietoisuudessa.”

Lainaamissani kohdissa silmään pistävät paitsi epäinhimillisyyttä viestivät ilmaukset (”pienissä hyteissä”, ”ei edes ikkunaa”, ”poikkeuslupa mennä kannelle”, ”elivät epätietoisuudessa”), myös passiivirakenteet. Lukijalle ei kerrota, kuka kieltää poistumasta hyteistä, antaa poikkeusluvan tai koputtaa David Abelin hytin ovelle. Inhimillistä kärsimystä käsitellään, mutta jää epämääräiseksi, kuka on vastuussa. Toimija puuttuu. Koko artikkelista löytyy vain kaksi virkettä, joissa matkustajien kohtelua kuvataan aktiivisin rakentein: ”Japanin rannikkovartiosto on kuljettanut sairastuneet Jokohaman sataman kautta sairaalaan”; ”Japanin viranomaiset tiedottivat [...], [että] karanteeni päättyy vasta 19. helmikuuta”.

Epäsuorasti välittyä kuitenkin kuva, että Japani toimii huonosti. Jutussa myös kerrotaan, että matkustajat ovat ripustaneet parvekkeelle lakanan, jossa lukee ”USA help us”. Iskulause on päässyt otsikkoon asti. Se toimii kehystysvälineenä: Japani ei pysty ratkaisemaan matkustajien tilannetta, vaan tarvitaan Yhdysvaltojen apua.

Kehystä epäinhimillisyydestä ja viranomaisten huonosta toiminnasta rakennetaan läpi useiden Diamond Princess -artikkeleiden. Seuraavan päivän seuranta-artikkelista (HS 7.2.2020a) noin puolet käsittelee Diamond Princessia ja laivalla tehtyjä virustestejä. Juttu on ”neutraalia” uutiskieltä, mutta siinä sanotaan, että ”aluksella olijat on määrätty pysymään hyteissään”, mikä on ”aiheuttanut matkustajissa niin hämmennystä kuin tyrmistystäkin.” Myös 13.2. HS kirjoittaa: ”Karanteenin toimivuus on herättänyt lisääntyvää huolta sen jälkeen, kun tartuntamäärät laivalla ovat eristyksestä huolimatta jatkuvasti kasvaneet. Matkustajat jou-

tuvat oleskelemaan pääosin hyteissään ” (HS 13.2.2020) ja 19.2.: ”Monet matkustajat ovat viettäneet karanteenijan pienissä ikkunattomissa hyteissä” (HS 19.2.2020). Karanteenia luonnehditaan myös ”painajaismaiseksi” (HS 14.2.2020), ja EU-kansalaisten evakuoimista koskevassa jutussa lainataan EU:n kriisikomissaarin tiedotetta: ”Epidemian puhkeaminen on täynnä inhimillisiä tarinoita, jotka eivät saa hukkaa numeroiden ja tilastojen alle” (HS 19.2.2020).

Näitä inhimillisiä tarinoita HS kertoo kolmessa artikkelissa. David Abel ja tämän vaimo Sally sanovat pelkäävänsä eniten sitä, että joutuvat erilleen toisistaan. Niin on käynyt joillekin laivalla häämatkalla olleille pariskunnille, joista toinen on saanut negatiivisen ja toinen positiivisen testituloksen. (HS 14.2.2020)

Diamond Princessia käsittelevissä jutuissa sosiaalista mediaa on käytetty lähteenä poikkeuksellisen paljon. Kuvituksena on ruutukaappauksia matkustajien somepäivityksistä, joissa nämä mm. esittelevät ruoka-annoksiaan (HS 6.2.2020b; HS 14.2.2020). Syynä lienee se, että toimittajilla ei ole ollut pääsyä laivalle. Tätä heijastelevat myös useat laivan ulkopuolelta otetut lehtikuvat, joissa näkyy suoja-asuisia ihmisiä tai sairastuneita kuljetetaan pois alukselta pressutunnelin läpi.

Kuvissa ja haastatteluissa subjekteina nähdään pääasiassa vaaleaihoisia matkustajia, joilla on englanninkieliset nimet. Poikkeuksena on kuva, jossa laivan kannella poseeraa hongkongilainen⁴⁶ Yardley Wong perheineen (HS 14.2.2020). Japanilaisten matkustajien äänet eivät kuulu, vaikka Japanin kansalaisia oli Japan Timesin (2.3.2020) mukaan laivan 2666 matkustajan joukossa lähes puolet: 1281 matkustajaa. Onkin todennäköistä, että juttuihin on valikoitunut ihmisiä, jotka päivittivät sosiaaliseen mediaan englanniksi ja joiden tarinat siksi päätyivät niihin (englanninkielisiin) medioihin, joita HS:n toimittajat seuraavat.

Keskiviikkona 19.2. HS otsikoi, että kaksi ihmistä on kuollut karanteenissa. Ingressin mukaan ”Diamond Princess -aluksen karanteenitoimia arvostellaan riittämättömiksi” (HS 19.2.2020). Leipätekstissä kerrotaan: ”Sadoille [...] matkustajille on annettiin [sic] aiemmin lupa lähteä laivalta, mutta arvostelu tilanteen hoitamisesta kasvaa”. Arvostelijoista esiin nousee laivalla käynyt Koben yliopiston tartuntatautien professori Iwata Kentaro:

Iwata julkaisi Youtubessa videon⁴⁷, jolla hän väittää, ettei laivalla ole kyetty erottamaan tartunnan saaneita terveistä matkustajista. Hän kertoi tunteneensa, että oli aluksella suuremmassa vaarassa saada koronavirustartunta kuin työskennellessään Afrikassa ebolan aikaan tai Kiinassa sars-epidemian puhjettua.

Viittaukset ebolaan ja sarsiin luovat uhkakuvia ja vahvistavat kuvaa tilanteen huonosta hoitamisesta. Artikkelin kritiikin kohteena ovat Japanin viranomaiset, mikä ilmenee seuraavasta:

⁴⁶ ks. South China Morning Post 18.2.2020.

⁴⁷ Video ei tätä kirjoittaessani ole enää saatavilla.

Japani on saanut aiemminkin moitteita karanteenijärjestelyistä. Yhdysvaltain tautien torjunta- ja ehkäisykeskus CDC on arvioinut, että karanteenitoimet eivät ole olleet riittäviä. [...]

Japanin viranomaiset ovat puolustaneet toimiaan. Heidän mukaansa suurin osa tartunnoista tapahtui todennäköisesti ennen karanteenin alkua.

Jutussa ei mainita muita arvostelijoita kuin Iwata ja CDC.

Japanin viranomaisiin kohdistuva kritiikki jatkuu vielä kahdessa jutussa. ”Useilla Japanin karanteenilaivalta kotiutetuilla oli sittenkin koronavirustartunta”, kertoo helmikuun lopulla julkaistun artikkelin otsikko (HS 26.2.2020a). Juttu alkaa lyhyellä tarinalla laivalla olleesta japanilaisesta naisesta, joka oli saanut negatiivisen testituloksen mutta paljastui lopulta kuitenkin viruksen kantajaksi. Tämä on ensimmäinen ja ainoa kerta, kun japanilainen matkustaja esiintyy subjektina Diamond Princess -uutisoinnissa. Naisen oma perspektiivi ei kuitenkaan tule esiin, vaan tällä on rooli lähinnä viruksen kantajana. Myös muiden oireettomina alukselta lähteneiden kerrotaan sittemmin sairastuneen.

Artikkeli arvostelee Japanin toimia aiempaa suuremmin ja yksityiskohtaisemmin:

Ilmeisesti aivan jokaista laivalta pois päästettyä ei ollut AFP:n mukaan edes testattu karanteeninsa aikana. Japan Timesin mukaan 23 matkustajaa, suurin osa heistä japanilaisia, oli jäänyt testamatta karanteenin aikana. Myöskään esimerkiksi laivalla käyneitä hallinnon viranomaisia ei ole systemaattisesti testattu taudin varalta.

Japani on pyytänyt pois päästettyjä pysyttelemään sisätiloissa, mutta heidän liikehdintäänsä ei ole kriitikoiden mukaan valvottu mitenkään erityisesti.

[...]

Monet kansalaisiaan evakuoineet maat ovat määränneet kansalaisensa kahden viikon karanteeniin, kenties osoituksena siitä, että monet ovat pitäneet Japanin toimia riittämättöminä. (HS 26.2.2020a)

Vaikka kuvailussa käytetään passiivisia rakenteita, on siihen ilmestynyt myös tilanteesta vastuussa olevia subjekteja: ”Japani” ja ”hallinto”.

Lopuksi kerrotaan, että miehistöä on alettu päästää pois laivalta, mutta heitä on tarkoitus pitää kaksi viikkoa karanteenissa. ”Myös sitä mahdollisuutta on ilmeisesti pohdittu, että karanteeni järjestettäisiin laivalla. Time-lehden aiemmin kertomien tietojen mukaan ainakin osa oli tarkoitus pitää karanteenissa matkustajahynteissä Diamond Princessilla”, juttu vihjaa ja tulee näin tehneeksi intertekstuaalisen viittauksen tarinaan pieniin hytteihin suljetuista ihmisistä.

Viimeinen Diamond Princess -artikkeli julkaistiin maaliskuun alussa (HS 9.3.2020). Otsikon mukaan aluksella tehtiin ”kohtalokkaita virheitä”. ”Puutteelliset toimenpiteet edistivät koronaviruksen leviämistä”, kertoo ingressi. Artikkeli on lyhennelmä New York Timesin tutkivan journalismin tuloksena syntyneestä jutusta (New York Times 8.3.2020). Kielipiilisiä subjekteja esiintyy huomattavasti enemmän kuin HS:n aiemmissa jutuissa, ja niiden kautta korostuu vastuu: ”laivan johto ja japanilaiset viranomaiset sivuuttivat tarvittavat ohjeis-

tukset”; ”laivan turvallisuudesta vastaavat tahot⁴⁸ eivät ottaneet mahdollista epidemiariskiä tosissaan”; ”kun japanilaiset viranomaiset nousivat alukseen, hekään eivät noudattaneet tarpeellisia turvatoimenpiteitä”; ”[laivayhtiön lääkintäjohtaja] Tarling ei myöskään määrännyt henkilökuntaa selvittämään, ketkä kaikki olivat olleet kontaktissa tartunnan saaneen matkustajan kanssa”; ”työntekijät jakoivat ruokaa kymmenille matkustajille vaihtamatta suojahanskojaan”; ”kapteeni tiedotti matkustajia koronavirustartunnasta vasta kun lähes kaksi vuorokautta oli kulunut”; ”japanilaisten terveysviranomaisten mukaan osa paikallisista viranomaisista ei halunnut sallia mahdollisesti sairastuneiden pääsyä maihin”.

Vastuuta korostava kehystys ja kielenkäyttö on peräisin New York Timesista⁴⁹. Esiin nousee kuitenkin yksi kohta, jossa lehtien välillä näkyy ero. Siinä, missä New York Times kirjoittaa ”The Japanese government and [cruise] company still disagree on who was – or should have been – in charge”, HS sanoo: ”Vastuu tilanteen haltuunotosta oli useamman päivän ajan pallona ilmassa.” Kumpikin lehti kuitenkin toteaa, että käytännössä vastuu lankesi laivan työntekijöille, joilla ei ollut asiantuntemusta tartuntataudeista.

4.3.2 Japani ”vitkuttelee” kisojen siirtämistä

Kuva 2. Olympiajulistte metrovaunussa. Lähde: HS 23.4.2020b (Philip Fong / AFP).

Tokion kesäolympialaisten kohtalo on yleisin HS:n Japania ja koronaa koskevissa jutuissa esiintyvä aihe. Sitä on käsitelty 38 urheilu-uutisessa, yhdessä urheiluosastolla julkaistussa ko-

⁴⁸ Tässä tekijä kuitenkin jää epämääräiseksi, vaikka kieliopillinen subjekti onkin selvä: keitä ”laivan turvallisuudesta vastaavat tahot” lopulta ovat?

⁴⁹ Englannissa aktiiviset lauserakenteet ovat tavallisempia kuin suomessa, mutta subjektien korostamisessa lie-
nee tässä tapauksessa silti kyse journalistisesta valinnasta. Niiden häivyttäminen ei nimittäin ole epätyypillistä
myöskään englanninkieliselle sanomalehtitekstilä (ks. esim. Fairclough 2015; 1995).

lumnissa, yhdessä urheiluosastolla julkaistussa kommenttikirjoituksessa⁵⁰, yhdessä pääkirjoituksessa, ja yhdessä Saska Saarikosken Poikkeustilassa -sarjan kirjoituksessa kuukausiliitteessä. Joskus samana päivänä saattoi ilmestyä kaksi tai kerran jopa neljä olympia-aiheista juttua. Aiheen suosio johtunee sen kansainvälisyydestä: olympialaiset ovat koko maailman tapahtuma.

Suurinta osaa olympialaisjutuista hallitsee spekulatio: pidetäänkö kisat vai ei? Tämä kehys on tavallaan sukua vaaliuutisoinnille, jossa spekuloidaan voittajalla (ks. Lawrence 2010, s. 269-274). Olympiauutisten kohdalla spekulatio ei päättynyt kisojen siirtämiseen, vaan sen jälkeen alettiin arvuutella uutta ajankohtaa (ks. esim. HS 27.3.2020) ja myöhemmin sitä, voidaanko kisoja pitää edes kesällä 2021 (ks. esim. HS 23.4.2020b). Kisojen peruuntumista kehystettiin myös uhkakuvaksi esim. kirjoittamalla, että ”koronavirus uhkaa kisoja” (ks. esim. HS 12.3.2020b). Artikkeleissa myös kirjoitetaan, että Japanin poliittinen johto, pääministeri, kisajärjestäjät, Japani, tai KOK ovat ”vakuuttaneet” tai ”vakuutelleet”, että kisat pidetään alkuperäisessä aikataulussa. Ajanjaksona 11.3.-23.3. tämä ”vakuuttaminen” tai ”vakuuttelu” esiintyy yhteensä seitsemässä artikkelissa. Sanavalinta luo mielikuvaa epävarmuudesta – varmoja asioita ei tarvitse vakuutella.

Olympiauutisista välittyy myös kehys, jossa Japanin ja KOK:n toiminta näyttäytyy huonona tai tehottomana. Urheilukolumnissaan (HS 17.3.2020b) Tero Hakola kirjoittaa, että ”pääöstä halutaan vitkuttaa viimeiseen asti”. Ingressissä kolumnin viesti on tiivistetty: ”Kansainvälisen olympiakomitean ja Tokion pitäisi uskaltaa siirtää kesäkisat, sillä raha ei ratkaise kaikkea”. Kisojen siirtämisen jälkeen julkaistussa pääkirjoituksessa puhutaan ”vitkuttelusta” (HS 25.3.2020), ja urheiluvaikuttaja Risto Niemisen haastattelussa (HS 26.3.2020a) sanotaan ”Nieminen pitää Tokion vetkuttelua inhimillisenä”.

Olympialaisten yhteydessä toistuu usein myös talous vs. terveys -kehys, jossa tuodaan esiin kisojen siirtämisestä tai perumisesta Japanille tai kisaorganisaatiolle koituvat tappiot (vrt. ”raha ei ratkaise kaikkea” yllä). Yhden artikkelin otsikossa sanotaan ”Tokion olympialaisiin vaikuttaa myös rahan valta” (HS 5.3.2020b). Myös epäinhimillisyyshystä käytettiin olympialaisten yhteydessä. Argumentoidessaan urheiluosaston kommenttikirjoituksessaan (HS 24.3.2020a), että päätös olympialaisten siirtämisestä olisi pitänyt tehdä aiemmin Ari Pusa sanoo, että urheilijat ”oli asetettu epätietoiseen ja eriarvoiseen tilanteeseen” ja että näitä (uintivalmentaja Marko Malvelaa lainaten) ”pidetään panttivankeina”.

⁵⁰ Kommentti on juttutyyppejä, jossa HS:n toimittajat esittävät tyypillisesti omia näkemyksiään jostakin ilmiöstä.

Lisäksi olympiauutisiin on rakennettu draamaa konfliktikehyksen kautta, jossa asetetaan kaksi tahoa vastakkain. Maaliskuussa kirjoitettiin, että Yhdysvaltain presidentti Donald Trump ehdotti kisojen siirtämistä, mutta Japanin hallitus oli ”haluton pohtimaan olympialaisten siirtoa” ja Tokion kuvernööri Koike Yuriko ”piti kisojen siirtämistä mahdottomana ajatuksena” (HS 13.3.2020). Huhtikuussa puolestaan vastakkain asetettiin kisaorganisaation puheenjohtaja Mori ja japanilaiset lääketieteen asiantuntijat, jotka epäilivät, ettei kisoja ehkä voisi järjestää edes kesällä 2021 (HS 28.4.2020).

4.3.3. Suomi ja Japani

Olympialaisia käsittelevissä jutuissa esiintyi myös kehys, jossa osoitettiin sympatiaa Japanille ja ikään kuin samaistettiin suomalaisten ja japanilaisten kokemukset – olihan Helsingin olympialaiset aikoinaan peruttu toisen maailmansodan vuoksi. Tällainen kehys oli yhteensä kolmessa artikkelissa. Se näkyy kuukausiliitteessä olympialaisten siirtämistä edeltävänä päivänä julkaistussa Saska Saarikosken *Poikkeustilassa* -sarjan kolumnissa (HS 23.3.2020b) ja siirtämistä seuraavan päivän pääkirjoituksessa (HS 25.3.2020). Lisäksi urheiluvaikuttaja Risto Nieminen tuo sen esiin haastattelussa (HS 26.3.2020a).

Saarikoski tuo asian esiin näin:

Suomalaiset tietävät, miltä japanilaisista tuntuu. Tasan 80 vuotta sitten Helsinki oli samassa tilanteessa.

Huhtikuussa 1940 talvisota oli juuri päättynyt. Helsingin olympialaisten alkuun oli kolme kuukautta. Ihan niin kuin nytkin, urheilupäättäjät miettivät, mitä pitäisi tehdä.

[...]

Japanilaisia käy sääliksi, sillä heillä ei ole ollut olympialaisten suhteen onnea. Kisat on myönnetty maalle jo kolme kertaa, mutta vain kerran, vuonna 1964, kisat on saatu järjestettyä normaalisti⁵¹.

Kisoja on odotettu Japanissa todella innokkaasti. Kun olympiasoihtu saapui Japaniin viime perjantaina, liekkiä jonotti katsomaan todellinen väenpaljous, yli 50 000 ihmistä. Toivottavasti he muistivat pitää turvavälejä. (HS 23.3.2020b)

Kirjoituksessaan Saarikoski ikään kuin eläytyy japanilaisten tunteisiin sen kautta, miten ajattelee suomalaisten kokeneen Helsingin olympialaisten perumisen. Hän ilmaisee sympatiaa toteamalla, että suomalaiset ”tietävät, miltä japanilaisista tuntuu” ja korostamalla tilanteiden samankaltaisuutta. Saarikoski ei siis näe japanilaisia orientaloituina ”toisina”, vaan käsittelee näiden kokemusmaailmaa samanlaisena kuin suomalaisten.

Kisojen perumisen jälkeen julkaistussa pääkirjoituksessa on samantyyppinen kehys. Sympatiaa ja samaistumista ei ilmaista yhtä selvästi, mutta se on mukana implisiittisesti, sodan takia peruttujen Tokion ja Helsingin kisojen rinnastamisen kautta:

⁵¹Lisäksi Japanissa on järjestetty kahdet talviolympialaiset, Sapporossa 1972 ja Naganossa 1998.

Japanille olympiakisojen järjestäminen on suuri kansallisen ylpeyden aihe. Maalla on jo kokemusta väliin jääneistä kisoista, sillä vuoden kesäakisat myönnettiin alun perin Tokiolle. Aasiassa raivonnut sota pakotti siirtämään järjestelyvastuun Helsingille, mutta lopulta olympiakisat peruttiin kokonaan.

Helsingin vuoro kuitenkin tuli lopulta vuonna 1952 ja Tokion vuonna 1964. (HS 25.3.2020)

HS:n haastattelema Risto Nieminen puolestaan ilmaisee sympatiaa japanilaisille suoremmin, taas ikään kuin yhteiseen kokemukseen viitaten:

”Keväällä 1940, kun talvisota oli juuri päättynyt, Suomessakin oli paljon tahoja, jotka elättelivät toiveita olympialaisten järjestämisestä Helsingissä vielä samana kesänä”, hän vertaa.

”Tällainen optimismi ja toivo ovat inhimillisiä ominaisuuksia. Ei sitä voi kieltääkään”, Nieminen sanoo. (HS 26.3.2020a)

Ajatus siitä, että olympialaiset voisi järjestää vaikeasta maailmantilanteesta huolimatta esittää sekä japanilaisten että suomalaisten ”elättelemänä” toiveena, joka pohjautuu näiden jakamiin yleisinhimillisiin ominaisuuksiin.

Huhtikuun alussa Suomi ja Japani rinnastettiin ulkomaanosastolla julkaistussa HS-analyysissä (HS 4.4.2020), joka käsitteli ekseptionalismina tunnettua psykologista harhaa – uskomusta omasta kansallisesta erityislaadusta ja siitä, että koronakriisi ei koske omaa maata. Jutun keskiössä ovat Yhdysvaltain presidentti Donald Trump ja Iso-Britannian pääministeri Boris Johnson, mutta myös Japania – ja sen kautta Suomea – käsitellään:

The Japan Times ehti vielä kolme päivää sitten riemuita, että japanilainen kulttuuri suojaa maata keskimääräistä paremmin. Perustelut olivat ihan hyviä: kasvusojuksia käytetään tavallisenkin flunssan leviämisen ehkäisemiseksi, hygieniataso on korkea, japanilaiset pysyvät hiljaa julkista liikennettä käyttäessään eikä puolittuttuja ole tapana halailla.

Sen jälkeen myös Japanin sairastumisluvut kääntyivät kuitenkin jyrkkään nousuun ja nyt pelätään, että Tokiosta tulee New Yorkin tapainen tautikeskus.

Suomessa on ollut vastaavaa optimismia. Aamulehden pääkirjoituksessa arvioitiin, että ”Suomen sitkeän kansan tunteen voi olla hyvin mahdollista, että olemme maailman parhaita myös tässä.”

Tarkoitus on tietysti ollut hyvä Tokiosta Tampereelle: toivon ja tulevaisuusuksen luominen myös vakavan kriisin keskelle.

Japania käsitellään uhkakuvakehyksessä: tartuntamäärät ovat kääntyneet ”jyrkkään” nousuun, ja Tokiosta on ehkä tulossa ”New Yorkin tapainen tautikeskus”. Verbi ”pelätä” rakentaa jo itsessään uhkakuvakehystä nostamalla keskiöön tunteen (vs. ”pidetään mahdollisena, että Tokiosta tulee”, ”Tokiosta saattaa tulla”). New York toimii kehystysvälineenä, jonka kautta uhka näyttäytyy todellisena: kauhukuva on jo toteutunut toisaalla. New Yorkin tautitilannetta ei tarvitse erikseen avata. Siitä on tullut osa yleistä tietoisuutta, minkä vuoksi New Yorkin mainitseminen toimiikin tehokkaana kehystysvälineenä⁵².

Toisaalta Japanin tilanne ja japanilaisena ekseptionalismina kuvattu suhtautumistapa toimivat myös kehystysvälineinä, joiden kautta kuvataan suomalaista suhtautumista. Artikkelissa halutaan tuoda esiin, että ekseptionalisminia on esiintynyt myös Suomessa, mutta tiedoste-

⁵² New Yorkia on käytetty samanlaisena kehystysvälineenä myös toisessa aineistoni artikkelissa, ks. 4.4.3.

taan, että se ei ole ollut samassa mittakaavassa kuin Yhdysvalloissa tai Iso-Britanniassa. Japani kuitenkin tarjoaa sopivan rinnastuskohteen. Tässäkään artikkelissa Japanin käsittely ei ole orientalistista, vaan japanilainen ja suomalainen ekseptionalismi esitetään samankaltaisina: suomalainen optimismi on ”vastaavaa” kuin japanilainen. Molempia myös selitetään samalla ”hyvällä tarkoituksella”, toivon ja tulevaisuususkon luomisella.

Mielenkiintoista on kuitenkin se, miten Japan Timesia käytetään lähteenä. HS:n mukaan lehti ”ehti riemuita” siitä, että kulttuuri suojaa Japania, ikään kuin Japan Times olisi edustanut japanilaista ekseptionalismaa. Tämä on outoa, sillä Japan Times on Japanissa julkaistava englanninkielinen lehti, jonka merkittävä kohderyhmä ovat Japanissa asuvat ulkomaalaiset ja jonka lukijoista suurin osa on ei-japanilaisia (Japan Times 2017, s. 4, 6), eikä viitatus artikkelin (Japan Times 1.4.2020) kirjoittaja ole syntyperäinen japanilainen⁵³. Artikkelin kirjoittaja pohtii mahdollisia syitä Japanin alhaisille tartuntaluvuille, ja tuo kulttuurin lisäksi esiin vähäisen testaaminen. Hän myös käsittelee kriittisesti ajatusta kulttuurin vaikutuksesta ja siteeraa Koben yliopiston tartuntatautien professori Iwata Kentaroa, jonka mukaan kulttuuri ei yksinään estä taudin leviämistä. Lisäksi kirjoittaja käsittelee kulttuuria mahdollisena syynä vähäiseen testaamiseen. Artikkelissa hän toki tuo esiin, että alhaisia lukuja on mm. julkisessa keskustelussa ja sosiaalisessa mediassa selitetty kulttuurilla, mutta ei ota sellaista kantaa että kulttuuri suojaisi Japania, saati riemuitse siitä.

Aineistossani on yksi artikkeli, jossa käsitellään paitsi Suomen ja Japanin yhtäläisyyksiä, myös eroja (HS 23.4.2020a). Kyseessä on pääkirjoitus, jonka kantava ajatus on, että vaikka sekä Suomi että Japani ovat molemmat teknologisesti edistyneitä maita, etätyö on toiminut Suomessa mutta ei Japanissa. Myös Japanin hallituksen asiantuntijajaneelin arvion perusteella näyttää siltä, että etätyön toteutumisessa oli Japanissa ongelmia (ks. 3.1.2).

HS:n etätyötä koskevan pääkirjoituksen tavoitteena tuntuu olevan pohjoismaisen työ-kulttuurin hyvien puolten esiin nostaminen, ja tämä tehdään ottamalla Japani vertailukohtaksi. Japanilaista työkulttuuria kuvataan tehottomana. Artikkelin otsikkona on ”Tekniikka ei auta nopeisiin muutoksiin, jos työpaikan kulttuuri on jäykkä”. Työkulttuuria kuvaillaan:

Japani on kyllä edistyneen tekniikan maa, mutta työpaikoilla käytännöt ovat vanhanaikaisia. Dokumentit ovat paperilla, faksit ovat käytössä, ja monet työprosessit vaativat työntekijän fyysistä läsnäoloa.

”Vanhanaikaiset” käytännöt, paperit ja faksit⁵⁴ luovat mielikuvaa tehottomasta työkulttuurista. Yhdistettynä muuhun Japania koskevaan koronauutisointiin kuvailu asettuu osaksi jatkumoa,

⁵³ Artikkelin kirjoittajana mainitaan Rochelle Kopp, jonka haastattelun (freshtrax 2011) yhteydessä tämän mainitaan kiinnostuneen Japanin kulttuurista lukiossa; Kopp on opiskellut Yhdysvalloissa.

⁵⁴ Brittiläisessä mediassa fakseja on käytetty rakentamaan Japanista orientalisoitua kuvaa maana, joka on robotien kaltaisesta huipputeknologiasta huolimatta pohjimmiltaan vanhanaikainen. Hayesin (2018) mukaan britti-

jossa Japanin nähdään toimivan tehottomasti tai reagoivan huonosti muutoksiin. Tämä jatku-
mo rakentuu niin Diamond Princessia koskevassa uutisoinnissa kuin artikkeleissa, joissa Ja-
panin pääministeri Aben koronatoimet esitetään tehottomina (käsittelen näitä tarkemmin osi-
ossa 4.4).

Lähteenä kuvailtuihin japanilaisen työkulttuurin piirteisiin HS käyttää New York Ti-
mesin (14.4.2020) artikkelia. Tapaa, jolla työkulttuuri siinä esitetään, voi pitää orientalistisena.
Tehottoman työkulttuurin symboliksi nostetaan yksittäinen ilmiö – henkilökohtaiset hanko-
leimasimet, joilla on Japanissa samantapainen funktio kuin paperien allekirjoittamisella Suo-
messä. Ne saavat artikkelissa suuremman roolin kuin japanilaisen yritysmaailman tai yhteis-
kunnan laajemmat rakenteet. Leimasimiin liitetään samurai-assosiaatio⁵⁵ ja kerrotaan, että ne
ovat tulleet Japaniin Kiinasta lähes 2000 vuotta sitten. Yksittäisen arkisen käytännön – hanko-
leimasimien – kautta luodaan mielikuva nykyajan työkulttuurista osana pitkälle historiaan yl-
tävää kulttuuriperinnettä ikään kuin samurai-tavat yhä määrittäisivät japanilaista yrityskult-
tuuria. Kehittyntä teknologiaa puolestaan kuvataan tavalla, joka on tulkittavissa tekno-
orientalistiseksi (ks. Morley & Robins 1995, s. 167-171): ”the world may see Japan as a futu-
ristic land of humanoid robots and intelligent toilets”.

Hanko-leimasimien kuvailu tai tekno-orientalistiset sanavalinnat eivät ole välittyneet
HS:n pääkirjoitukseen. Siinä sanotaan, että Japanissa työntekijä ”hakee [työpaikaltaan] tarvit-
tavat leimat papereihin, jotta asiat etenevät”. Leimat kuvataan arkisina, tavalla joka herättää
mielikuvia pikemminkin eurooppalaisiin byrokratioihin – joissa leimat voivat niissäkin olla
tärkeässä osassa – kuin samuraihin. Japanilaista teknologiaakaan ei käsitellä sen kummalli-
sempana kuin suomalaista teknologiaa – kirjoituksessa Japanin ja Suomen yhtäläisyys on tek-
nologiassa, ero työkulttuurissa. New York Timesista on poimittu faktoja (faksit, leimat, tarve
käydä fyysisesti työpaikalla), mutta niiden avulla on rakennettu uusi kehys, jonka pääpaino ei
ole Japanin vieraudessa, vaan suomalaisen työkulttuurin joustavuudessa.

4.3.4 Onnistumiskehys

Myös Japanin koronatoimia koskevaan uutisointiin kevään aikana syntynyt onnistumiskehys
rakentui pitkälti Suomen ja Japanin vertailemisen kautta: Japanissa väkilukuun suhteutettu
kuolleisuus jäi keväällä pienemmäksi kuin Suomessa (ks. 3.3). Ennen kuin tämä oli selvää,

median fakseja käsittelevistä artikkeleista syntyy epätotuudenmukainen kuva, että faksien käyttö olisi japani-
laisissa yrityksissä huomattavasti yleisempää kuin brittiläisissä tai yhdysvaltalaisissa. (Hayes 2018, s. 79-124)

⁵⁵ Hanko-leimasimen käyttöä kuvaillaan ilmaisulla ”a task seemingly more suited to the age of the samurai than
of the supercomputer”.

Japanin koronatoimet näyttäytyivät HS:ssa usein tehottomina (pureudun tähän tarkemmin osiossa 4.4). Maaliskuun alkupuolella, kun tartuntaluvut näyttivät kehittyvän Japanissa hitaasti ja hallituksen asiantuntijapaneeli arvioi tilanteen pysyvän hallinnassa (ks. 3.1.1), Japanin koronatilanne näkyi HS:ssa pelkkinä osin ristiriitaisina mainintoina.

Päivää ennen kuin THL kertoi Suomen olevan lähellä epidemian kynnyistä (YLE 13.3.2020), Japani mainittiin tiedeartikkelissa ”käyrää madaltaneena” maana (HS 12.3.2020a). Viisi päivää myöhemmin sama asia ilmaistiin osana reaaliaikaista seurantaa, tällä kertaa kyseenalaistaen:

Alla oleva graafi näyttää, miten tautitapaukset ovat lisääntyneet eri maissa sadannesta tartunnasta lähtien. Euroopan maat menevät samaa rataa, mutta esimerkiksi Etelä-Korea on onnistunut hillitsemään toimillaan tartuntoja. Myös Japanin käyrä näyttää loivalta, mutta siellä tapauksia on saatettu raportoida vähemmän kuin niitä todellisuudessa on. (HS 17.3.2020c)

Sen enempää Japanista ei kirjoitettu, eikä arviota lukujen epäluotettavuudesta perusteltu. Taustalla saattoivat olla vähäiset testimäärät (ks. 3.2), mutta niitä ei mainittu. Kaksi päivää myöhemmin HS julkaisi laajan Etelä-Koreaa käsittelevän jutun, jossa maan kattavaan testaamiseen pohjaavaa strategiaa käsiteltiin onnistumisena⁵⁶ (HS 19.3.2020a).

Maaliskuun lopulla Japani tuotiin jälleen esiin, tällä kertaa jutussa, jossa pohdittiin, millainen koronastrategia Suomen pitäisi omaksua (HS 26.3.2020b). Siinä Japani, Singapore, Taiwan, ja Etelä-Korea mainitaan esimerkkeinä maista, jotka ”vaikuttavat ainakin toistaiseksi onnistuneen viruksen tukahduttamisessa”. Artikkelituntuu kuitenkin virheellisesti oletttavan, että Japanissa olisi ollut käytössä samankaltainen laajaan testaamiseen perustuva strategia kuin esim. Etelä-Koreassa (analysoin artikkelia tarkemmin kohdassa 4.3.4).

Jälkikäteen tuntuu selvältä, että Etelä-Korea onnistui keväällä 2020 monilla mittareilla Japania paremmin, mutta se ei ollut selvää vielä maaliskuussa. Periaatteessa HS olisikin voinut rakentaa Japanista samanlaisen menestystarinan kuin Etelä-Koreasta. Japanin pääministeri Abe kehysti maansa tilannetta maaliskuun puolivälissä toteamalla, että tartuntoja oli väkilukuun suhteutettuna vähemmän kuin Kiinassa tai Etelä-Koreassa (Shushōkantei 14.3.2020). Japanissa oli testattu vähemmän kuin Etelä-Koreassa, mutta tuolloin Japani kuitenkin näytti menestyvän paremmin myös kuolleisuudessa mitattuna. Japanin kuolleiden kokonaismäärä ylitti Etelä-Korean vasta huhtikuun puolivälin jälkeen⁵⁷. Väkilukuun suhteutettuna tämä on

⁵⁶ Tartunnan saaneiden GPS-jäljittämisestä tosin kirjoitettiin ”osaa toimenpiteistä voi pitää myös hieman arveluttavana”.

⁵⁷ Our World in Data -sivuston mukaan kuolleiden kokonaismäärä oli 22.4. Japanissa 186 ja Etelä-Koreassa 238, mutta 23.4. alkaen Japanin luvut ovat olleet suurempia. Tuolloin Japanissa oli 287 kuollutta ja Etelä-Koreassa 240. (Our World in Data 2020a) NHK:n lukujen perusteella taas Japanin luvut olisivat ylittäneet Etelä-Korean jo 19.4.; NHK:n mukaan Japanissa kuolleiden kokonaismäärä 18.4. oli 224 ja 19.4. se oli 238. (NHK 2020) Koska

tapahtunut vielä myöhemmin, sillä Japanin väkiluku on n. 2,5-kertainen Etelä-Koreaan verrattuna (ks. Tilastokeskus 2019; 2020).

Japanin alhaiset tartunta- ja kuolleisuusluvut tulivat tarkemmin esiin vasta huhtikuun alussa julkaistussa artikkelissa (HS 2.4.2020): ”melko rauhallisesti kasvaneet tapausmäärät yhdistettynä lepsuina pidettyihin toimiin ovat aiheuttaneet laajaa ihmetystä”. Artikkelin välittää Japanin hallituksen esittämän onnistumiskehityksen: ”[hallitus] kehuu havainneensa tautikeskitymät⁵⁸ nopeasti ja estäneensä uusien tautiketjujen syntymisen”. Kokonaisuutta hallitsee kuitenkin uhkakuvakehys, ja jutun pääviesti tuntuu olevan, että tarpeeksi ei luultavasti ole tehty (analysoin tätä tarkemmin osiossa 4.4.1). ”Laaja ihmetys” vaikuttaa tulleen Bloombergin (19.3.2020) artikkelin kautta. Sen julkaisemisesta on kestänyt lähes kaksi viikkoa ennen kuin HS on tarttunut aiheeseen. Kenties juttua kirjoittanut toimittaja on törmännyt Bloombergin artikkeliin vasta laatiessaan taustoitusta Japania koskevalle artikkelille. Hitaan leviämisen jakso mainitaan myös huhtikuun puolivälissä julkaistussa artikkelissa, jossa kerrotaan hätätilan julistamisesta ja joka sekin korostaa uhkakuvia ja vähäistä testausta (analysoin artikkelia tarkemmin osiossa 4.4.2). Lisäksi sumopainia käsittelevää artikkelia (HS 10.4.2020) taustoitetaan toteamalla, että viruksen ”levinneisyys on ollut pienempää Japanissa kuin monissa muissa runsasväkisissä maissa”.

Toukokuun puolivälissä HS:ssa alettiin vertailla Suomen ja Japanin kuolleisuuslukuja (HS 14.5.2020; 18.5.2020), ja sen myötä onnistumiskehitys vahvistui. Talousuutisessa, joka kertoo Japanin joutuneen taantumaan, sanotaan:

Japani on selvinnyt koronaviruspandemiasta vähemmällä kuin useimmat muut rikkaat teollisuusmaat. Maassa on todettu vain reilut 16 000 koronavirustartuntaa, ja virukseen liittyviä kuolemia on kirjattu 744. Miljoonaa asukasta kohden Japanissa on kuollut vain kuusi ihmistä, kun Suomessa vastaava luku on 54. (HS 18.5.2020)

Hätätilan lopullisesta purkamisesta ulkomaanosastolla uutisoidessaan HS kirjoittaa:

Kuolemantapauksia on runsas 800, mikä tarkoittaa, että Japani on selvinnyt kuolleisuudessa väkilukuun suhteutettuna paremmin kuin noin sata muuta valtiota. Viruksen aiheuttaman covid-19-sairauden vuoksi sairaanhoitoa tarvitsee tällä hetkellä enää alle 2000 potilasta.

[...]

Testauksessa ilmeni puutteita, mutta julkisen terveydenhuollon harjoittama paikallisten tartuntaketjujen jäljitys näyttää usein onnistuneen.

Pääministeri Abe julisti Japanin mallin ”menestykseksi” samalla kun hänen itsensä suosio on uusimmissa mielipidemittauksissa alimmillaan kahdeksaan vuoteen. (HS 25.5.2020)

Our World in Datan Japanin luvuissa tapahtuu niin suuri hyppäys yhden päivän aikana, olen taipuvainen pitämään NHK:n lukuja luotettavampina.

⁵⁸ Lähteenä olleessa Bloombergin artikkelissa (Bloomberg 19.3.2020) käytetään sanaa ”cluster”, joka on sittemmin käännetty ryppääksi, mutta ilmeisesti tämä termi ei ollut vielä huhtikuun alussa vakiintunut suomalaiseen sanomalehtikieleen.

Japanin toimintaa kehystetään onnistumiseksi kertomalla maan ”selvinneen” noin sataa muuta valtiota paremmin ja mainitsemalla onnistunut jäljitys. Toisaalta ilmaus ”näyttää onnistuneen” viestii epävarmuudesta. Myös Aben kommentti välittää onnistumiskehystä, joskin HS asettaa sen kyseenalaiseen valoon käyttämällä lainausmerkkejä⁵⁹ ja korostamalla lausunnon ja pääministerin alhaisen suosion yhtäaikaaisuutta yhdistämällä kaksi lausetta toisiinsa ilmauksella ”samalla kun”. Lisäksi valinta käyttää sanaa ”julistaa” (vs. ”sanoa”, ”todeta”, tms.) luo mielikuvaa päätöksestä ja omaa, virallista totuuttaan julistavasta valtionpäästä.

Mitään suurta menestystarinaa Japanista ei kevään aikana rakennettu. Tein ajanjaksolta 16.1.-31.5.2020 sanahaun HS:n elektronisesta aineistosta sanoilla ”mallimaa” ja ”malliesimerkki”. Niitä käytettiin Etelä-Koreasta, Singaporesta, Hong Kongista, Uudesta-Seelannista ja Islannista, mutta ei missään vaiheessa Japanista. Japanin tartuntaryppäiden ehkäisemiseen pohjautuvaa strategiaa (ks. 3.2) ja ”kolmen c:n mallia” HS käsitteli tarkemmin vasta kahdessa kesällä julkaistussa tiedeuutisessa (HS 1.6.2020; 18.7.2020). Niistä jälkimmäinen esittää Japanin onnistumiskehyksessä:

”Tämän strategian takana on tietoa, että juuri tätä virusta useimmat eivät levitä⁶⁰. Vaikka hyväksymme, että osa osa [sic] tartunnoista jää huomiotta, useimmat tartuntaketjut kuihtuvat, kunhan estämme ryppäät, joissa yksi tartuttaa monia”, selittää maan strategiaa Tohokun yliopiston virologian professori Oshitani Hitoshi Japan Policy Forum -sivustolla.

Kolmen c:n malli näyttää tosiaan hillinneen sikäläistä epidemiaa, koska se ei paisunut yhtä suureksi kuin monissa länsimaissa. (HS 18.7.2020)

Alkukevään varauksellinen suhtautuminen Japanin mahdollisiin onnistumisiin lienee peräisin englanninkielisestä mediasta. Taustalla vaikuttanee osin se, että ensimmäiset Japaniin liittyvät koronauutiset pyörivät Diamond Princessin ympärillä ja Japanin viranomaisten tapaa hoitaa asiaa nähtiin epäonnistumisena.⁶¹ Lisäksi olympialaisten siirtämiseen liittyvä ”vitkuttelu” ja ”vetkuttelu” on voinut osaltaan rakentaa mielikuvaa hitaasti toimivasta maasta.

4.3.5 ”Itä” vs. ”länsi”

Wall Street Journal julkaisi maaliskuun puolivälissä artikkelin otsikolla ”East vs West: Coronavirus Fight Tests Divergent Strategies” (Wall Street Journal 13.3.2020). Siinä vertaillaan Etelä-Korean ja Italian reaktioita koronakriisiin, mutta esitetään myös laajempi vastakainasettelu ”idän” ja ”lännen” välillä: ”itä” onnistuu kriisin torjunnassa paremmin. Selityksiä

⁵⁹ Lainausmerkit korostavat sitä, että ilmaus ei ole peräisin kirjoittajalta, vaan tulee tekstin ulkopuolelta ja on osa sen ulkopuolista ääntä. Tässä teksti ottaa niiden kautta etäisyyttä Abeen. (vrt Fairclough 1992, s. 119)

⁶⁰ Vrt. Japanin hallituksen asiantuntijapaneelin raportti, jonka mukaan 80% tartunnan saaneista ei tartuttanut muita (MHLW 9.3.2020, s. 1); ks. myös 3.2.

⁶¹ HS jopa käyttää lehtikuvaa Diamond Princess -laivasta kehystysvälineenä, jonka avulla rakennetaan epäonnistumis- tai uhkakuvakehystä (HS 2.4.2020). Käsittelen tätä tarkemmin osiossa 4.4.1.

etsitään mm. kulttuurista – kungfutselaisuudesta ja suhtautumisesta auktoriteetteihin. Taval-
laan siis tuodaan esiin, että ”lännen” vahvuutena nähty individualismi onkin koronaviruksen
kohdalla heikkous – tai kääntäen, ”idän” onnistuminen perustellaan orientalistisessa diskurs-
sissa toiseuttamiseen käytetyillä, negatiivisiksi leimaantuneilla piirteillä.

Vastaavia artikkeleita näkyi kevään aikana jonkin verran muissakin medioissa. Kun
aloitin aineistoni keräämisen, odotin että tämä kehys olisi yleinen HS:ssakin ja että ”idän”
ja ”lännen” vastakkainasettelusta julkaistaisiin erilaisia analyysejä. En kuitenkaan löytänyt
keväältä tällaisia juttuja, ja aineistossani ”itä” vs. ”länsi” -kehys esiintyy vain kahdessa artik-
kelissa, niistäkin toisessa pelkkänä implisiittisenä taustaoletuksena.

Ensimmäinen on laaja analyysi (HS 26.3.2020b) siitä, millainen koronastrategia Suo-
men pitäisi omaksua, kun rajoituksia aletaan purkaa. Kantavana ajatuksena on, että taudin hi-
dastaminen (ns. ”flatten the curve” –malli) ei riitä, vaan viruksen leviämistä pitäisi aktiivisesti
estää. Artikkelia varten on haastateltu eri asiantuntijoita, myös sellaisia jotka pitivät tukahdut-
tamista epärealistisena, mutta ylivoimaisesti eniten pääsevät ääneen ne, joiden mielestä aluksi
omaksuttuun hidastamismalliin ei pitäisi palata. Tämä näkökulma on myös nostettu otsikkoon
ja ingressiin.

Artikkelissa asetetaan vastakkain ”useat Aasian maat”, jotka ovat panostaneet testaa-
miseen, jäljittämiseen, ja karanteeneihin, ja ”Suomi ja monet muut Euroopan maat”, jois-
sa ”viruksen leviämistä yritetään nyt kaikin keinoin hidastaa, mutta sen pysyvämpään tukah-
duttamiseen ei uskota”. Suomalaisten asiantuntijoiden lisäksi on haastateltu singaporelaista
virustautiopin professori Hsu Li Yangia:

Ajatusta strategiasta, joka pohjaisi laumasuojan kehittymiseen, Hsu pitää erikoisena.
”Meille Aasiassa se olisi hyvin outo ajatus.”

Artikkelissa ei käytetä kertaakaan termejä ”länsi” tai ”itä”, vaan puhutaan ”Euroopasta”
ja ”Itä- ja Kaakkois-Aasiasta” tai ”itäisestä Aasiasta”. Sana ”länsimaat” esiintyy yhden kerran,
sitaatissa zoonosivirologian professori Olli Vapalahdelta.

”Ei ole olemassa yhtä ’Aasian mallia’, mutta yhteneväisyyksiä löytyy”, artikkelissa
sanotaan. Silti siinä tuntuu esiintyvän jonkinlainen ”idän” tai Aasian niputtaminen yhteen –
erilaisia malleja ei esitellä, vaan puhutaan lähinnä testaamisesta, jäljittamisestä, ja karantee-
neista. Käsiteltyjen maiden onnistumisia ei kuitenkaan perustella kulttuurilla, vaan tuodaan
esiin esim. parempi pandemiavarautuminen:

Kun epidemia alkoi, päättäjät ja kansalaiset ymmärsivät siellä nopeasti, kuinka vaarallisesta viruksesta
voi olla kyse. Niillä oli paljon kokemusta epidemioista sekä pitkälle kehitettyjä varautumissuunnitelmia ja
oikeanlaisia tarvikkeita.

Sen sijaan Euroopassa koronan uhkaa ei ole tiedostettu yhtä syvällisesti.

”Ei ajateltu vakavasti, että tämä ongelma koskisi myös länsimaita”, Vapalahti sanoo.

Orientalistinen diskurssi kääntyy tavallaan pääläelleen: Aasian maiden toiminta selittyy yhteiskunnallisilla tekijöillä ja epidemioita koskevalla ymmärryksellä, ”länsimaiden” toiminta ekseptionalistisella kulttuurilla. Melkein kuin orientalismin itsessään olisi koitunut ”lännen” kohtaloksi – kriisiä ei otettu vakavasti, koska oli sisäistetty ajattelumalli, jossa ongelmat ja katastrofit (oli kyse sitten sairauksista tai konflikteista) assosioituvat toiseutettuun, ”kehittymättömään” ”itään”.

Aasian maita myös ehdotetaan esikuvaksi Suomelle:

Toisaalta Singapore, Taiwan, Japani ja Etelä-Korea ovat erittäin tiiviisti asuttuja alueita Kiinan naapurissa. Silti maat vaikuttavat ainakin toistaiseksi onnistuneen viruksen tukahduttamisessa. Voisiko Suomessa toimia se, mikä osassa Itä-Aasiaa?

Artikkelissa ei kuvailla Japanin strategiaa tai koronatoimia. Implisiittisesti välittyy kuitenkin virheellinen käsitys, että Japanissa olisi ollut käytössä samantapainen testaamiseen ja jäljittämiseen pohjautuva malli kuin esim. Etelä-Koreassa. Todellisuudessa Japanissakin hallituksen asiantuntijapaneeli puhui aluksi nimenomaan hidastamisesta ja piti kaikkien tartuntojen estämistä mahdottomana (ks. MHLW 24.2.2020). Testaaminen oli vähäistä, ja strategia perustui pikemminkin tartuntaryppäiden kuin yksittäisten tartuntojen estämiseen ja jäljittämiseen. (ks. 3.2) Kiinnostavaa on myös, kuinka Japanin luvut, joiden luotettavuus on aiemmin kyseenalaistettu (HS 17.3.2020c; ks. 4.3.4), kelpaavat todistusaineistoksi Aasian maiden onnistumisesta, kun onnistumista käytetään perusteena sille, kuinka Suomen tulisi toimia.

”Idän” ja ”lännen” vastakkainasettelu on implisiittisesti läsnä myös heinäkuussa julkaistussa tiedeartikkelissa, jossa käsitellään mm. Japanin koronastrategiaa (HS 18.7.2020). Siinä todetaan: ”Kolmen c:n⁶² malli näyttää tosiaan hillinneen sikäläistä epidemiaa, koska se ei paisunut yhtä suureksi kuin monissa länsimaissa”. Vastakkain asetetaan onnistunut Japani, ja ”länsimaat”, joissa epidemia ”paisui suureksi”.

Selittäessään Japanin strategiaa HS käyttää lähteenä Tohokun yliopiston virologian professori Oshitani Hitoshin haastattelua Japan Policy Forumilla (2020), joka on alun perin julkaistu japaniksi Gaikō-lehdessä (Gaikō 2020). Oshitani on toiminut neuvoa antavassa asiantuntijaroolissa Japanin hallitukselle mm. hallituksen asiantuntijapaneelissa ja tartuntaryppäiden vastaisessa toimintaryhmässä (Japan Policy Forum 2020). Oshitani asettaa vastakkain Japanin (tai laajemmin Aasian) ja ”lännen” (ōbei, 欧米⁶³). Hän kuitenkin kuvailee ”lännen”

⁶² Ks. 3.2.

⁶³ Huomionarvoista on, että japanin sana 欧米 (ōbei), joka yleensä käännetään ”länsimaiksi” tai ”länneksi” on yhdistelmä Eurooppaa (欧) ja Yhdysvaltoja (米) tarkoittavista kanji-merkeistä, eli käsite rakentuu erilaisen merkityssisällön kautta kuin suomen ”länsi” tai englannin ”the West”. Se voidaankin periaatteessa kääntää

lähestymistavan juuri siten kuin HS (26.3.2020b) on aiemmin esittänyt ”useiden Aasian maiden” toimivan: ”länsi” yrittää löytää joka ikisen tapauksen testaamalla! Japani sen sijaan näkee kokonaiskuvan⁶⁴ ja keskittyy yksittäisten tartuntojen sijasta ryppäisiin⁶⁵.

Näitä toimintamalleja Oshitani selittää kulttuurilla ja uskonnolla: ”länsi” haluaa ”tuho- ta pahan täysin” (悪しきものを徹底的に殲滅する), kun taas Japanissa on mm. Nara- kauden isorokkoepidemioiden seurauksena tunnustettu ja jossakin määrin hyväksytty, että on olemassa ihmisen ymmärryksen ylittäviä voimia (人知の及ばない強大な力), mistä yksi osoitus ovat isorokon hengen, Hōsōgamin (疱瘡神) pyhäköt. Oshitani näkemys on, että Ja- panissa (ja laajemmin Aasiassa) on ajateltu, että isorokon ja muiden sairauksien kanssa voi elää rinnakkain (kyōzon suru, 共存する). (Gaikō 2020, s. 9-10) Oshitaniin retoriikassa on siis nähtävissä japanilaista itseorientalismia (ks. 2.3; Iwabuchi 1994). Tätä eurooppalaisesta dis- kurssista poikkeavaa käsitystä ”idän” ja ”lännen” strategioista ei kuitenkaan mainita HS:ssa, vaan lehti on poiminut haastattelusta vain Japanin strategian taustalla olevat tieteelliset käsi- tykset, kuten ajatuksen siitä ettei suurin osa tartunnan saaneista tartuta muita.

4.3.6 Tyypillisen japanilaista?

Oman kategoriansa muodostavat artikkelit, joissa kuvataan joko epidemian vaikutusta johon- kin tyypillisen japanilaisena pidettyyn ilmiöön tai jotakin tyypillisen japanilaisena nähtyä epi- demiaan liittyvää ilmiötä. Olen luokitellut tähän kategoriaan kolme artikkelia – uutisen en- simmäisestä sumopainijalla havaitusta tartunnasta (HS 10.4.2020), jutun joka kertoo tokio- laisen Sumidan akvaarion ankeriaalle järjestetystä ”videofestivaalista” (HS 2.5.2020), ja uu- tisen itsemurhien vähentymisestä Japanin hätätilan (ks. 3.1.2) aikana (HS 14.5.2020).

Pitkänäperjantaina HS uutisoi ensimmäisestä sumopainijalla todetusta koronavirustapa- uksesta (HS 10.4.2020). Uutisessa käsitellään epidemian ja hätätilan (ks. 3.1.2) vaikutusta sumoturnauksiin ja -harjoituksiin. Sumon roolia japanilaisena lajina korostetaan:

Sumopaini on Japanin kansallisurheilu, ja laji tuodaan esille aina, kun mahdollista. Sumopainijat esiin- tyivät muun muassa Naganon talviolympialaisten avajaisissa 1998, kun pakkasen kirveli paljaalla iholla.

myös ”Eurooppa ja Yhdysvallat”, joskin sitä voidaan käyttää tavoilla, jotka sisältävät esim. Kanadan tai Austra- lian.

⁶⁴ Oshitaniin mukaan testien ja tutkimusten rajoittaminen on välttämätön toimi viruksen leviämisen estämiseksi (検査や診察への抑制的なアクセスはこのウイルスには必要な対策であり), ja tämän kritisoiminen on sitä ettei näe metsää puilta (木を見て森を見ていない).

⁶⁵ Suurin osa Euroopan maista oli toki kevään aikana alkanut korostaa testaamista, ja haastattelu on julkaistu Gaikōn touko-, kesäkuun numerossa. Lokakuun lopulla tätä kirjoittaessani ajatus siitä, että Eurooppa olisi yrit- tänyt löytää tai estää jokaisen tartunnan, vaikuttaa kuitenkin oudolta.

Asia ylittäneen uutiskynnyksen juuri siksi, että sumo mielletään tyypillisen japanilaiseksi. Tuntuja on todettu myös japanilaisilla baseball- (yakyū, 野球) ja jalkapallopelaajilla (ks. Deirī supōtsu 27.3.2020; Sponichi 30.3.2020), mutta niitä ei ole mainittu aineistossani.

Japanissa baseball ja jalkapallo ovat kuitenkin suositumpia kuin sumo. Mitsubishi UFJ -tutkimus- ja konsulttiyhtiön mukaan baseball on ollut jo 16 vuoden ajan kyselytutkimuksissa suosituin vastaus japanilaisten lempiurheilulajia (最も好きなスポーツ) kysyttäessä. Vuonna 2019 tehdyssä kyselyssä baseball oli suosituin ja jalkapallo toiseksi suosituin vastaus paitsi tähän kysymykseen, myös kysyttäessä, mitä urheilua vastaaja katsoo usein (よく観るスポーツ). Kysymykseen lempiurheilulajista sai antaa vain yhden vastauksen, kun taas usein katsomiaan lajeja sai listata useita. (Mitsubishi UFJ 2019, s. 3) Nykyään baseballia voi perustellusti pitää yhtä japanilaisena kuin sumoa. Kellyn (2019) mukaan se on ollut Japanin urheilumaailman keskiössä läpi 1900-luvun (Kelly 2019, s. 18-19). Laji tuli Japaniin 1800-luvun puolivälissä, ja 1920-luvulla siitä oli tullut maan katsotuin urheilulaji (Kelly 1997, s. 66).

Kuva 3. Sumoturnaus tyhjälle katsomolle. Lähde: HS 10.4.2020 (Kyodo / Reuters).

Koronan vaikutuksesta japanilaiseen baseballiin on aineistossani yksi uutinen (HS 8.2.2020). Siinä kerrotaan kahden joukkueen kieltäneen katsojilta ilmapallojen vapauttamisen⁶⁶ koronaviruksen takia. Uutisen mukaan samanlainen kieltäminen oli voimassa vuoden 2009 sikainfluenssaepidemian aikana. Toista joukkueista taustoitetaan näin: ”Nishinomiyan kaupungissa pelaava Hanshin Tigers on yksi Japanin vanhimmista ja suosituimmista baseball-

⁶⁶ Uutisen mukaan Hanshin Tigersin ja Yokohama Bay Starsin kannattajilla on tapana vapauttaa ilmapalloja joukkueen seitsemännen sisävuoron alkaessa.

joukkueista. Joukkueen kotiotteluissa käy keskimäärin yli 40 000 katsojaa”. Baseballia itsessään ei kuvata erityisen japanilaisena.

Sumo-uutisen kuvituskuvassa korostuvat japanilaisiksi mielletyt elementit kuten tuomareiden kimonot (Kuva 3). Baseball-uutiseen taas on päätynyt kuva, jota ei oikeastaan voi paikantaa Japaniin kuin kenttää reunustavien aitojen mainosteksteistä (Kuva 4). Kuva näyttää baseballin ”läntisenä” lajina. Japanilaisista baseball-otteluista on kuitenkin otettu myös kuvia, jotka tuovat esiin japanilaisen baseball-katsomon erilaisuutta suhteessa vaikkapa yhdysvaltalaiseen (ks. Kelly 1997). Erottelu ”läntiseen” ja ”japanilaiseen” on lopulta keinotekoinen. Vuosien saatossa baseballista on tullut osa Japanin kulttuuria.

Kuva 4. Hanshin Tigersin kannattajat valmiina vapauttamaan ilmapalloja. Lähde: HS 8.2.2020 (The Asahi Shimbun / Getty Images).

Jalkapallo mainitaan yhdessä uutisessa:

J-liigan nimellä tunnettu Japanin jalkapalloliiga perui tiistaina kaikki ottelunsa 15. maaliskuuta asti koronaviruksen leviämisen estämiseksi. Liiga haluaa otteluiden perumisella auttaa viranomaisia, jotta virus ei tarttuisi katsomoissa (HS 25.2.2020).

Loput jutusta on taustoitusta, joka liittyy viruksen vaikutukseen toisaalta muiden maiden jalkapalloon ja toisaalta Tokion olympialaisiin. Jalkapallojutussa on 681 merkkiä, baseball-jutussa 936 merkkiä, ja sumo-jutussa 1553 merkkiä. Tämä kuvastaa sitä, että sumo on nähty Japaniin liittyvän uutisoinnin kohdalla tärkeämpänä kuin muut lajit. Myös baseballilla nähdään jonkinlainen kulttuurillinen merkitys, kun ilmapallojen vapauttamisen kiellosta on ylipäänsä uutisoitu. Toisaalta on huomionarvoista, että sekä baseball- että jalkapallouutinen on julkaistu helmikuussa. Silloin koronavirus oli vielä uusi ilmiö ja kaikki siihen liittyvä kiinnostavaa. Sumo-utinen puolestaan ajoittuu huhtikuulle, jolloin Suomessa oli poikkeustila ja Ja-

panissa hätätila. Silloin korona-aiheiset jutut eivät ehkä ole ylipäänsä läpäisseet uutiskynnystä yhtä helposti.

Sumo-jutussa mainitaan, että ”painijoiden on pakko mitata kuumeensa kaksi kertaa päivässä” (HS 10.4.2020). Kuumemittaukset epidemiantorjuntakeinona liitetään mielikuvissa Itä-Aasiaan. Kiinnostava on myös vapauden rajoittamista kuvaava ilmaus ”on pakko” (vs. esim. ”käytäntönä/sääntönä on, että painijat mittaavat...” tai vain ”painijat mittaavat...”). Rakentuuko siitä mielikuva ”itäisestä” kulttuurista, johon ”läntiset” yksilönvapaudet eivät kuulu? Ajatus on toki paradoksaalinen ottaen huomioon, että useimmissa Euroopan maissa turvaututtiin paljon tiukempiin ja juridisesti pakottavampiin epidemianhallintatoimiin kuin Japanissa (ks. 3.1.2, 3.2).

Toukokuun alussa HS julkaisi lyhyen jutun (2.5.2020) tokiolaisen Sumidan akvaarion ankeriaista. Koska akvaario oli suljettuna, ankeriaat alkoivat vieraantua ihmisistä. Pelkona oli, että ne piiloutuisivat hiekkaan eivätkä enää näyttäytyisi maksaville asiakkaille. Niinpä akvaario järjesti tapahtuman, jossa ihmiset saivat soittaa videopuheluita ankeriaille. Niitä näytettiin akvaarion eteen asetetuista ruuduista.

Artikkelin voisi ehkä yhdistää ”seko-orientalismiin” (ks. 2.3; Wagenaar 2019) tai nähdä osana Japanin ”outoja” ilmiöitä esittelevien pikku-uutisten jatkumoa (vrt. Hammond 1999, s. 312-313). Toisaalta ankerioiden ”videofestivaalista” olisi saatettu uutisoida, vaikka se olisi tapahtunut esim. Tanskassa. Jutun stereotypisoivuutta arvioidakseen se pitäisi asettaa laajempaan kontekstiin. Sitä varten pitäisi tarkastella toisaalta muita HS:n Japania käsitteleviä artikkeleita (myös korona-aiheen ulkopuolelta) ja toisaalta uutisointia koronaeristyksen synnyttämistä kulttuuri-ilmiöistä muissa maissa. Se ei kuitenkaan ole tämän tutkielman puitteissa mahdollista.

Toukokuussa HS uutisoi, että itsemurhien määrä Japanissa oli huhtikuussa 20% alhaisempi kuin vuoden 2019 huhtikuussa (HS 14.5.2020). Pääsyyksi nostetaan pandemian takia kotona perheen kanssa vietetty aika. Artikkelin otsikoitu: ”Pandemia pakotti japanilaiset pysymään enemmän kotona: itsemurhien määrä väheni huomattavasti”. Itsemurhat nähdään yleensä voimakkaan japanilaisena ilmiönä, ja vuonna 2018 Japanissa tehtiin neljänneksitoista eniten itsemurhia maailmassa (World Population Review 2020). HS on aiemmin kirjoittanut ylityöhön kytkeytyvistä itsemurhista Japanissa (ks. esim. HS 29.12.2016) ja laajemmin pitkien työpäivien aiheuttamista ongelmista. Sanahauulla ”karoshi” (karōshi, 過労死, liialliseen

työhön liittyvä kuolema) HS:n elektronisesta arkistosta löytyy kuusi artikkelia 1990-luvun alkupuolelta ja kuusi 2010-luvun loppupuolelta⁶⁷.

Otsikko pelaa odottamattoman logiikalla: siinä, missä Suomessa puhuttiin koronaepidemian aiheuttamista mielenterveysongelmista (ks. esim. YLE 2.4.2020), Japanissa itsemurhat vähenivät. Sen voi nähdä myös sensaatiohakuisena: Japani on niin hullu maa, että tarvitaan pandemia tervehdyttämään työkuultuuria. Sensationaalisuus rajoittuu kuitenkin otsikkoon. Itse aihetta käsitellään samaan tapaan kuin voisi kuvitella käsiteltävän suomalaisia itsemurhia. Artikkelin mukaan itsemurhien vähenemisen syyksi ”arvellaan sitä, että [...] ihmisillä on ollut enemmän aikaa yhdessäoloon perheidensä kanssa, työmatkailu on vähentynyt ja koulujen alkamiset viivästyneet”. Lisäksi ääneen pääsee itsemurhia ehkäisevän järjestön johtaja Saito Yukio. Tämä tuo esiin, että itsemurhat vähenivät myös 2011, jolloin Tōhokun suuri maanjäristys ja sen aiheuttama tsunami johtivat mm. Fukushima ydinvoimalaonnettomuuteen. Kriisin keskellä ei ole aikaa ajatella itsemurhaa. Saito myös epäilee, että pandemian aiheuttama talouskriisi voi jälleen lisätä itsemurhia⁶⁸.

Jutussa itsemurhat siis yhdistetään yhteiskunnan ja talouden laajempiin rakenteisiin, eikä niitä käsitellä Japanin kulttuurillisena ominaispiirteenä. Orientalistisemmassa käsittelyssä nyky-Japanin itsemurhat olisi voinut esittää esim. jatkumona seppuku-perinteelle, mutta tällaista lähestymistapaa ei artikkelissa ole valittu. HS:n ja lähteenä käytetyn Guardianin artikkelin (Guardian 14.5.2020) kärjeksi valittu työhön ja kouluun liittyvien paineiden helpottuminen kuitenkin yksinkertaistaa asiaa. Tilastot eivät aina kerro koko totuutta. Mainichi shinbun -lehti raportoi, että apua tarjoaviin järjestöihin tuli viruksen leviämisen myötä toistuvasti puheluita ihmisiltä, jotka harkitsivat itsemurhaa koska tulot eivät enää riittäneet elämiseen tai koska olo tuntui yksinäiseltä (孤独を感じる), kun tilaisuudet tavata ihmisiä olivat vähentyneet (Mainichi 9.5.2020).

4.4 Japani uutisten pääaiheena

Kevään aikana HS julkaisi kolme laajempaa artikkelia Japanin epidemiatilanteesta. Tässä osiossa analysoin niitä yksityiskohtaisemmin.

⁶⁷ Näissä artikkeleissa nostetaan esiin japanin sana karōshi, ja sen katsotaan kattavan itsemurhat ja muut työhön liittyvästä yllirasituksesta johtuvat kuolemat (esim. sydänkohtaukset).

⁶⁸ Itse asiassa Japanin itsemurhaluvut ovatkin poliisin tilastojen mukaan olleet heinä-, elo-, ja syyskuussa 2020 korkeampia kuin vastaavina aikoina vuonna 2019 (Keisatsuchō 2020a, 2020b).

4.4.1 Kaksi maskia jokaiseen kotitalouteen

Huhtikuun alussa HS (2.4.2020) julkaisi ulkomaanosastolla artikkelin, joka on otsikoitu ”Japanissa vaaditaan hätätilaa, mutta pääministeri Aben hallitus lähettää koteihin kaksi pestävää kasvosuojusta – ilmoitus aiheutti tyrmistystä”. Ingressinä on ”Pääministerin verkkaiset toimet aiheuttavat hämmästyä ja suuttumusta. Lääketieteen asiantuntijat varoittavat pikaisesti äityvästä kriisistä, mutta toistaiseksi Japanin viralliset tartuntaluvut ovat hämmästyttäneet pienuudellaan.” Artikkelissa on havaittavissa viisi eri kehystä: uhkakuva, tehoton toiminta, talous vs. terveys, onnistumiskehys, ja oikeusvaltiokehys. Erittelen niitä alla.

Otsikossa esiintyvä hätätilan vaatiminen ja ingressiin nostetut asiantuntijoiden varoitukset, samoin kuin ”pikaisesti äityvä kriisi” rakentavat uhkakuvakehystä. ”Tyrmistys”, ”hämmästyä”, ”suuttumus” ja ”verkkaiset toimet” puolestaan luovat kuvaa pääministerin tehottomuudesta. Tapa, jolla otsikon kaksi ensimmäistä lausetta on yhdistetty rinnakkaiskonjunktioilla ”mutta” asettaa ne vastakkain: Japanissa vaaditaan hätätilaa, mutta hallitus ei reagoi asianmukaisesti, vaan tekee jotakin tyrmistyttävää: lähettää koteihin pestäviä kasvosuojuksia. Myös onnistumiskehys on mukana ingressissä, joskin heikkona. Alhaiset tartuntaluvut mainitaan, mutta sanalla ”toistaiseksi” viestitään, että tilanne tuskin on pysyvä. Lisäksi sanavalinnat ”viralliset tartuntaluvut” ja ”ovat hämmästyttäneet” luovat mielikuvaa lukujen epäluotettavuudesta. Journalistiset konventiot edellyttävät lukujen mainitsemista, mutta ne kehystetään – kenties syystäkin – epäluotettaviksi.

Kuva 5. Aben maskisuunnitelmaa pilkkaava pilakuva. Lähde: HS 2.4.2020 (@aiksss -twitter-tili).

Heti otsikon alla on japanilainen pilakuva (Kuva 5), joka pilkkaa Aben suunnitelmaa maskien lähettämisestä. Siinä vanhemmat, isovanhemmat, kolme lasta, ja kissa ovat sulloutuneet kahteen kasvomaskiin. Kuvassa lukee japaniksi ”kaksi maskia yhteen kotitalouteen”

(issedai ni ni-mai no masuku). Jutun kuvituksessa on myös neljä muuta Twitteristä poimittua vastaavaa pilakuvaa.

Itse teksti alkaa suoralla lainauksella Aben ilmoituksesta lähettää maskeja kotitalouksiin. Kolme ensimmäistä kappaletta käsittelevät maskisuunnitelmaa ja sen vastaanottoa Japanissa. Niistä viimeinen kuuluu näin:

Uutistoimistot kertovat, että Aben ilmoitus on otettu vastaan tyrmistyksellä, sillä yhä useammat japanilaiset odottavat hallitukselta paljon kovempia toimia epidemian vastaisessa työssä. Huolista kertoo sekin, että kasvosuojaimet hamstrattiin kaupoista jo aikoja sitten.

Tämän jälkeen siirrytään käsittelemään terveysasiantuntijoiden esittämiä varoituksia, joiden kautta rakentuu uhkakuvakehys. Sitä vahvistaa myös yllä oleva maininta huolista ja kasvomaskien hamstraamisesta sekä se, että myöhemmin tekstissä kerrotaan eri tahojen (Japanin lääketieteellinen yhdistys, oppositiopoliitikot, Tokion kuvernööri Koike) vaatineen hätätilaa.

Japanin ”melko rauhallisesti kasvaneita” tapausmääriä ja niiden taustalla mahdollisesti olevia syitä käsitellään kolmessa kappaleessa. Juttu esittää hallituksen oman selityksen, johon sisältyy onnistumiskehys: ”Yksi selitys tuli hallitukselta: se kehui havainneensa tautikeskitymät nopeasti ja estäneensä uusien tartuntaketjujen syntymisen” (ks. myös 4.3.4). Tämän jälkeen luetellaan kolmen kappaleen verran mahdollisia muita syitä – yleinen varovaisuus, maskien käyttö, käsihygienia, ja kulttuuri johon ei kuulu kättely ja halaileminen. Nämä esitetään kuin niillä ei olisi yhteyttä hallituksen tai terveysviranomaisten toimiin (esim. valistus). Lisäksi jutussa mainitaan, että Japania on epäilty ”siitä, että se on testannut ihmisiä laiskasti, jotta tartuntamäärät eivät näyttäisi liian huolestuttavilta [olympia]kisojen näkökulmasta”. Japanilainen Mainichi shinbun -lehti oli kuitenkin jo viisi päivää aiemmin käsitellyt sosiaalisessa mediassa levinneitä väitteitä, joiden mukaan testien määrä olisi ollut matalampi ennen olympialaisten perumista kuin sen jälkeen, ja todennut ne terveysministeriön tilastojen valossa perättömiksi (Mainichi 28.3.2020).

HS:n juttu käsittelee perusteellisesti myös hätätilan juridista viitekehystä; tähän käyteen seitsemän kappaletta. Ohessa niistä kaksi viimeistä (ja niitä seuraava virke):

Japanissa kannetaan suurta huolta siitä, että poikkeuslainsäädännöllä rajoitettaisiin ihmisoikeuksia. Osa tästä asenteesta on perua maan militaristisesta historiasta toisen maailmansodan vuosina.

”Jos minulta kysytään, me emme voi valvoa Ranskan tapaista lukkojen taakse linnoittautumista”, Abe totesi parlamentissa keskiviikkona.

Shinzo Aben varauksellisten koronatoimien uskotaan myös heijastavan hänen huoltaan Japanin talouden pärjäämisestä.

Tässä Japanin koronatoimet asetetaan oikeusvaltiokehykseen, joka on luultavasti ollut suomalaisille lukijoille tuttu myös kotimaisesta keskustelusta. Asettamalla lainauksen Abelta suoraan ihmisoikeuksia koskevan kappaleen jälkeen HS ikään kuin esittää oikeusvaltiokehyksen Aben tekemänä kehystyksenä. Tätä tulkintaa vahvistaa yllä olevan tekstinkatkelman vii-

meisen virkkeen sana ”myös”, jolla implikoidaan, että Aben koronatoimet heijastavat huolta taloudesta oikeusvaltioon liittyvien huolten *lisäksi*. Abe ja tämän puolue LDP eivät kuitenkaan Japanin poliittisella kentällä asemoidu ihmisoikeuksien tai oikeusvaltion suurimpiin puolustajiin (käsittelen tätä tarkemmin alla).

Oikeusvaltiokehuksesta siirrytään talous vs. terveys -kehykseen, joka on sekin kotimaan uutisista tuttu. Sitä käsitellään kolmen kappaleen verran, ja sitten juttu päättyy sanoihin: ” ’Abe on aina mennyt talous edellä’, totesi finanssiyhtiö Wisdom Treen Japanin-johtaja Jesper Koll Reutersille.” Vaikka talous vs. terveys -kehys on sittemmin muuttunut suomalaisessa uutisoinnissa ja taloudelle on alettu antaa enemmän painoarvoa, Suomessa ajateltiin epidemian alussa laajalti, ettei terveyttä saanut vaarantaa talouden nimissä. Tätä kuvastaa esim. se, että yleensä talousorientoituneena pidetty presidentti Sauli Niinistö korosti terveyden merkitystä talouden yli maaliskuun puolivälissä televisiossa (YLE 12.3.2020) ja viikkoa myöhemmin radiossa (Tasavallan presidentti 20.3.2020). Niinpä viittaus talous edellä menemisestä jutun lopussa on luultavasti voimistanut lukijalle syntyvää mielikuvaa Aben (ja sitä kautta laajemmin Japanin) riittämättömistä koronatoimista. Juttu päättyy japanilaiselta Twitter-tililtä peräisin olevaan piirrookseen, jossa kasvomaskit (kaksi kappaletta) on asetettu Aben silmille.

Maskeihin liittyvien pilakuvien lisäksi jutussa on kolme muuta kuvaa. Ensimmäisessä Abe puhuu Japanin parlamentin alahuoneessa, missä kansanedustajilla on maskit kasvoillaan. Toisessa kuvassa maskiin sonnustautunut ihminen ottaa selfietä olympiatulen edessä. Kolmas kuva esittää Diamond Princess -laivaa yöllä⁶⁹. Tämä kolmas kuva on valintana erityisen mielenkiintoinen, olihan laiva poistunut jo ajat sitten Japanista (ja viimeinen sitä koskeva artikkeli julkaistu HS:ssa 9.3.). Kuvatekstinä on: ”Bussi kuljetti hongkongilaisia matkustajia pois Jokohaman edustalla olevasta Diamond Princess -risteilyaluksesta 21. helmikuuta. Aluksella vahvistettiin yhteensä 712 tartuntaa, joista 11 vaati sairastuneen hengen.” Kuva ja teksti toimivatkin kehystysvälineinä, jotka palauttavat mieleen muistikuvia Japanin viranomaisten epäonnistumisista, ja rakentavat siten osaltaan kehystä tehottomasta toiminnasta.

Vaikka jutusta löytyy erilaisia kehyksiä, on ne kaikki tavallaan paketoitu tehottoman tai riittämättömän toiminnan kehyksen sisään. Se näkyy otsikossa ja ingressissä sekä siinä, että keskeiseksi aiheeksi on valittu pestävät kangasmaskit. Ne mainitaan jo otsikossa, ja juttu alkaa ja loppuu niitä käsittelevällä pilakuvalla. Kuvat itsessään kehystävät kasvomaskien lähettämisen naurettavana ja riittämättömänä toimenä. Ne on kaikki poimittu sosiaalisesta me-

⁶⁹ Sama kuva on julkaistu aiemmin 9.3. Diamond Princessin kohdalla tehtyjä virheitä ruotivassa artikkelissa (HS 9.3.2020); ks. 4.3.1.

diasta ja toimivat esimerkkinä siitä, kuinka media joskus saattaa suoraan omaksua kehyksiä ulkopuolelta – tai vaihtoehtoisesti siitä, kuinka taitavalla kehystyksellä on mahdollista vaikuttaa jonkin asian mediakäsittelyyn.

Hauskat ja iskevät kuvat ovat välittyneet Japanin sosiaalisesta mediasta joko suoraan tai uutistoimistojen ja mediatalojen ketjun kautta aina suomalaiseen sanomalehteen asti. Nii-
den mukana kehystys kahden kasvomaskin kotitalouksiin lähettämisen riittämättömyydestä on omaksuttu kontekstissa, jossa tilanne maskien suhteen oli täysin toisenlainen. Japanilainen vammaishuollon työntekijä valitti Mainichi shinbun -lehdelle (16.4.2020) valtiolta saatujen kangasmaskien epämukavuudesta. Hänen mukaansa vammaisten oli vaikea huolehtia hy-
gieniasta käyttäessään samaa maskia useita kertoja (繰り返し清潔に使う) eikä ollut realis-
tista, että laitoksessa pystyttäisiin valvomaan (kanri suru, 管理する) niiden käyttöä. Koululai-
sille tarkoitettussa laitoksessa (gakudō shisetsu, 学童施設) työskentelevä mies puolestaan sa-
noi, että miespuoliset työntekijät käyttivät omia maskejaan (自前のマスク), koska laitokseen
lähetetyt maskit olivat heille liian pieniä. (Mainichi 16.4.2020) Nämä huolet olisivat saat-
taneet vaikuttaa absurdeilta Suomessa, missä vanhustenhuollon työntekijöiden ainoana suoja-
varusteena oli maalishuhtikuussa usein kumihansikkaat (ks. esim. YLE 21.3.2020, YLE
6.4.2020). HS kuitenkin välittää japanilaisen kehyksen, jossa maskien lähettäminen nähdään
riittämättömänä.

Artikkelissa esiintyvä oikeusvaltiokehys ja sen yhdistäminen Abeen on oman käsitte-
lynsä arvoinen. Siinä nimittäin jää huomiotta poliittinen tausta, jota vasten Abe totesi, etteivät
Ranskan toimet olisi mahdollisia Japanissa. Jotkut Aben puolueen LDP:n jäsenet olivat jo
helmikuun alussa esittäneet perustuslakimuutoksia, jotka mahdollistaisivat poikkeustilan ja
kansalaisoikeuksien väliaikaisen rajoittamisen, mutta oppositio oli torjunut aloitteen (Japan
Times 5.2.2020).

Perustuslain muuttaminen on ylipäänsä ollut Aben ja LDP:n pitkäaikainen poliittinen
tavoite, ja LDP on pyrkinyt muuttamaan esim. lakiin sisältyvän käsityksen ihmisoikeuksien
universaalisuudesta (Repeta 2014, s. 49). Vuonna 2012 LDP laati esityksen perustuslain muu-
toksista. Sen yhteydessä julkaistussa kysymyksiä ja vastauksia -pamfletissa kerrotaan mm.
että perustuslaista halutaan muuttaa kohtia, jotka ”pohjautuvat länsieurooppalaiseen luonnol-
listen oikeuksien teoriaan” (西欧の天賦人權説). Lisäksi nykyisessä perustuslaissa oleva lain
taustalla olevaksi ylimmäksi periaatteeksi asetettu ”yleinen hyvinvointi” (公共の福祉) on
haluttu muuttaa ”yleiseksi eduksi ja järjestykseksi” (公益及び公の秩序) sillä perusteella,
että nykyinen muotoilu periaatteessa mahdollistaa kansalaisoikeuksien rajoittamisen vain sen

ollessa muiden kansalaisoikeuksien toteutumisen kannalta välttämätöntä mutta ei laajemmin yleisen edun nimissä. (LDP 2012, s. 13-14)

Japan Times -lehdessä julkaistussa mielipidekirjoituksessa (Japan Times 14.4.2020) japanilaisen Meiji-yliopiston oikeustieteen professorina toiminut Lawrence Repeta korjaa kansainvälisessä mediassa esiintyneitä käsityksiä, joiden mukaan Japanin perustuslaki sitoi koronatoimia. Hänen mukaansa influenssalakiin olisi sitä muutettaessa (ks. 3.1.2) voinut lisätä pakkokeinoja, mutta näin ei tehty. Juridisesti sitovia pakkokeinoja on aiemmin käytetty esim. evakuoitaessa ihmisiä Fukushima onnettomuusalueelta 2011. Huomionarvoista on myös, että LDP ehdotti poikkeustilan lisäämistä perustuslakiin jo 2012. Esityksen muotoilua on pidetty ongelmallisena, koska siinä tilanteet, joissa pääministeri voisi julistaa poikkeustilan, on määritelty huonosti ja laveasti, ja itse poikkeustila antaisi hallitukselle valtuudet antaa määräyksiä kuin ne olisivat lakeja. (Japan Times 14.4.2020)

4.4.2 Uhkakuvana terveydenhuoltojärjestelmän romahtaminen

Kaksi päivää sen jälkeen kun Japanin viimeisiinkin prefektuureihin julistettiin hätätila (ks. 3.1.2) HS julkaisi artikkelin, joka on otsikoitu ”Terveysasiantuntijat pelkäävät Japanin terveydenhuoltojärjestelmän romahtavan, maassa noin 10 000 varmistettua koronavirustartuntaa”. Kaikkein päällimmäisimpänä artikkelista nousee uhkakuvakehys; sekä otsikossa että ingressissä mainitaan korkeat tartuntamäärät ja pelko terveydenhuollon romahtamisesta. Tämän lisäksi artikkelissa on mukana tehottomuuskehys.

Juttuun on rakennettu tarina maasta, joka ei aluksi ottanut koronavirusta vakavasti mutta joutui muuttamaan suhtautumistaan. Artikkelin alku on seuraavasti:

Japanin suhtautuminen koronaviruspandemiaan näyttää vähitellen muuttuvan.

Yli 126 miljoonan asukkaan maassa oli pitkään verrattain vähän koronavirustartuntoja ja covid-19 -tautiin kuolleita. Worldometer-sivuston laskurin mukaan Japanissa oli huhtikuun alussa vain runsaat 50 kuollutta ja alle 2000 tartunnan saanutta.

Japanin toimet koronaviruksen leviämisen estämiseksi ovat vaikuttaneet lepuilta verrattuna moneen muuhun maahan. Pääministeri Shinzo Abe on muun muassa ohjeistanut japanilaisia pesemään ja uudelleenkäyttämään kasvosuojuksia. Hallitus on kehottanut koulujen sulkemiseen ja massatapahtumien perumiseen, mutta muutoin elämä on jatkunut melko normaalina Japanissa.

Ensimmäinen virke paljastaa tarinan ytimen. Sen jälkeen aletaan punoa kertomusta aluksi hitaasti kehittyneestä epidemiasta ja mahdollisesti puutteellisista toimista. Kolmannessa kappaleessa rakennetaan tehottomuuskehystä kuvailemalla Japanin toimia ”lepuiksi” ja toteamalla elämän jatkuneen ”muutoin melko normaalina”.

Erikoista on kotitalouksiin lähetettyjen kangasmaskien (ks. 4.4.1) käyttö kehystysvälineenä harhaanjohtavalla tavalla. Tekstistä ei ilmene, että kyse oli pestäviksi ja uudelleenkäytettäviksi tarkoitetuista kangasmaskeista. Jutussa on linkki artikkeliin (HS 2.4.2020), josta asia selviää, mutta suurimman osan lukijoista ei voi olettaa klikkaavan jokaista lähdelinkkiä⁷⁰. Tekstistä voi saada virheellisen mielikuvan, että Abe olisi ohjeistanut pesemään ja uudelleenkäyttämään kertakäyttömaskeja. Olihan suomalaisissa sairaaloissakin otettu talteen ja puhdistettu kertakäyttöisiksi tarkoitettuja suojavarusteita (YLE 21.3.2020).

Kolmen ensimmäisen kappaleen jälkeen kerrotaan Japanin vähäisistä testimääristä ja verrataan niitä Etelä-Koreaan. ”Japanin hallitus on suhtautunut laajaan testaamiseen resursien tuhlaamisena”, artikkelissa todetaan. Käsitys on luultavasti välittynyt lehteen lähteenä käytetyn BBC:n artikkelin (BBC 16.4.2020) kautta. Taustalla saattaa olla mm. Japanin hallituksen asiantuntijapaneelin arviot, joiden mukaan laajamittainen testaaminen ei ollut tehokasta ja testejä kannatti säästää niille, jotka olivat vaarassa saada vakavia oireita (ks. 3.1.1 ja 3.2).

Tämän jälkeen artikkelissa siirrytään uhkakuviin, jotka rakentuvat lääketieteellisten asiantuntijoiden kommenttien kautta. Esiin tuodaan Japanin lääketieteellisen yhdistyksen huhutikuun alussa antamat varoitukset ja vaatimukset hätätilasta (ks. 3.1.2). Uhkakuvakehystä rakennetaan myös kuvaamalla nopeasti nousevia tartuntalukuja ja mainitsemalla Japan Timesin uutisoineen⁷¹, että ”useat sairaalat ovat jo nyt joutuneet kääntymään pois hoitoa tarvitsevia ihmisiä”. Sitä ei kuitenkaan mainita, että myös oireettomia ja lievaoireisia koronapotilaita oli Japanissa otettu sairaalaan ja että heitä oli alettu siirtää hotelleihin (ks. 3.1.2). Sitten kerrotaan, että näkökulma testaamiseen on muuttunut, minkä jälkeen uhkakuvakehystä vahvistetaan toteamalla, että ”testaaminen saattaa tulla liian myöhään”. Artikkelin viimeinen kappale kuvaillee lyhyesti hätätilan juridisen sisällön, mutta sitä edeltävä, omaksi kappaleekseen nostettu virke toimii ikään kuin dramaattisena lopetuksena: ”JMA:n mukaan ensihoidon tila on jo romahtanut maassa.”⁷²

Artikkelissa on ikään kuin implisiittisenä oletuksena (vrt. Fairclough 2015, s. 102-108) ensinnäkin, että laaja testaaminen on paras tapa hoitaa epidemiaa, ja toisekseen, että onnistunut epidemiantorjunta edellyttää laajempaa yhteiskunnan sulkemista kuin pelkät keho-

⁷⁰ Esim. tässä jutussa on kuusi linkkiä erilaisiin lähteisiin.

⁷¹ Kyseinen Japan Timesin artikkeli ei ole enää saatavilla tätä kirjoittaessani, eikä edes sen julkaisuajankohta ilmene mistään.

⁷² Tällä luultavasti viitataan Japanin ensihoitoyhdistyksen ja kliinisen ensihoitoyhdistyksen 9.4. antamaan varoitukseen, jonka mukaan ensihoitojärjestelmän romahtaminen oli jo aistittavissa (すでに実感している) (ks. 3.1.2), mutta HS esittää sen virheellisesti Japanin lääketieteellisen yhdistyksen (JMA) lausuntona. Varoitus mainitaan myös yhdessä artikkelin lähteistä (BBC 16.4.2020), mutta siinä lausunnon antajina ovat ensihoitoyhdistykset.

tukset sulkea kouluja ja perua massatapahtumia. Myös ”elämän jatkuminen melko normaalina” asettuu osaksi tehottomuuskehystä. Huhtikuun puolivälin tienoilla näistä asioista vaikuttaa tulleen itsestään selvinä pidettyjä ja ”terveen järjen” mukaisia ”totuuksia”.

Artikkelissa on kolme kuvaa. Heti otsikon alla olevassa kuvassa yksittäinen ihminen kävelee (maski kasvoillaan) muuten tyhjässä maanalaisessa käytävässä, kuvatekstin mukaan ”Ginzan hiljentyneessä kaupunginosassa” Tokiossa. Toisessa kuvassa on Abe tiedotustilaisuudessa maski kasvoillaan, ja kolmannessa ihmisiä maskiostoksilla (kuvatekstin mukaan) Tokion Shinjukussa. Ginza-kuva on esimerkki korona-ajan kuvista, joissa jokin tavallisesti täynnä ihmisiä oleva paikka näkyy autiona. Kuva luo käsitystä poikkeuksellisista oloista ja siten rakentaa uhkakuvakehystä, mutta toisaalta se on tavallaan ristiriidassa tehottomuuskehysten sisältyvien riittämättömien toimien kanssa. Se onkin jälki jostakin sellaisesta, mikä ei tule artikkelista esiin: useisiin prefektuureihin oli julistettu hätätila jo yli viikkoa aiemmin ja Tokion kuvernööri oli esittänyt varsin laajoja sulkemispyyntöjä yrityksille ja instituutioille (ks. 3.1.2). Artikkelin ei kerro edes, että Tokioon oli julistettu hätätila jo aiemmin, vaikka se nostaa Tokion esiin epidemiasta eniten kärsineenä paikkana.

4.4.3 Pahin ei tapahtunutkaan

Päivänä, jona hätätila poistui viimeisistä prefektuureista (ks. 3.1.2) HS julkaisi ulkomaanosastollaan artikkelin otsikolla ”Japani purki hätätilan, mutta tiukentaa entisestään ulkomaalaisten pääsyä maahan” (HS 25.5.2020). Hätätilan purkamisen lisäksi keskiöön on nostettu maahantulorajoitukset, luultavasti koska ne koskevat eurooppalaisia. Ingressi kertoo: ”Japani kieltää esimerkiksi Euroopassa kahden viikon aikana olleiden ulkomaalaisten maahantulon”. (ks. myös 4.2) Juttuun onkin rakennettu subjektipositio (ks. Fairclough 2015, s. 78-79) ideaalilukijalle: Suomessa asuva ihminen, jolla ei ole Japanin kansalaisuutta.

Artikkelissa on onnistumiskehys, joskin se esitetään varauksella ja juttu ikään kuin tasapainottelee onnistumis- ja tehottomuuskehysten välillä (ks. 4.3.4). Kiinnostava on myös tarina, jonka juttu kertoo epidemian etenemisestä Japanissa:

Japanissa koronaviruksen eteneminen on noudatellut tutuksi tullutta kaavaa. Ensin maassa vakuuteltiin, että juuri Japani tulee selviämään keskimääräistä paremmin, koska kasvosuojien käyttö oli jo valmiiksi yleistä, hygieniataso on korkea eikä kättely saati halailu kuulu tervehtimistapoihin.

Sen jälkeen havahduttiin pandemian vakavuuteen ja Tokiosta povattiin New Yorkin jälkeen seuraavaa suurkaupunkia, jossa tartunnat leviäisivät räjähdysmäisesti.

Näin ei tapahtunut. Kuolemantapauksia on runsas 800, mikä tarkoittaa, että Japani on selvinnyt kuolleisuudessa väkilukuun suhteutettuna paremmin kuin noin sata muuta valtiota.

Tarinan Japanissa ajateltiin aluksi, että tämä ei koske meitä. Sen jälkeen tosiasiat oli pakko tunnustaa, mutta lopulta mitään katastrofia ei tullutkaan. Sana ”vakuuteltiin” (vs. esim. ”ajatteltiin”) välittää kuvaa siitä, että esitetty väite ei ole uskottava; sen todenmukaisuutta on tarpeen erikseen vakuutella. Ilmauksen ”juuri Japani” käytöllä taas korostetaan ajatusta, että Japani nähtiin poikkeuksena. Sana ”havahduttiin” korostaa käsitystä tämän ajattelutavan harhaisuudesta (vrt. ”havahtua kuvitelmasta”). Viittaus New Yorkiin toimii tehokkaana uhkakuvana: oli vaarana käydä kuten jossakin muualla todella kävi.⁷³

Lopuksi todetaan, että uhkakuvat eivät toteutuneetkaan; Japani selvisi verrattain hyvin. Tarinan loppuratkaisusta nousee siis esiin onnistumiskehys. Toisaalta voi kysyä, miksi ajatus siitä, että Japani ”tulee selviämään keskimääräistä paremmin” asetetaan tarinan alussa kyseenalaiseksi, kun niin kerran lopulta kuitenkin kävi.

Kiinnostavaa on myös, että tarina esitetään ”tutuksi tulleen kaavana”. Mistä kaava on tullut tutuksi? Esim. Ruotsissa, Italiassa, Ranskassa, Iso-Britanniassa, Yhdysvalloissa, ja Uudessa-Seelannissa viruksen eteneminen ja torjunta on noudattanut täysin toisenlaisia kaavoja. Pyritäänkö tarinalla luomaan rinnastus Suomeen ja sitä kautta rakentamaan – tai voimistamaan – käsitystä siitä, että epidemia kulki keväällä täälläkin samalla tavalla (ei otettu vakavasti, havahduttiin toimimaan, torjuttiin uhka)?

Yhtä kaikki kyseessä on yksi artikkeli Japanin onnistumiskehykseen asettaneiden juttujen jatkumossa. Niiden kautta Japanin toimintaa alettiin hiljalleen kehystää tehottoman sijasta onnistuneena. Tämä näkyy esim. heinäkuussa julkaistussa tiedeuutisessa, jossa Japanin ”kolmen c’n” strategiaa (ks. 3.2) kuvataan onnistuneena (HS 18.7.2020) (ks. 4.3.4) tai elokuun lopussa julkaistussa artikkelissa, joka on otsikoitu ”Japani ei unohtanut vanhuksiaan: hoivakodeista ei tullut viruslinkoja maailman iäkkäimmän väestön maassa” (HS 31.8.2020). Hoivakotijutussa Japanin toimintaa kuvataan varsin eri valossa kuin tässä osiossa analysoimissani artikkeleissa: ”Varsin hyvään tulokseen on useita syitä. Virus lähti leviämään Kiinasta, ja Japani aloitti varotoimet jo alkuvuodesta. Se ehti myös ottaa opiksi Euroopan hoivakotikatastrofeista.”

⁷³ New York esiintyy samantapaisena kehystysvälineenä myös huhtikuun alussa julkaistussa artikkelissa: ”nyt pelätään että Tokiosta tulee New Yorkin tapainen tautikeskus” (HS 4.4.2020); ks. 4.3.3.

5. Johtopäätökset

Kevään 2020 aikana HS julkaisi 91 korona-aiheista artikkelia, joissa mainittiin Japani. Näistä 31 keskittyi nimenomaan Japaniin. Yleisin yksittäinen aihe oli heinä-elokuun vaihteeseen 2020 kaavailtujen Tokion kesäolympialaisten kohtalo, jota käsiteltiin 42 artikkelissa. Toiseksi yleisin aihe oli Jokohaman satamassa pitkään karanteenissa ollut brittiläinen Diamond Princess -risteilyalus. Sitä käsiteltiin 14 artikkelissa.

Näiden aiheiden suosio selittyy niiden kansainvälisyydellä. Olympialaiset ovat koko maailman tapahtuma, ja Diamond Princessilla oli matkustajia useista eri maista, myös Euroopasta ja Yhdysvalloista. Tartunnat risteilyaluksilla olivat uusi ilmiö, joka nousi esiin viruksen leviämisen alkuvaiheissa. Diamond Princess oli ensimmäinen median valokeilaan päätynyt ”karanteenilaiva”. Karanteeniin loistoristeilijällä sisältyy myös dramaattisia ja sensaatio- maisia aineksia, joiden perusteella mediat lienevät olettaneet aiheen kiinnostavan lukijoita. (ks. 4.3.1)

5.1 Mistä uutisoitiin ja ei uutisoitu?

Alkuvuodesta uutisissa seurattiin uuden viruksen etenemistä maailmalla – kuinka tarttuva ja vaarallinen se oli, missä kaikkialla laitettiin ihmisiä karanteeniin, mitä sairastuneille tapahtui, saattaisiko virus levitä Suomeenkin? Tammi-helmikuussa virusseuranta-artikkelit keskittyivät Itä-Aasiaan. Niissä raportoitiin mm. Japanin ensimmäisestä tartunnasta ja siitä, kuinka maa evakuoiki kansalaisiaan Wuhanista. Myös Diamond Princessia käsiteltiin yksityiskohtaisesti.

Viruksen alkaessa levitä Euroopassa helmi-maaliskuun vaihteessa seurannan painopiste muuttui, ja Itä-Aasian – Japani mukaan lukien – käsittely jäi vähemmälle. Maaliskuun puolivälissä Suomessa ei pystytty enää jäljittämään kaikkia tartuntaketjuja, eli epidemiavaihe alkoi. Sen jälkeen virusta käsittelevät erilliset seuranta-artikkelit korvaantuivat HS:n nettisivuilla julkaistulla päivitetyllä seurannalla, jossa Japania ei juuri käsitelty.

Maaliskuun puolivälistä lähtien Suomessa keskityttiin kotimaassa vallitsevaan kriisiin, eikä Japanin epidemiatilanne ehkä senkään takia juuri noussut uutisiin. Artikkeleita, joissa se oli pääaiheena, alkoi ilmestyä vasta huhtikuun alussa, kun tilanne oli alkanut näyttää uhkaavalta. Vielä maaliskuun alkupuolella epidemia vaikutti etenevän Japanissa verrattain hitaasti (ks. 3.1.1), mutta sitä ei pidetty oman juttunsa arvoisena aiheena. Yleensä Japanin epidemiatilanne tuli esiin epäsuorasti, taustoituksena, muiden aihepiirien, esim. Tokion olympialaisten

yhteydessä. Kun Japanissa muutettiin influenssalakia niin, että se mahdollisti hätätilan julistamisen (ks. 3.1.2), sekin kerrottiin olympialaisiin liittyvässä artikkelissa.

Vasta huhti- ja toukokuussa ulkomaan osastolla julkaistiin kolme laajempaa juttua Japanin tilanteesta (ks. 4.4). Niissä keskiöön nousivat ensin uhkakuvat terveydenhuollon romahamisesta ja lopulta se, etteivät ne olleetkaan toteutuneet. Ulkomaanuutisissa HS käsitteli Japanissa julistettua hätätilaa (ks. 3.1.2) ikään kuin kyse olisi yksittäisestä, koko maan tasolla tehdystä ratkaisusta, vaikka se oli todellisuudessa julistettu eri prefektuureihin eri aikaan. HS uutisoi hätätilasta sen jälkeen, kun se oli julistettu viimeisiinkin prefektuureihin, mikä sai asian näyttämään siltä, että hätätilaa oli jouduttu odottamaan todella kauan. Samoin HS uutisoi hätätilan purkamisesta ulkomaanosastollaan yhtenä tapahtumana siinä vaiheessa, kun se purettiin viimeisistäkin prefektuureista.

Aiemmin tehdyt alueelliset päätökset tosin ilmenivät muista uutisista taustoituksena. Sumopainijalla todettua tartuntaa koskevassa uutisessa oli kerrottu, että Japanissa oli julistettu hätätila joillakin alueilla. Hätätilan purkaminen osasta prefektuureja taas oli käynyt ilmi mm. itsemurhien vähenemistä käsittelevästä uutisesta.

Kiinnostavaa on paitsi mitä kerrotaan, myös se mitä ei kerrota. Sairastuneisiin ja terveydenhuollon henkilökuntaan kohdistuneesta syrjinnästä (ks. 3.1.3) HS ei kirjoittanut lainkaan. Myöskään siitä, kuinka paikallista epidemiantorjunta Japanissa alusta asti oli (ks. 3.2), HS ei kirjoittanut. Tämä heijastui myös hätätilan julistamista ja purkamista koskeviin ulkomaanuutisiin – molempia käsiteltiin ikään kuin yhtenä tapahtumana, vaikka todellisuudessa hätätilaa ei julistettu koko Japaniin yhtä aikaa, eikä sitä myöskään purettu koko maasta samaan aikaan.

Joskus puutteellinen taustatieto lienee myös vaikuttanut yhtäältä niihin tulkintakehyksiin, joiden kautta juttuja on kirjoitettu, ja toisaalta niihin, joiden kautta niitä on luettu. Japanissa sairaalaan ottamisen kynnys on ollut epidemian aikana alhaisempi kuin Suomessa, ja sairaalaan on otettu myös lieväoireisia ja oireettomia koronaviruksen kantajia (ks. 3.1). Tätä ei ole mainittu HS:n uutisoinnissa, mikä lienee vaikuttanut siihen, kuinka uutiset, joissa kerrottiin että sairaalapaikat uhkaavat loppua, on vastaanotettu. Japanissa osa resurssiongelmista saatiin kuitenkin ratkaistua siirtämällä lieväoireisia ja oireettomia potilaita hotelleihin tai kotihoitoon (ks. 3.1.2). Tämän kertominen olisi kehystänyt joitakin Japania koskevia uutisia aivan eri tavoin.

Japanin hätätilan taustalla olevaa lainsäädäntöä HS avasi yhdessä artikkelissa tarkemmin, mutta useimmiten se jäi epämääräiseksi. Joissakin artikkeleissa on käytetty samanlaista terminologiaa kuin Suomen koronatoimien yhteydessä (”poikkeustila”, ”rajoitukset”). Tämä

ohjaa huomaamatta (joskaan tuskin tarkoituksellisesti) lukijaa kuvittelemaan, että tehdyt toimet ja niiden taustalla oleva juridinen viitekehys olisivat samanlaisia kuin Suomessa.

5.2. Millaisissa kehyksissä uutisoitiin

Samoja tapahtumia ja faktoja voi esittää erilaisissa kehyksissä, korostaen eri asioita ja antaen niille erilaisia merkityssisältöjä. Kehykset – organisointiperiaatteet, joiden kautta määrittellemme ja jäsennämme maailmaa – vaikuttavat siihen, miten tulkitsemme todellisuutta ja näemme sen. Kehystämällä voi vaikuttaa siihen, mitä pidetään ongelmina ja millaisia ratkaisuja etsitään. (Goffman 1986 [1974], Entman 1993, Reese 2001, 2010) Edellisessä luvussa analysoin HS:n Japanin koronaepidemiaa koskevassa uutisoinnissa käytettyjen kehysten kielellistä rakentumista Norman Fairclough'n (2015 [1988], 1995) kriittisen diskurssianalyysin avulla.

Stephen D. Reese (2001) on todennut, että kaikkein tärkeimmät kehykset eivät välttämättä ole kaikkein yleisimpiä (s. 8). Aineistossani kenties kaikkein yleisimmin esiintynyt kehys oli spekulatio tulevaisuuden tapahtumista. Sitä käytettiin tyypillisesti Tokion olympialaisten yhteydessä. Olympialaisten kohtalolla spekuloida olisi todennäköisesti ollut aika samanlaista riippumatta siitä, missä maassa kisat olisi ollut määrä pitää. Tämä kehys ei siis lopulta kerro kovin paljon siitä, kuinka HS on esittänyt juuri Japania tai Japanin epidemiaa.

Muita aineistosta esiin nousseita kehyksiä olivat onnistumiskehys, tehottomuuskehys, uhkakuvakehys, epäinhimillisyyttä tai inhimillistä kärsimystä kuvastava kehys, Suomen ja Japanin rinnakkain asettava kehys, sekä kehys, jossa käsiteltiin epidemiaan liittyviä, tyypillisen japanilaisina nähtyjä ilmiöitä. Lisäksi joissakin artikkeleissa käytettiin myös kotimaan uutisista tuttua talous vs. terveys -kehystä, ja esim. olympiauutisiin rakennettiin joskus draamallista jännitettä konfliktikehyksen kautta, jossa vastakkain saatettiin asettaa vaikkapa lääketieteen asiantuntijat ja kisajärjestäjät. Yhtenä lähtökohtana tämän tutkielman kysymyksenasettelulle olivat erilaisissa medioissa näkyneet vertailut ”idän” ja ”lännen” välillä, joissa ihmeteltiin ”idän” parempaa menestystä epidemiantorjunnassa. Tällainen ”itä” vs. ”länsi” -kehys ei kuitenkaan noussut kovin merkittäväksi HS:n Japania käsittelevässä uutisoinnissa. Sen voi sanoa esiintyneen selvästi vain yhdessä artikkelissa (ja implisiittisesti toisessa).

Tehottomuuskehys alkoi rakentua Diamond Princessin karanteenia koskevissa artikkeleissa. Niissä sen avulla välitettiin ajatusta viranomaisten puutteellisesta tai tehottomasta toiminnasta. Näissä uutisissa näkyi myös epäinhimillisyyshkehys, jonka läpi katsottiin laivan matkustajien oloja. Myöhemmin tehottomuuskehystä käytettiin käsiteltäessä laajemmin Japa-

nin koronatoimia, jotka nähtiin hitaina ja puutteellisina. Tällöin tehottomuuskehukseen yhdistyi myös uhkakuvakehys, jossa uhkana oli terveydenhuoltojärjestelmän romahtaminen.

Vaikka maaliskuulta löytyy joitakin artikkeleita, joissa Japanin tartuntaluvut esitetään matalina, alettiin Japania katsella laajemmin onnistumiskehyksessä vasta toukokuussa, kun oli selvää että väkilukuun suhteutettu kuolleisuus oli jäänyt pienemmäksi kuin Suomessa. Tällöin HS:n ikään kuin täytyi alkaa käsitellä Japania onnistumisena. Haluttiinhan Suomenkin toiminta nähdä menestyneenä.

Joissakin artikkeleissa esiintyi myös kehystyksiä, joissa Japani samaistettiin tai rinnastettiin Suomeen tai maita vertailtiin. Samaistaminen näkyi etenkin olympialaisten siirtämisen yhteydessä. Tällöin tuotiin esiin vuoden 1940 Helsingin olympialaiset, jotka peruttiin sodan takia. Tässä kehyksessä ilmaistiin sympatiaa japanilaisia kohtaan ja saatettiin todeta esim. että suomalaiset ”tietävät miltä japanilaisista tuntuu”. Toisaalta Japania käytettiin myös kehystysvälineenä kun haluttiin sanoa jotakin Suomesta. Maiden yhtäläisyyksien tai erojen kautta pyrittiin tuomaan esiin mm. että uuteen virukseen suhtauduttiin Suomessa aluksi ekseptionalistisesti tai että suomalaisen yhteiskunnan ja työkuulttuurin joustavuus mahdollisti tehokkaan etätyön.

5.3 Globaalit valtarakenteet ja orientalismi

Klassisessa teoksessaan *Public Opinion* Walter Lippman (1997 [1922]) kuvasi lehdistöä todellisen maailman peilinä. Se heijasti lukijoille tapahtumia, joihin näillä ei ollut suoraa pääsyä. Tähän metaforaan liittyy ajatus siitä, että uutiset kuvaavat maailman sellaisena kuin se on. Asia on kuitenkin kiistanalainen. Lehdistö – kuten muukin media – valitsee käsiteltävät aiheet sekä sen miten ne esitetään ja kehystetään. Lisäksi, kuten Edward Herman ja Noam Chomsky (1994) osoittavat, media on kytköksissä taloudellisiin ja muihin sosiaalisiin valtarakenteisiin. Globaalissa maailmassa myös nämä rakenteet ovat globaaleja, ja se näkyy uutistoiminnassa.

Ulkomaanuutiset tulevat suomalaisiin medioihin tyypillisesti uutistoimistojen kautta, joten ei ole yllättävää, että aineistoni artikkeleissa juuri uutistoimistot esiintyivät lähteinä kaikkein useimmiten (AFP 31 kertaa, STT 16 kertaa, Reuters 15 kertaa, Kyodo 2 kertaa). Lähteinä käytettyjen sanomalehtien ja muiden mediatalojen joukossa korostuivat yhdysvaltalaiset mediat. Niihin viitattiin aineistossani 18 kertaa. Japanilaisiin medioihin viitattiin melkein yhtä paljon, 15 kertaa, brittimedioihin 6 kertaa, ja muihin vain 3 kertaa. Japanilaisista lähteistä suosituin oli englanninkielinen Japan Times -lehti, ja lisäksi viitattiin Asahi shinbun -lehden englanninkieliseen painokseen sekä Japanin yleisradioyhtiö NHK:n englanninkielisiin

verkkouutisiin. Yhtä saksankielistä artikkelia lukuun ottamatta kaikki HS:n käyttämät lähteet olivat englanninkielisiä. Voikin sanoa, että materiaalissa, jonka pohjalta HS on rakentanut uutisensa, yhdysvaltalainen perspektiivi on ollut hallitsevana. Lippmanilainen peili siis heijastaa angloamerikkalaista näkemystä.

Kehys, jossa Japanin koronatoimet on esitetty riittämättöminä tai hitaina, näyttäisi välittyneen HS:n melkein sellaisenaan lehden käyttämistä lähteistä (esim. Bloomberg). Voi kysyä, miten tämä kehys on syntynyt, kun Japani on kuitenkin kaikilla mittareilla onnistunut epidemianhallinnassa paremmin kuin englanninkielisen maailman valtakeskukset Yhdysvallat ja Iso-Britannia. Yhtenä tekijänä lieenee, että Japaniin liittyvät koronauutiset alkoivat varhaisessa vaiheessa pyöriä Diamond Princess -laivan ympärillä. Japanin viranomaisten karanteenitoimet nähtiin laajalti puutteellisina ja matkustajien olot epäinhimillisinä. Myöhemmin Diamond Princess -uutisointia hallinnut tehottomuuskehys siirtyi myös muihin Japania käsitteleviin koronauutisiin.

Toisekseen kevään aikana uutisointiin rakentui implisiittisiä oletuksia siitä, että onnistunut epidemianhoito edellytti toisaalta laajaa testaamista ja toisaalta jonkinasteista yhteiskunnan sulkemista. Näin esimerkiksi se, että Japanissa elämä ”jatkui melko normaalina” asetui osaksi tehottomuuskehystä. Lisäksi Japanin alhaiset testimäärät nähtiin puutteellisena reagoitina ja osoituksena tartuntalukujen epäluotettavuudesta. Oli rakentunut ”terveen järjen” mukainen normi (vrt. Fairclough 2015, s. 102-108) siitä, kuinka epidemiaan oli paras suhtautua. Japanin tartuntaryypäiden estämiseen pohjaava strategia (ks. 3.2) ei siihen mahtunut. Toisaalta huomionarvoista on myös, että japanilaiset itse olivat melko tyytymättömiä hallituksen koronatoimiin (ks. 3.3). Tämä on saattanut heijastua myös englanninkielisiin medioihin ja sitä kautta Helsingin Sanomiin.

Subjekteina Helsingin Sanomien Japania käsittelevässä koronauutisoinnissa ei juuri nähty japanilaisia. Inhimillistä kärsimystä kuvailtiin ja epäinhimillisyydskehystä käytettiin pääasiassa Diamond Princess -laivan matkustajien kokemuksia kuvailtaessa. Tällöin haastatteluihin valikoitui pääasiassa vaaleaihoisia matkustajia, joilla oli englanninkieliset nimet. Japanilaisten ääni ei päässyt kuuluviin, vaikka heitä oli laivan matkustajista lähes puolet. Todennäköisesti juttuihin valikoituivat niiden ihmisten tarinat, jotka kertoivat niitä englanniksi.

Diamond Princessin lisäksi epäinhimillisyydskehystä käytettiin myös esim. Tokion olympialaisten siirtämisestä kirjoitettaessa. Päätöksen viivästyminen kuvailtiin urheilijoiden kannalta epäinhimillisenä: nämä ”oli asetettu epätietoiseen ja eriarvoiseen tilanteeseen” ja näitä ”pidettiin panttivankeina”. Kehystä olisi hyvin voinut soveltaa vaikkapa japanilaisiin terveydenhuollon ja sosiaalialan työntekijöihin, joiden lapsia ei huolittu päiväkotiiin tai kou-

luun, tai muihin epidemian vuoksi Japanissa syrjintää kokeneisiin ryhmiin (ks. 3.1.3), mutta näistä ei kirjoitettu lainkaan.

Vaikka japanilaisia subjekteja ei juuri näkynyt Helsingin Sanomien Japania käsittelevässä koronauutisoinnissa, ei varsinaista orientalismia kuitenkaan käytännössä esiintynyt. Kehys, jossa ikään kuin vertailtiin ”idän” ja ”lännen” suoriutumista esiintyi selvästi vain yhdessä artikkelissa. Siinäkin pääasiallinen sanoma oli, että Suomi voisi ottaa oppia tietyiltä Aasian mailta. Näiden menestystä epidemianhallinnassa ei selitetty orientalistisesti kulttuurilla, vaan sitä perusteltiin yhteiskunnallisilla tekijöillä ja epidemioita koskevalla ymmärryksellä – seikoilla, jollaiset orientalistisessa ajattelussa yhdistyvät tyypillisesti ”länteen”.

Artikkelissa myös vältettiin – ehkä tietoisesti – sellaisten termien kuin ”itä”, ”länsi” tai ”länsimaat” käyttöä. Sen sijaan puhuttiin ”Euroopasta”, ”Itä- ja Kaakkois-Aasiasta” tai ”itäisestä Aasiasta”. Silti artikkeli tavallaan niputti ”idän” tai Aasian yhteen. Erilaisia epidemianhallintamalleja ei esitetty, vaan puhuttiin yksinomaan testaamisesta ja jäljittamisestä. Näin Japanikin implisiittisesti asetettiin esimerkiksi sellaisen koronastrategian toimivuudesta, jota se ei ollut todellisuudessa omaksunut.

Ainakin yhdessä tapauksessa HS myös käytti lähdettä, jossa Japani esitettiin orientalistisesti, mutta hylkäsi tämän kehyksen. Sen sijaan HS käytti lähteestä poimittuja faktoja aivan uudenlaisen kehyksen rakentamiseen. HS siis kyseenalaisti ja muokkasi uudelleen lähteen julkaisemassa artikkelissa esiintyvää diskurssia.

E erityisen otollisia orientalistisille lähestymistavoille lienevät artikkelit, joissa käsiteltiin epidemiaan liittyviä, tyypillisen japanilaisina nähtyjä ilmiöitä. Näitä oli aineistossani kolme. Niistä yhden aiheena oli festivaali, jossa sai soittaa videopuheluita tokiolaisen Sumidan akvaarion ankeriaille. Sen voisi ehkä nähdä osana pikku-uutisten jatkumoa, jossa Japani esitetään mahdollisimman ”outona”, ja yhdistää sitä kautta ”seko-orientalismiin” (Wagenaar 2019; ks. 2.3). Jotta tätä voisi arvioida tarkemmin, artikkeli pitäisi kuitenkin asettaa laajempaan kontekstiin kuin tämän tutkielman puitteissa on mahdollista.

Toisessa artikkelissa uutisoitiin ensimmäisestä sumopainijalla havaitusta koronatautunnasta. Keskiössä oli sumon rooli Japanin kansallisurheiluna, ja aihevalinta ja kuvitus korostivat Japanin erikoislaatuisuutta ja erilaisuutta suhteessa vaikkapa Suomeen. Orientalismille on tyypillistä korostaa ”idän” ominaispiirteitä ja sen eroja suhteessa ”länteen”. Tämä ei kuitenkaan vielä itsessään tarkoita, että sumoartikkeli olisi orientalistinen. Myös moniin Euroopan maihin yhdistetään omat ”tyypilliset”, usein matkailuun liittyvät ilmiönsä, kuten vaikkapa pubikulttuuri Englantiin tai härkätaistelut Espanjaan. Myös sumo kytkeytynee monien luki-

joiden matkailukokemuksiin – ovathan vierailut sumoharjoituksissa Tokion kävijöille usein mainostettu aktiviteetti.

Orientalistisessa käsittelyssä Japani esitetään tyypillisesti ”outona” tai perustavasti erilaisena kuin ”länsi” (ks. 2.3). Kahdessa aineistoni artikkelissa oli piirteitä, jotka voisi tulkitä orientalistisiksi, mutta kaiken kaikkiaan Suomen ja Japanin samaistaminen tai rinnastaminen oli yleisempää kuin kummallisuuden tai erilaisuuden korostaminen. Olympialaisten perumista käsittelevissä artikkeleissa maiden välille rakennettiin myös sympatiaa ja yhteisymmärrystä.

Tässä kenties näkyy Suomen ja englanninkielisen maailman erilainen suhde Japaniin (ks. 2.3). Yhdysvallat on sijoittunut globaalissa valtahierarkiassa Japanin yläpuolelle, ja orientalistista diskurssia on käytetty oman aseman pönkittämiseen. Suomen taas voi perustellusti sanoa olevan hierarkiassa Japanin alapuolella. Japani on yksi maailman merkittävimpinä talousmahteina pidetyistä G7-maista. Siihen verrattuna Suomi on pieni maa ”lännen” periferiassa. Niinpä yhtäläisyyksien etsiminen Japaniin tai maiden samanlaisuuden korostaminen voi olla myös tapa ikään kuin nostaa Suomea hierarkiassa ylöspäin, Japanin kaltaiseksi.

5.4 Lähestymistavan arviointia ja mahdollisia jatkotutkimuksen aiheita

Käyttämäni kriittisen diskurssianalyysin menetelmää ja kehysanalyysiä voi kritisoida subjektiivisuudesta. Tutkija rakentaa aineistostaan kategoriat, ja käyttää ja tulkitsee niitä subjektiivisesti. Ongelma on yhteinen kaikelle laadulliselle tutkimukselle. Siinä tutkija itse nimittäin toimii tutkimusvälineenä, ja tutkijan subjektiiviset näkökulmat ovat osa menetelmää. Laadullisen tutkimuksen arviointiin ei voikaan soveltaa samoja toistettavuuden kriteereitä kuin vaikkapa luonnontieteelliseen tutkimukseen tai kvantitatiiviseen yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Kvantitatiiviset aineistopohjaiset analyysit voi toistaa, ja toistaminen vahvistaa niiden luotettavuutta.

Laadullisessa tutkimuksessa puolestaan varmentamisen välineinä toimivat uskottavuus sekä se, kuinka hyvin tulokset vastaavat aiempaa tutkimusta ja aiheeseen liittyvää teoreettista keskustelua. Samanlaista analyysiä, jota olen tässä työssä tehnyt HS:n Japania koskevasta koronauutisoinnista, ei luonnollisestikaan ole aiemmin tehty, joten tuloksia ei voi suoraan verrata aiempaan vastaavaan tutkimukseen. Analyysi kuitenkin sopii mielestäni hyvin käyttämäni teoreettiseen viitekehykseen ja tuottaa uskottavia tuloksia. Tutkielmaa tehdessäni mielessäni on herännyt uusia kysymyksiä mahdollisia jatkotutkimuksia varten. Niissä voisi myös arvioida tämän tutkielman tuloksia ja sitä, kuinka ne vastaisivat muiden vastaavaa tematiikkaa kä-

sittelevien tutkimusten tuloksia. Toisin sanoen tämän tutkielman tuloksia voisi arvioida niiden siirrettävyyden kannalta.

Tutkielmaa kirjoittaessani minulle on tullut useita ajatuksia siitä, miten sitä voisi laajentaa, millaisiin uusiin kysymyksiin pureutua, ja millaisissa konteksteissa lähestymistapaani voisi soveltaa. Olisi kiinnostavaa tarkastella, kuinka HS käsitteli muita Itä-Aasian maita koronaviruspandemian yhteydessä ja vertailla Japania koskevaa uutisointia vaikkapa Etelä-Koreaa ja Taiwania käsittelevään. Mielenkiintoista olisi tutkia myös, millaisin puhetavoin pandemian alkuperämaata, Kiinaa, käsitellään HS:n koronauutisissa. Tarkastelun voisi laajentaa kattamaan myös tässä tutkielmassa pois rajaamani talousuutiset. HS:n lisäksi voisi kerätä aineistoa myös muista suomalaisista medioista. Olisi kiinnostavaa myös vertailla vaikkapa sitä, miten Diamond Princess -risteilyaluksen karanteenia käsiteltiin toisaalta Japanin ja toisaalta Suomen mediassa. Myös Diamond Princessia koskevan uutisoinnin vertailu siihen, kuinka Fukushima ydinvoimalaonnettomuudesta kirjoitettiin vuonna 2011 voisi olla hedelmällinen.

Oma kiinnostava teemansa olisi tarkastella, missä määrin ja miten japanilaiset uutiset välittyvät kansainvälisiin uutistoimistoihin, ja miten Helsingin Sanomien ja muun suomalaisen median ”peilit” puolestaan näitä asioita heijastavat. Tällöin voisi kielellisen analyysin pohjalta tarkastella sitä, kuinka uutiset muuttuvat, kun siirrytään Fairclough’n (1995) kuvaamassa uutistoimistojen ja mediatalojen ketjussa linkistä toiseen. Millaisen muodonmuutoksen Japania koskevat uutiset kokevat, kun kuljetaan alkuperäislähteistä – usein angloamerikkalaisten medioiden kautta – suomalaiseen uutistuotantoon?

Lähteet

Aineistosta viitatu artikkelit:

HS 16.1.2020: *Kiinassa puhjennutta hengitystieinfektiota todettiin yhdellä myös Japanissa – mies oli käynyt puhkeamispaikaksi epäillyssä kaupungissa.* <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000006374115.html> (ladattu 2.11.2020).

HS 17.1.2020: *Kiinan mysteerivirus sairastuttanut jopa satoja enemmän kuin on raportoitu, arvioivat asiantuntijat – Tämä sarsia muistuttavasta koronaviruksesta tiedetään.* <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000006376279.html> (ladattu 2.11.2020).

HS 23.1.2020: *Kiina eristää uusia kaupunkeja viruksen takia, rajoitukset koskevat jo yli 41:tä miljoonaa ihmistä.* <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000006381848.html> (ladattu 2.11.2020).

HS 24.1.2020: *Koronavirukseen kuollut 56 ihmistä, tartunnan saaneita noin 2000 – Kiinan viranomaiset pitävät mahdollisena, että tartuntojen määrä kasvaa.* <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000006383974.html> (ladattu 2.11.2020).

HS 28.1.2020: *Ainakin kolme koronatartuntaa ihmisestä toiseen – Kuolleita nyt 132, tartuntoja lähes 6000.* <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000006386830.html> (ladattu 2.11.2020).

HS 29.1.2020b: *Hengitysmaskit ehtivät loppua Saariselän keskustasta: ”Tämä on hyvin pelottavaa”, japanilaisturistit sanovat.* <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000006388848.html> (ladattu 2.11.2020).

HS 30.1.2020: *Maat evakuoivat nyt kansalaisiaan Kiinan Wuhanista: Ranska eristää kotimaahan palanneet, Saksa vielä kiistelee mahdollisesta karanteenista.* <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000006390029.html> (ladattu 2.11.2020).

HS 3.2.2020: *WHO: Koronavirus ei ainakaan toistaiseksi ole aiheuttanut pandemiaa.* <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000006393655.html> (ladattu 3.11.2020).

HS 6.2.2020a: *Koronavirukseen kuollut ainakin 566 ihmistä, Wuhanissa on pulaa vuodepaikoista ja työläisiä patistetaan etätöihin.* <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000006397451.html> (ladattu 4.11.2020).

HS 6.2.2020b: *”USA, auta meitä” – Liki 4000 ihmistä laitettiin koronakaranteeniin luksusristeilijälle, ja nyt brittimiehen nettilivet paljastavat karun arjen.* <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000006397714.html> (ladattu 3.11.2020).

HS 7.2.2020a: *Kiinassa koronavirukseen on sairastunut yli 30 000 ihmistä, Japanissa eristyksissä olevalla risteilyaluksella todettiin yli 40 uutta tartuntaa.* <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000006398798.html> (ladattu 3.11.2020).

HS 7.2.2020b: *Miten Ruotsin-laivalla toimittaisiin, jos laivalla epäiltäisiin koronavirusta?* <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000006399782.html> (ladattu 3.11.2020).

HS 8.2.2020: *Japanilaiset baseball-joukkueet kielsivät kannattajiltaan ilmapallojen vapauttamisen koronaviruksen pelossa.* <https://www.hs.fi/urheilu/art-2000006401029.html> (ladattu 3.11.2020).

HS 13.2.2020: *Koronavirukseen kuoli vuorokaudessa 250 ihmistä, tartuntamäärissä merkittävä kasvu – Mistä taudin uudessa määrittelytavassa on kyse?* <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000006405663.html> (ladattu 3.11.2020).

HS 14.2.2020: *Lähes kaksi viikkoa eristyksissä olleella risteilyaluksella jo lähes kolmesataa koronatartuntaa, Yhdysvallat evakuoii kansalaisensa.* <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000006407609.html> (ladattu 3.11.2020).

HS 15.2.2020: *Kiinalaisturisti kuoli koronavirukseen Ranskassa, ensimmäinen Aasian ulkopuolella vahvistettu kuolemantapaus.* <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000006408525.html> (ladattu 3.11.2020).

HS 17.2.2020: *Yhdysvaltalaiset risteilymatkustajat suutuivat evakuoimisestaan viruskaranteenista Japanissa.* <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000006409976.html> (ladattu 28.8.2020).

HS 19.2.2020: *Euroopan unioni evakuoii kansalaisiaan Diamond Princess -alukselta, kaksi ihmistä on kuollut karanteenissa.* <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000006412003.html> (ladattu 28.8.2020).

HS 25.2.2020: *Japanin jalkapalloliiga perui ottelunsa maaliskuun puoliväliin koronaviruksen takia.* <https://www.hs.fi/urheilu/art-2000006418670.html> (ladattu 3.11.2020).

HS 26.2.2020a: *Useilla Japanin karanteenilaivalta oireettomina kotiutetuilla oli sittenkin koronavirustartunta, miehistöä on alettu päästää pois laivalta.* <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000006420439.html> (ladattu 2.11.2020).

HS 26.2.2020b: *Suomalaisurheilijat lähtevät Teneriffalle koronaviruksesta huolimatta, Dick Poundin mukaan olympialaiset voidaan perua, jos virusta ei saada hallintaan.* <https://www.hs.fi/urheilu/art-2000006419611.html> (ladattu 3.11.2020).

HS 27.2.2020a: *Italiassa 17 koronavirukseen liittyvää kuolemantapausta, Virossa, Tanskassa ja Alankomaissa maiden ensimmäiset tartunnat.* <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000006420749.html> (ladattu 3.11.2020).

HS 27.2.2020b: *Ylikapellimestari Santtu-Matias Rouvali pulassa Japanissa: koronavirus aiheutti kahden viikon kiertueen perumisen.* <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000006421169.html> (ladattu 28.9.2020).

HS 28.2.2020: *Maailman terveysjärjestö nosti koronaviruksen riskiluokituksen ”erittäin korkeaksi”.* <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000006421864.html> (ladattu 3.11.2020)

HS 1.3.2020a: *Konsertteja esitetään maailmalla tyhjille katsomoille koronaviruksen takia – voiko sama tapahtua Suomessakin?* <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000006425605.html> (ladattu 3.11.2020).

HS 1.3.2020b: *Opetushallitus kehottaa kouluja varautumaan koronavirukseen myös Suomessa.* <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000006424450.html> (ladattu 3.11.2020).

HS 2.3.2020: *Leipzigin jalkapalloseura heitti japanilaiset katsojat ulos pelistään, nyt tapausta pahoitellaan.* <https://www.hs.fi/urheilu/art-2000006425927.html> (ladattu 13.9.2020).

HS 4.3.2020: *Uuden James Bond -elokuvan ensi-ilta siirtyy marraskuulle, syynä ”elokuva-markkinoiden tilanne”.* <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000006428292.html> (ladattu 3.11.2020).

HS 5.3.2020a: *Suomessa apteekki rajoittaa käsidesin myyntiä, Australiassa paniikki vessapaperin loppumisesta johti etälamaannuttimen käyttöön.* <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000006429182.html> (ladattu 3.11.2020).

HS 5.3.2020b: *Urheilukisoja voidaan perua koronaviruksen takia myös Suomessa, Tokion olympialaisiin vaikuttaa myös rahan valta.* <https://www.hs.fi/urheilu/art-2000006428208.html> (ladattu 3.11.2020).

HS 9.3.2020: *NYT: Diamond Princess -risteilyaluksella tehtiin kohtalokkaita virheitä koronavirustartunnan paljastuttua.* <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000006433063.html> (ladattu 3.11.2020).

HS 11.3.2020: *Tokion olympialaisten johtohenkilö pitää kisojen siirtämistä mahdollisena.* <https://www.hs.fi/urheilu/art-2000006435100.html> (ladattu 3.11.2020).

HS 12.3.2020a: *”Matalan käyrän” kuvio kertoo, miksi koronavirusepidemiaa on välttämätöntä rajoittaa alusta alkaen.* <https://www.hs.fi/tiede/art-2000006435877.html> (ladattu 3.11.2020)

HS 12.3.2020b: *Tokion kuvernööri: Olympialaisten perumista ei voi ajatellakaan.* <https://www.hs.fi/urheilu/art-2000006436163.html> (ladattu 3.11.2020).

HS 13.3.2020: *Donald Trump ehdottaa olympialaisten siirtämistä vuodella, Tokio tyrmäsi ajatuksen: ”Ei ole vaihtoehto”.* <https://www.hs.fi/urheilu/art-2000006437853.html> (ladattu 3.11.2020).

HS 14.3.2020: *Japanin pääministeri Shinzo Abe: Olympialaiset pidetään suunnitellusti heinäkuussa.* <https://www.hs.fi/urheilu/art-2000006439743.html> (ladattu 9.9.2020).

HS 17.3.2020a: *Japanin olympiakomitean varapuheenjohtajalla todettiin koronavirus: ”Kaikki halailivat, käittelivät ja antoivat poskisuudelmia”.* <https://www.hs.fi/urheilu/art-2000006442665.html> (ladattu 3.11.2020).

HS 17.3.2020b: *Olympialiike elää taas omissa maailmoissaan: Tokion kisat pitäisi siirtää.* <https://www.hs.fi/urheilu/art-2000006442573.html> (ladattu 3.11.2020).

HS 17.3.2020c: *Tiistaina 40 uutta koronavirustartuntaa – HS kerää yhteen reaaliaikaiset tiedot taudin etenemisestä.* <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000006443076.html> (ladattu 3.11.2020).

HS 19.3.2020b: *Reuters: Tokion 82-vuotias olympiajohtaja on saattanut altistua koronavirukselle.* <https://www.hs.fi/urheilu/art-2000006445035.html> (ladattu 3.11.2020).

HS 20.3.2020: *Olympiatuli saapui Japaniin ristiriitaisissa tunnelmissa, yksi KOK:n jäsen ehdotti jo kisojen siirtämistä.* <https://www.hs.fi/urheilu/art-2000006446426.html> (ladattu 9.9.2020).

HS 23.3.2020a: *KOK:n jäsen amerikkalaislehdelle: Tokion olympialaiset siirtyvät.* <https://www.hs.fi/urheilu/art-2000006450188.html> (ladattu 3.11.2020).

HS 23.3.2020b: *Saska Saarikoski kertoo elämästä koronaviruksen aikana, 7. Päivä: Urheilu oli seis myös keväällä 1940.* <https://www.hs.fi/kuukausiliite/art-2000006449797.html> (ladattu 3.11.2020).

HS 24.3.2020a: *Olympialaisten siirtäminen oli ainoa oikea ratkaisu – se olisi pitänyt tehdä jo paljon aiemmin.* <https://www.hs.fi/urheilu/art-2000006451206.html> (ladattu 3.11.2020).

HS 24.3.2020b: *Tokion kisat siirtyvät korkeintaan ensi vuoden kesään, kertoo KOK - ”nimenä pysyy Tokio 2020”.* <https://www.hs.fi/urheilu/art-2000006450729.html> (ladattu 3.11.2020).

HS 25.3.2020: *Tokion olympiakisat oli pakko siirtää.* <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000006451235.html> (ladattu 3.11.2020).

HS 26.3.2020a: *Koronavirus puhkaisee urheilun talouskuplan: ”On jopa toivottavaa, että näin tapahtuisi”.* <https://www.hs.fi/urheilu/art-2000006452772.html> (ladattu 3.11.2020).

HS 26.3.2020b: *Tautihuipun tasaaminen ei riitä, sanovat asiantuntijat – Mikä on Suomen strategia ulos poikkeustilasta?* <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000006452783.html> (ladattu 3.11.2020).

HS 27.3.2020: *KOK pohtii jo kevätolympialaisia ja Tokiossa se herättää innostusta.* <https://www.hs.fi/urheilu/art-2000006454678.html> (ladattu 3.11.2020).

HS 2.4.2020: *Japanissa vaaditaan hätätilaa, mutta pääministeri Aben hallitus lähettää ko-teihin kaksi pestävää kasvosuojusta – ilmoitus aiheutti tyrmistystä.* <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000006462200.html> (ladattu 3.11.2020).

HS 4.4.2020: *Presidentti Trump kieltäytyi suojaamasta kasvojaan ja antoi uuden esimerkin psykologisten harhojen vaaroista.* <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000006464260.html> (ladattu 3.11.2020).

HS 10.4.2020: *Nyt iski koronavirus sumopainiinkin, turnauksia yritetään silti järjestää jo toukokuussa.* <https://www.hs.fi/urheilu/art-2000006471130.html> (ladattu 3.11.2020).

HS 18.4.2020: *Terveysasiantuntijat pelkäävät Japanin terveydenhuoltojärjestelmän romahtavan, maassa noin 10 000 varmennettua koronavirustartuntaa.* <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000006479680.html> (ladattu 3.11.2020).

HS 23.4.2020a: *Tekniikka ei auta nopeisiin muutoksiin, jos työpaikan kulttuuri on jäykkä.* <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000006483288.html> (ladattu 3.11.2020).

HS 23.4.2020b: *Tokion olympialaisten johtaja tyrmäsi kisojen siirtämisen toistamiseen: ”Mahdotonta”*. <https://www.hs.fi/urheilu/art-2000006483949.html> (ladattu 3.11.2020).

HS 28.4.2020: *Japanilainen huippulääkäri: Olympialaisia tuskin pidetään, jos tehokasta rokotetta ei keksitä*. <https://www.hs.fi/urheilu/art-2000006489452.html> (ladattu 3.11.2020).

HS 2.5.2020: *Akvaarion ankeriaat alkavat unohtaa ihmiset, ja Japanissa ratkaisuksi keksittiin videofestivaali*. <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000006494662.html> (ladattu 3.11.2020).

HS 14.5.2020: *Pandemia pakotti japanilaiset pysymään enemmän kotona: itsemurhien määrä väheni huomattavasti*. <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000006507131.html> (ladattu 3.11.2020).

HS 18.5.2020: *Japani ajautui virallisesti taantumaaan*. <https://www.hs.fi/talous/art-2000006511109.html> (ladattu 25.9.2020).

HS 25.5.2020: *Japani purki hätätilan, mutta tiukentaa entisestään ulkomaalaisten pääsyä maahan*. <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000006518823.html> (ladattu 3.11.2020).

HS 1.6.2020: *Koronavirus leviää ulkona huonosti, ja aurinko tekee viruksen nopeasti vaaratomaksi – muutama vaaranpaikka on silti tärkeä tunnistaa*. <https://www.hs.fi/tiede/art-2000006525539.html> (ladattu 3.11.2020).

HS 18.7.2020: *Pandemia etenee superleviämistilanteissa: Näin koronavirus levisi oireettomalta naiselta ketjuna 70 ihmiseen Pohjois-Kiinassa*. <https://www.hs.fi/tiede/art-2000006575239.html> (ladattu 3.11.2020).

Muut lähteet:

Artek 2020: *Artek Tokio*. <https://www.artek.fi/fi/lahin-myyymala/artek-tokyo> (ladattu 18.10.2020).

Asahi 3.2.2020: *新型肺炎患者がいたクルーズ船横浜港に着岸せず再検疫*. <https://www.asahi.com/articles/ASN2372X8N23UTIL03V.html> (ladattu 28.8.2020).

Asahi 27.2.2020: *首相、全国の小中高校に 3 月 2 日からの臨時休校を要請*. <https://www.asahi.com/articles/ASN2W652BN2WULFA03L.html> (ladattu 2.9.2020).

Asahi 13.3.2020: *新型コロナで改正特措法が成立 「緊急事態宣言」 可能に*. <https://digital.asahi.com/articles/ASN3F5H7JN3FUTFK00M.html> (ladattu 10.9.2020).

Asahi 30.3.2020: *「緊急事態宣言した方が」 大勢 諮問委メンバー明かす*. <https://digital.asahi.com/articles/ASN3Z5WZMN3ZUTFL009.html> (ladattu 9.9.2020).

Asahi 11.4.2020: 救急医療の崩壊「すでに実感」 2学会が声明公表 新型コロナ感染拡大、他の急患治療に支障.
<https://digital.asahi.com/articles/DA3S14437972.html> (ladattu 12.9.2020).

Asahi 16.11.2020: 現実「軟禁状態」 軽症者らホテルでどう過ごしてる?
<https://digital.asahi.com/articles/ASN4J5221N4FULBJ01Z.html> (ladattu 12.9.2020).

Asahi 28.4.2020: 国内のコロナ、武漢ではなく欧州から伝播? 感染研調べ.
<https://www.asahi.com/articles/ASN4X5V9PN4WULBJ00X.html> (ladattu 28.8.2020).

Asahi 30.4.2020: 東京都の自宅療養者は 635 人 都が初公表 新型コロナ.
<https://digital.asahi.com/articles/ASN4Z75PXN4ZUTIL052.html> (ladattu 12.9.2020).

Baldwin, Peter 1999: *Contagion and the State in Europe 1830-1930*. Cambridge University Press.

BBC 16.4.2020: *Coronavirus: Japan declares nationwide state of emergency*.
<https://www.bbc.com/news/world-asia-52313807> (ladattu 14.10.2020).

Befu, Harumi 2001: *Hegemony of Homogeneity*. Trans Pacific Press. Melbourne.

Bloomberg 19.3.2020: *A Coronavirus Explosion Was Expected in Japan. Where Is It?*
<https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-03-19/a-coronavirus-explosion-was-expected-in-japan-where-is-it?sref=rWWtxTj8> (ladattu 6.10.2020).

Bloomberg 29.7.2020: *Japan Shows It's Defying Covid-19 Damage as Death Rate Drops*.
<https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-07-29/japan-dodged-surge-in-total-fatalities-during-peak-virus-month> (ladattu 8.9.2020).

Broner-Bauer, Kaisa 2019: ”Arkkitehtuuri ja transsendenssi – vertaileva näkökulma minimalismiin Suomessa ja Japanissa”. Saunavaara, Juha & Ipatti, Laura (toim.): *Suomi ja Japani – Kaukaiset mutta läheiset*, 135-152. Edita. Keuruu.

Chatterjee, Patralekha 2020: ”Is India missing COVID-19 deaths?” *The Lancet* Vol 396 no 10252 (5.9.2020), s. 657. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(20\)31857-2](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(20)31857-2)

Conversation 17.3.2020: *Coronavirus in Japan: why is the infection rate relatively low?*
<https://theconversation.com/coronavirus-in-japan-why-is-the-infection-rate-relatively-low-133648> (ladattu 5.9.2020)

Deirī supōtsu 27.3.2020: 阪神・藤浪、伊藤隼、長坂が陽性 揚塩社長「深く重く受け取っています」 食事会 1 2 人参加.
<https://www.daily.co.jp/tigers/2020/03/27/0013226475.shtml> (ladattu 20.10.2020).

Dower, John 1986: *War Without Mercy. Race and Power in the Pacific War*. Pantheon Books. New York.

Encyclopaedia Britannica 2020: *Russo-Japanese War*.
<https://www.britannica.com/event/Russo-Japanese-War> (ladattu 16.10.2020).

Entman, Robert M. 1993: "Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm". *Journal of Communication* 43(4), 51-58.

Fairclough, Norman 2015 [1988]: *Language and Power* (3. painos). Routledge. Lontoo.

Fairclough, Norman 1992: *Discourse and Social Change*. Polity Press. Cambridge.

Fairclough, Norman 1995: *Media Discourse*. Edward Arnold. Lontoo.

Finland Abroad 2020: *Suomi Japanissa*. <https://finlandabroad.fi/web/jpn/suomi-japanissa> (ladattu 18.10.2020).

Foucault, Michel 1972: *The Archaeology of Knowledge*. Tavistok. Lontoo.

freshtrax 2011: *February Entrepreneur Spotlight – An Interview with Rochelle Kopp – Japan Intercultural Consulting*. <https://blog.btrax.com/february-entrepreneur-spotlight-an-interview-with-rochelle-kopp-japan-intercultural-consulting/> (ladattu 19.10.2020).

Gaikô 2020: 感染症対策「森を見る」思考を一なにかが日本と欧米を分けたのか. *Gaikô* (外交) Vol. 61. http://www.gaiko-web.jp/test/wp-content/uploads/2020/06/Vol.61_6-11_Interview_New.pdf (ladattu 20.10.2020).

Gamson, William A. & Modigliani, Andre 1989: "Media Discourse and Public Opinion on Nuclear Power: A Constructionist Approach". *American Journal of Sociology*, 95(1), 1-37.

Goffman, Erving 1986 [1974]: *Frame Analysis: An Essay on the Organisation of Experience*. Northeastern University Press. Boston.

Guardian 14.5.2020: *Japan suicides decline as Covid-19 lockdown causes shift in stress factors*. <https://www.theguardian.com/world/2020/may/14/japan-suicides-fall-sharply-as-covid-19-lockdown-causes-shift-in-stress-factors> (ladattu 7.11.2020).

Hall, Stuart 1992: "The West and the Rest. Discourse and Power". Hall, Stuart & Gieben, Bram (toim.): *Formations of Modernity*, 275-320. Polity. Cambridge.

Halpern, Jack (toim.) 2001: *Kanji Learner's Dictionary*. The Kodansha.

Hammond, Phil 1999: "The Mystification of Culture: Western Perceptions of Japan". *International Communication Gazette*, 61(3-4), 311-325.

Hayes, Christopher J. 2018: *Contradictory Stereotypical Descriptions of Japan's Relationship with Technology in the British Press*. Ph.D. thesis. School of Modern Languages. Cardiff University. <http://orca.cf.ac.uk/118506/1/2019hayescjphd.pdf> (ladattu 20.10.2020).

Herman, Edward S. & Chomsky, Noam 1994: *Manufacturing Consent. The Political Economy of Mass Media*. Vintage Books. Lontoo.

HS 29.12.2016: *Työntekijän itsemurha Japanissa sytytti väittelyn liiallisesta työnteosta – mainosjätti Dentsun pääjohtaja erosi.* <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000005024851.html> (ladattu 21.10.2020).

HS 29.1.2020a: *Japanilaiset tv-ryhmät ramppaavat kuvaamassa saunovaa koiraa Helsingissä – ‘En tiedä yhtään, että mistä tämä nyt on lähtenyt’.* <https://www.hs.fi/kaupunki/helsinki/art-2000006387972.html> (ladattu 18.9.2020).

HS 19.3.2020a: *Potilas 31 asetti tuhannet ihmiset alttiiksi tartunnalle Etelä-Koreassa – Nyt maa näyttää saaneen taudin hallintaan aggressiivisella testaamisella.* <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000006444672.html> (ladattu 3.11.2020)

HS 20.5.2020: *Koronavirus näkyy kuolintilastossa, mutta Suomesta näyttää puuttuvan maailmalla havaittu ‘ylikuolleisuus’.* <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000006514459.html> (ladattu 8.9.2020).

HS 20.7.2020: *Japani-fanien kepeä uutuussarja esittelee maidemme välisiä yllättäviä yhteyksiä.* <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000006574665.html> (ladattu 18.10.2020).

HS 31.8.2020: *Japani ei unohtanut vanhuksiaan: hoivakodeista ei tullut viruslinkoja maailman iäkkäimmän väestön maassa.* <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000006619637.html> (ladattu 3.11.2020).

Hämeen Sanomat 29.8.2012: *Päiväksi Japaniin Riihimäelle.* <https://www.hameensanomat.fi/kanta-hame/paivaksi-japaniin-riihimaelle-2-127814/> (ladattu 18.10.2020).

Iwabuchi, Koichi 1994: *Complicit Exotism: Japan and its Other.* Continuum: Journal of Media & Culture Studies, 8 (2), 49-82.

Japan Concert Tickets 2020: *Postponed until 2021 – Green Day ‘Hella Mega Tour’ Japan 2020.* <https://www.japanconcerttickets.com/green-day-2020/> (ladattu 30.9.2020).

Japan Policy Forum 2020: *Infections Disease Response – to see the forest, not just the trees: What differentiated Japan from the Western countries?* <https://www.japanpolicyforum.jp/diplomacy/pt20200605162619.html> (ladattu 20.10.2020).

Japan Times 2017: *Media Information.* https://cdn.japantimes.2xx.jp/wp-content/uploads/2017/06/jt-nyt-media-info_201706_e_small.pdf (ladattu 19.10.2020).

Japan Times 29.1.2020: *Japanese nationals evacuated from Wuhan describe fear in virus epicenter.* <https://www.japantimes.co.jp/news/2020/01/29/national/science-health/japan-flies-first-citizens-china-virus-epicenter/#.XjGtURNKiu4> (ladattu 28.8.2020).

Japan Times 5.2.2020: *Lawmakers slammed for using coronavirus to justify emergency clause for Japan’s constitution, curbing rights.* <https://www.japantimes.co.jp/news/2020/02/05/national/japan-lawmakers-coronavirus-crisis-state-of-emergency-clause-rights/#.XmFZMpNKgUE> (ladattu 13.10.2020).

Japan Times 28.2.2020: *Abe's bold school closure move appears spurred by criticism of virus response.* <https://www.japantimes.co.jp/news/2020/02/28/national/abe-closes-school-coronavirus/> (ladattu 1.9.2020)

Japan Times 2.3.2020: *All passengers and crew leave virus-hit Diamond Princess cruise ship.* <https://www.japantimes.co.jp/news/2020/03/02/national/coronavirus-diamond-princess-passengers-crew> (ladattu 28.8.2020)

Japan Times 12.3.2020: *Tokyo Gov. Yuriko Koike says canceling Olympics 'unthinkable'.* <https://www.japantimes.co.jp/sports/2020/03/12/olympics/tokyo-gov-yuriko-koike-says-canceling-olympics-unthinkable/#.XnFkn6gzY2w> (ladattu 9.9.2020).

Japan Times 19.3.2020: *Hokkaido set to lift coronavirus state of emergency.* <https://www.japantimes.co.jp/news/2020/03/19/national/hokkaido-set-to-lift-coronavirus-emergency/> (ladattu 16.9.2020)

Japan Times 24.3.2020: *It's official: Tokyo Olympics delayed until 2021 due to coronavirus.* <https://www.japantimes.co.jp/sports/2020/03/24/olympics/official-coronavirus-outbreak-fast-tracks-decision-postpone-tokyo-2020/> (ladattu 9.9.2020).

Japan Times 29.3.2020: *Steps limited for Japan's government even if it declares coronavirus emergency.* <https://www.japantimes.co.jp/news/2020/03/29/national/politics-diplomacy/japanese-government-state-of-emergency-coronavirus/> (ladattu 10.9.2020).

Japan Times 1.4.2020: *Does Japan's culture explain its low COVID-19 numbers?* <https://www.japantimes.co.jp/community/2020/04/01/voices/japan-culture-low-covid-19-numbers/> (ladattu 19.10.2020).

Japan Times 9.4.2020: *Tokyo and central governments clash over what should shut in emergency.* <https://www.japantimes.co.jp/news/2020/04/09/national/tokyo-clashes-with-central-government-over-closure-of-businesses/> (ladattu 11.9.2020).

Japan Times 14.4.2020: *The coronavirus and Japan's constitution.* <https://www.japantimes.co.jp/opinion/2020/04/14/commentary/japan-commentary/coronavirus-japans-constitution/> (ladattu 13.10.2020).

Japan Times 16.5.2020: *Japan's daily PCR test capacity tops 20,000.* <https://www.japantimes.co.jp/news/2020/05/16/national/japans-daily-pcr-test-capacity-20000/> (ladattu 17.9.2020).

Japan Times 21.5.2020: *Loss, stigma, guilt: Life after recovering from COVID-19 in Japan.* <https://www.japantimes.co.jp/news/2020/05/21/national/covid-19-japan-recovery/> (ladattu 13.9.2020).

Japan Times 25.5.2020: *Japanese government panel says time right to lift emergency in five prefectures.* <https://www.japantimes.co.jp/news/2020/05/25/national/japan-lifts-state-of-emergency/> (ladattu 13.9.2020).

Japan Times 28.5.2020: *Japan seeing fewer deaths than last year despite coronavirus, ministry data shows*. <https://www.japantimes.co.jp/news/2020/05/28/national/science-health/fewer-deaths-coronavirus/> (ladattu 8.9.2020).

Japan Times 4.6.2020: *Japan softens re-entry ban that left foreign residents stranded*. <https://www.japantimes.co.jp/news/2020/06/04/national/japan-softens-re-entry-ban-foreign-residents/> (ladattu 7.9.2020).

Japan Times 11.6.2020: *Tokyo deaths up by 1,000 in April from monthly average as virus peaked*. <https://www.japantimes.co.jp/news/2020/06/11/national/death-toll-coronavirus/> (ladattu 8.9.2020).

Japan Times 3.7.2020: *Koike urges caution as growing number of Tokyo COVID-19 infections traced to young people*. <https://www.japantimes.co.jp/news/2020/07/03/national/tokyo-124-covid-19-cases-youth/> (ladattu 5.9.2020)

Japan Times 12.9.2020: *Japan's foreign residents face discrimination due to COVID-19*. <https://www.japantimes.co.jp/news/2020/09/12/national/social-issues/japan-foreign-residents-discrimination-coronavirus/> (ladattu 13.9.2020)

Japanin Suomen-suurlähetystä 2016: *Japanin ja Suomen väliset suhteet*. https://www.fi.emb-japan.go.jp/itpr_fi/suhteet.html (ladattu 18.10.2020).

Kahneman, Daniel & Tversky, Amos 2000: *Choices, Values, and Frames*. Cambridge University Press.

Keisatsuchō 2020a: 令和元年中における自殺の状況. https://www.npa.go.jp/safetylife/seianki/jisatsu/R02/R01_jisatuno_joukyou.pdf (ladattu 7.11.2020).

Keisatsuchō 2020b: 令和2年の月別の自殺者数について. <https://www.npa.go.jp/safetylife/seianki/jisatsu/R02/zanteiti0209.pdf> (ladattu 7.11.2020).

Kelly, William W. 1997: *An Anthropologist in the Bleachers: Cheering a Japanese Baseball Team*. Japan Quarterly 44(4), 66-79.

Kelly, William W. 2019: *The Sportsworld of the Hanshin Tigers. Professional Baseball in Modern Japan*. University of California Press.

Krippendorff, Klaus 2004: *Content analysis: An introduction to its methodology* (2nd ed.). Sage. Thousand Oaks, CA.

Kuypers, Jim A. 2006: *Bush's War: Media Bias and Justifications for War in a Terrorist Age*. Rowman & Littlefield Publishers. Lanham.

Kuypers, Jim A. 2010: "Framing Analysis from a Rhetorical Perspective". D'Angelo, Paul & Kuypers, Jim A. (toim.): *Doing News Framing Analysis: Empirical and Theoretical Perspectives*, 286-311. Routledge. New York.

Kyodo 27.2.2020: *Organizers asked for event cancellation for 2 weeks amid coronavirus spread*. <https://english.kyodonews.net/news/2020/02/4d5ff5744493-urgent-abe-asks-big-event-organizers-to-mull-cancelations-for-next-2-weeks.html> (ladattu 2.9.2020).

Kärnä, Mikko 2020: Twitter-julkaisu. <https://twitter.com/KarnaMikko/status/1306220084915056648> (ladattu 25.9.2020).

Lasswell, Harold 1971 [1927]: *Propaganda Technique in the World War*. The M.I.T. Press. Cambridge.

Lawrence, Regina G. 2010: "Researching Political News Framing: Established Ground and New Horizons". D'Angelo, Paul & Kuypers, Jim A. (toim.): *Doing News Framing Analysis. Empirical and Theoretical Perspectives*, 263-285. Routledge. New York.

LDP 2012: 日本国憲法改正草案 Q&A. <https://constitution.jimin.jp/document/faq/> (ladattu 7.11.2020).

Lippman, Walter 1997 [1922]: *Public Opinion*. Free Press Paperbacks. New York.

Maiche, Karim 2015: *Mitäs me länsimaalaiset! Suomi ja lännen käsitys*. Into. Helsinki.

Mainichi 3.2.2020: 新型肺炎「帰国者・接触者相談センター」設置へ 専門外来への受診を促す. <https://mainichi.jp/articles/20200203/k00/00m/040/227000c> (ladattu 15.9.2020).

Mainichi 28.3.2020: 新型コロナ「五輪延期後に検査急増」は本当か 「感染隠蔽」説を検証すると…
https://mainichi.jp/articles/20200328/k00/00m/040/090000c?_ga=2.194769837.1431024986.1602518138-662157538.1597696493 (ladattu 12.10.2020).

Mainichi 16.4.2020: 新型コロナ 布マスク届いた！でも不評 「小さい」「耳こすれる」 施設職員ら. <https://mainichi.jp/articles/20200416/ddm/012/040/113000c> (ladattu 6.11.2020).

Mainichi 9.5.2020: 新型コロナ 1人で抱え込まないで 増える自殺相談電話.
<https://mainichi.jp/articles/20200509/ddm/041/040/133000c> (ladattu 7.11.2020).

Merviö, Mika 2019: "Kuvataiteiden yhteiskunnallinen merkitys ja yhteys moderniin valtioon Japanissa ja Suomessa". Saunavaara, Juha & Ipatti, Laura (toim.): *Suomi ja Japani – Kaukaiset mutta läheiset*, 122-134. Edita. Keuruu.

MHLW 2020a: 国内の発生状況など. https://www.mhlw.go.jp/stf/covid-19/kokunainohasseijoukyou.html#h2_1 (ladattu 4.9.2020).

MHLW 2020b: オープンデータ. <https://www.mhlw.go.jp/stf/covid-19/open-data.html> (ladattu 16.9.2020).

MHLW 2020c: *Avoid the "Three C's"!*
<https://www.mhlw.go.jp/content/10900000/000615287.pdf> (ladattu 15.9.2020).

- MHLW 16.1.2020: 新型コロナウイルスに関連した肺炎の患者の発生について（1 例目）. https://www.mhlw.go.jp/stf/newpage_08906.html (ladattu 27.8.2020).
- MHLW 24.1.2020: 新型コロナウイルスに関連した肺炎の患者の発生について（2 例目）. https://www.mhlw.go.jp/stf/newpage_09079.html (ladattu 28.8.2020).
- MHLW 25.1.2020: 新型コロナウイルスに関連した肺炎の患者の発生について（3 例目）. https://www.mhlw.go.jp/stf/newpage_09099.html (ladattu 2.10.2020).
- MHLW 28.1.2020: 新型コロナウイルスに関連した肺炎の患者の発生について（6 例目）. https://www.mhlw.go.jp/stf/newpage_09153.html (ladattu 28.8.2020).
- MHLW 13.2.2020: 新型コロナウイルスに関連した肺炎の患者の発生について（2 7 例目）. https://www.mhlw.go.jp/stf/newpage_09503.html (ladattu 28.8.2020).
- MHLW 17.2.2020: 新型コロナウイルス感染症についての相談・受診の目安 .
<https://www.mhlw.go.jp/content/10900000/000596978.pdf> (ladattu 28.8.2020).
- MHLW 24.2.2020: 新型コロナウイルス感染症対策の基本方針の具体化に向けた見解.
<https://www.mhlw.go.jp/content/10900000/000599431.pdf> (ladattu 31.8.2020).
- MHLW 25.2.2020: 新型コロナウイルス クラスター対策班の設置について.
https://www.mhlw.go.jp/stf/newpage_09743.html (ladattu 7.9.2020).
- MHLW 9.3.2020: 新型コロナウイルス感染症対策の見解.
<https://www.mhlw.go.jp/content/10900000/000606000.pdf> (ladattu 2.9.2020).
- MHLW 19.3.2020: 新型コロナウイルス感染症対策の状況分析・提言（2020年3月19日）. <https://www.mhlw.go.jp/content/10900000/000610566.pdf> (ladattu 3.9.2020).
- MHLW 1.4.2020: 新型コロナウイルス感染症対策の状況分析・提言（2020年4月1日）. <https://www.mhlw.go.jp/content/10900000/000617992.pdf> (ladattu 9.9.2020).
- MHLW 22.4.2020: 新型コロナウイルス感染症対策の状況分析・提言（2020年4月22日）. <https://www.mhlw.go.jp/content/10900000/000624048.pdf> (ladattu 12.9.2020).
- MHLW 1.5.2020: 新型コロナウイルス感染症対策の状況分析・提言（2020年5月1日）. <https://www.mhlw.go.jp/content/10900000/000627254.pdf> (ladattu 7.9.2020).
- MHLW 11.5.2020: 新型コロナウイルス感染症対策の状況分析・提言（2020年5月4日）. <https://www.mhlw.go.jp/content/10900000/000629000.pdf> (ladattu 7.9.2020).
- MHLW 7/2020: 我が国における超過死亡の推定.
<https://www.mhlw.go.jp/content/10900000/000654502.pdf> (ladattu 8.9.2020).
- Minear, Richard H. 1980: "Orientalism and the Study of Japan". *The Journal of Asian Studies* 39 (3), 507-517.

Mitsubishi UFJ 2019: 2019 年スポーツマーケティング基礎調査 .
https://www.murc.jp/wp-content/uploads/2019/10/news_release_191011.pdf (ladattu 18.10.2020).

Metro 17.9.2020: *How to get help if you suspect you have COVID-19.*
<https://stopcovid19.metro.tokyo.lg.jp/en/flow/> (ladattu 17.9.2020).

MOFA 16.9.2020: *Border enforcement measures to prevent the spread of novel coronavirus (COVID-19).* https://www.mofa.go.jp/ca/fna/page4e_001053.html (ladattu 17.9.2020).

MOJ 6.3.2020: 中華人民共和国で発生した新型コロナウイルス感染症に対する 水際対策の抜本的強化に向けた更なる政府の取組について(出入国管理及び 難民認定法の適用). <http://www.moj.go.jp/content/001316544.pdf> (ladattu 17.9.2020).

MOJ 10.3.2020: 新型コロナウイルス感染症に関する取組について (令和 2 年 3 月 10 日 / 出入国在留管理庁).
http://www.moj.go.jp/nyuukokukanri/kouhou/nyuukokukanri01_00124.html (ladattu 17.9.2020).

MOJ 26.3.2020: 新型コロナウイルス感染症に関する取組について (令和 2 年 3 月 26 日 / 出入国在留管理庁).
http://www.moj.go.jp/nyuukokukanri/kouhou/nyuukokukanri01_00131.html (ladattu 17.9.2020).

Morley, David & Robins, Kevin 1995: *Spaces of Identity: Global Media, Electronic Landscapes and Cultural Boundaries.* Routledge.

Neary, Ian 2019: *The State and Politics in Japan.* Polity Press. Cambridge.

New York Times 8.3.2020: *Failures on the Diamond Princess Shadow Another Cruise Ship Outbreak.* <https://www.nytimes.com/2020/03/08/world/asia/coronavirus-cruise-ship.html> (ladattu 4.10.2020).

New York Times 14.4.2020: *Japan Needs to Telework. Its Paper-Pushing Offices Make That Hard.* <https://www.nytimes.com/2020/04/14/business/japan-coronavirus-telework.html> (ladattu 19.10.2020).

New York Times 15.5.2020: *Sweden Stayed Open. A Deadly Month Shows the Risks.* <https://www.nytimes.com/interactive/2020/05/15/world/europe/sweden-coronavirus-deaths.html> (ladattu 8.9.2020).

New York Times 13.8.2020: *The True Coronaviurs Toll in the U.S. Has Already Surpassed 200,000.* <https://www.nytimes.com/interactive/2020/08/12/us/covid-deaths-us.html> (ladattu 8.9.2020).

NHK 2020: 特設サイト・新型コロナウイルス.
<https://www3.nhk.or.jp/news/special/coronavirus/data-all/> (ladattu 9.11.2020).

NHK 16.2.2020: 新型ウイルス 感染拡大を前提にした対策必要 加藤厚労相.
https://www3.nhk.or.jp/news/html/20200216/k10012287841000.html?utm_int=news_content_s_news-main_001 (ladattu 28.8.2020).

NHK 19.5.2020: 新型コロナウイルス対策 国民の意見は.
<https://www.nhk.or.jp/kaisetsu-blog/700/429454.html> (ladattu 8.9.2020).

NHK 25.8.2020: なぜ「重症者」の基準が2種類に？
https://www3.nhk.or.jp/news/special/coronavirus/medical/detail/detail_23.html (ladattu 5.9.2020)

NIID 19.2.2020: 現場からの概況：ダイヤモンドプリンセス号における COVID-19 症例. <https://www.niid.go.jp/niid/ja/diseases/ka/corona-virus/2019-ncov/2484-idsc/9410-covid-dp-01.html> (ladattu 28.8.2020).

NIID 27.7.2020: 新型コロナ 陽性率も要チェックー第2波の襲来は、どのように把握すべきか? <https://www.nli-research.co.jp/report/detail/id=65015?site=nli> (ladattu 7.9.2020).

OECD 2019: *Health at a Glance 2019. OECD Indicators*. OECD Publishing, Paris,
<https://doi.org/10.1787/4dd50c09-en>.

Oguma, Eiji 2018: “Studying Japan as ‘the other’. A short history of Japanese Studies and its future”. Okano, Kaori & Sugimoto, Yoshio (toim.): *Rethinking Japanese Studies. Eurocentrism and the Asia-Pacific Region*, 19-31. Routledge. New York.

Ohisalo, Maria 2020: *Maria Ohisalon puhe puoluekokouksessa 19.9.2020*. Vihreät.
<https://www.vihreat.fi/artikkeli/2020/09/maria-ohisalon-puhe-puoluekokouksessa-1992020> (ladattu 25.9.2020).

Osaka-fu 12.6.2020: 第15回大阪府新型コロナウイルス対策本部会議.
http://www.pref.osaka.lg.jp/kikaku_keikaku/sarscov2/15kaigi.html (ladattu 17.9.2020).

Osaka-fu 16.9.2020: 府独自の基準に基づく自粛要請・解除及び対策の基本的な考え方「大阪モデル」. http://www.pref.osaka.lg.jp/iryo/osakakansensho/corona_model.html (ladattu 17.9.2020).

Our World in Data 2020a: *Coronavirus (COVID-19) Deaths*.
<https://ourworldindata.org/covid-deaths> (ladattu 8.9.2020).

Our World in Data 2020b: *The Our World in Data Covid-19 Testing Dataset*.
<https://ourworldindata.org/coronavirus-testing#testing-for-covid-19-background-the-our-world-in-data-covid-19-testing-dataset> (ladattu 7.9.2020).

Pew Research Center 2020: *Most Approve of National Response to COVID-19 in 14 Advanced Economies*. <https://www.pewresearch.org/global/2020/08/27/most-approve-of-national-response-to-covid-19-in-14-advanced-economies/> (ladattu 8.9.2020).

- Pietikäinen, Sari & Mäntynen, Anne 2009: *Kurssi kohti diskurssia*. Vastapaino. Tampere.
- Pratkanis, Anthony & Aronson, Elliot 2001: *Age of Propaganda. The Everyday Use and Abuse of Persuasion*. Holt Paperback. New York.
- Rasinski, Kenneth A. 1989: “The Effect of Question Wording on Public Support for Government Spending”. *The Public Opinion Quarterly* 53 (3), 388-394.
- Reese, Stephen D. 2001: “Framing Public Life: A Bridging Model for Media Research”.
 Reese, Stephen D. & al. (toim.): *Framing Public Life: Perspectives on Media and Our Understanding of the Social World*. Lawrence Erlbaum. Mahwah, Lontoo.
- Reese, Stephen D. 2010: “Finding Frames in a Web of Culture: The Case of the War on Terror”. D’Angelo, Paul & Kuypers, Jim A. (toim.): *Doing News Framing Analysis: Empirical and Theoretical Perspectives*. Routledge.
- Repetta, Lawrence 2014: ”Limiting fundamental rights protection in Japan: the role of the supreme court”. Kingston, Jeff (toim.): *Critical Issues in Contemporary Japan*, 37-51. Routledge.
- Rouzet, Dorothée et al. 2019: “Fiscal challenges and inclusive growth in ageing societies”. *OECD Economic Policy Papers*, No 27. OECD Publishing. Paris. <https://doi.org/10.1787/c553d8d2-en>
- Said, Edward W. 2003 [1978]: *Orientalism*. Penguin Books. Lontoo.
- Shibusawa, Naoko 2006: *America’s Geisha Ally. Reimagining the Japanese Enemy*. Harvard University Press.
- Shushōkantei 31.1.2020: 新型コロナウイルス感染症対策本部（第2回）.
http://www.kantei.go.jp/jp/98_abe/actions/202001/31corona.html (ladattu 28.8.2020)
- Shushōkantei 1.2.2020: 新型コロナウイルス感染症対策本部（第4回）.
https://www.kantei.go.jp/jp/98_abe/actions/202002/01corona.html (ladattu 28.8.2020).
- Shushōkantei 14.2.2020: 新型コロナウイルス感染症対策専門家会議の開催について .
https://www.kantei.go.jp/jp/singi/novel_coronavirus/th_siryou/senmonka_konkyo.pdf (ladattu 31.8.2020)
- Shushōkantei 16.2.2020: 新型コロナウイルス感染症対策専門家会議（第1回） .
http://www.kantei.go.jp/jp/98_abe/actions/202002/16corona_sen.html (ladattu 31.8.2020).
- Shushōkantei 25.2.2020: 新型コロナウイルス感染症対策の基本方針.
https://www.kantei.go.jp/jp/singi/novel_coronavirus/th_siryou/kihonhousin.pdf (ladattu 31.8.2020).
- Shushōkantei 10.3.2020: 新型コロナウイルス感染症に関する緊急対応策 —第2弾—.
https://www.kantei.go.jp/jp/singi/novel_coronavirus/th_siryou/kinkyutaiou2_corona.pdf (ladattu 3.9.2020)

Shushōkantei 14.3.2020: 新型コロナウイルス感染症に関する安倍内閣総理大臣記者会見. https://www.kantei.go.jp/jp/98_abe/statement/2020/0314kaiken.html (ladattu 15.9.2020).

Shushōkantei 7.4.2020: 新型コロナウイルス感染症対策本部 (第 2 7 回).
https://www.kantei.go.jp/jp/98_abe/actions/202004/07corona.html (ladattu 11.9.2020).

Shushōkantei 11.4.2020: 新型コロナウイルス感染症対策の基本的対処方針
令和 2 年 3 月 28 日(令和 2 年 4 月 11 日変更).
https://www.kantei.go.jp/jp/singi/novel_coronavirus/th_siryoku/kihon_h_0411.pdf (ladattu 9.9.2020).

Shushōkantei 16.4.2020: 新型コロナウイルス感染症対策本部 (第 2 9 回).
https://www.kantei.go.jp/jp/98_abe/actions/202004/16corona.html (ladattu 11.9.2020)

Shushōkantei 4.5.2020: 新型コロナウイルス感染症対策本部 (第 3 3 回).
http://www.kantei.go.jp/jp/98_abe/actions/202005/04corona.html (ladattu 13.9.2020).

Shushōkantei 14.5.2020: 新型コロナウイルス感染症対策本部 (第 3 4 回).
http://www.kantei.go.jp/jp/98_abe/actions/202005/14corona.html (ladattu 13.9.2020).

Shushōkantei 25.5.2020: 新型コロナウイルス感染症対策本部 (第 3 6 回).
http://www.kantei.go.jp/jp/98_abe/actions/202005/25corona.html (ladattu 13.9.2020).

Sigerist, Henry E. 2018 [1943]: *Civilization and Disease*. Cornell University Press. Ithaca / Lontoo.

Sniderman, Paul M., Brody, Richard A. & Tetlock, Philip E. 1991: *Reasoning and Choice. Explorations in Political Psychology*. Cambridge University Press.

South China Morning Post 18.2.2020: *Coronavirus: number of infected Hongkongers aboard Diamond Princess more than doubles as others consider evacuation snub because of quarantine plan*. <https://www.scmp.com/news/hong-kong/politics/article/3051114/coronavirus-police-will-guard-hong-kong-housing-estate> (ladattu 4.10.2020).

Sponichi 30.3.2020: 神戸 DF 酒井高徳が新型コロナ陽性 J リーグ選手初 25 日夜から体調不良、高熱.
<https://www.sponichi.co.jp/soccer/news/2020/03/30/kiji/20200330s00002179268000c.html> (ladattu 20.10.2020).

Sugaya, Norio 2020: ”日本の新型コロナ対策は成功したと言えるのか—日本の死亡者数はアジアで 2 番目に多い.” *Japan Medical Journal* No. 5014 (30.5.2020), s. 30.
<https://www.jmedj.co.jp/journal/paper/detail.php?id=14724>

Talouselämä 10.6.2015: *Japanilaiselle Muumit ovat riittävä syy muuttaa Suomeen*.
<https://www.talouselama.fi/uutiset/japanilaiselle-muumit-ovat-riittava-syy-muuttaa-suomeen/28f1b773-7f2f-3682-b19c-cf3b7dbc5573> (ladattu 18.10.2020).

Tasavallan presidentti 20.3.2020: *Presidentti Niinistö: On jokaisen vastuulla torjua koronavirusta*. <https://www.presidentti.fi/uutinen/presidentti-niinisto-on-jokaisen-vastuulla-torjua-koronavirusta/> (ladattu 12.10.2020).

The Asahi Shimbun 7.4.2020: *Tokyo to ask shopping malls, leisure facilities, pubs to close*. <http://www.asahi.com/ajw/articles/13277895> (ladattu 11.9.2020).

The Asahi Shimbun 10.4.2020: *Tokyo names businesses to shut under state of emergency*. <http://www.asahi.com/ajw/articles/13287271> (ladattu 11.9.2020).

The Asahi Shimbun 3.5.2020: *JMA: At least 30 coronavirus tests denied despite doctors' requests*. <http://www.asahi.com/ajw/articles/13188937> (ladattu 17.9.2020).

The Mainichi 29.2.2020: *Med experts skeptical over Japan PM's request to close all schools, claim it's 'baseless'*. <https://mainichi.jp/english/articles/20200229/p2a/00m/0na/012000c> (ladattu 2.9.2020).

The Mainichi 5.3.2020: *Revised influenza law to allow Japan PM to declare state of emergency over coronavirus*. <https://mainichi.jp/english/articles/20200305/p2a/00m/0fp/011000c> (ladattu 10.9.2020).

The Mainichi 1.4.2020: *Looming coronavirus bed shortages prompt Japan local govt's to secure more hospitals*. <https://mainichi.jp/english/articles/20200401/p2a/00m/0na/008000c> (ladattu 4.9.2020)

Tilastokeskus 2019: *Väestötieteen perusteet*. https://tilastokoulu.stat.fi/verkkokoulu_v2.xql?course_id=tkoulu_vaesto&lesson_id=13&page_type=sisalto&subject_id=8 (ladattu 8.9.2020)

Tilastokeskus 2020: *Kansainvälistä vertailutietoa*. https://www.tilastokeskus.fi/tup/suoluk/suoluk_ulkomaat.html (ladattu 7.9.2020).

Umeda, Sayuri 2015: *Japan: Legal Responses to Health Emergencies*. Law Library of Congress. https://www.loc.gov/law/help/health-emergencies/japan.php#_ftn10 (ladattu 10.9.2020).

Valtioneuvosto 15.5.2020: *Hallituksen koronatilannekatsaus 15.5.2020*. <https://valtioneuvosto.fi/documents/10184/21483223/Tilannekatsaus+15.5.+hybridistrategia+esitysmateriaalit/d471cf47-bed7-8c7b-b0a0-9e7fc8d3bc7f/Tilannekatsaus+15.5.+hybridistrategia+esitysmateriaalit.pdf> (ladattu 18.9.2020).

Valtioneuvosto 1.6.2020: *Epidemian hallinnan hybridistrategia. Sosiaali- ja terveysministeriön liite exit- ja jälleenrakennustyöryhmän raporttiin 1.6.2020*. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162272/VN_2020_17_liite.pdf?sequence=1&isAllowed=y (ladattu 7.9.2020).

Van Gorp, Baldwin 2010: "Strategies to Take Subjectivity Out of Framing Analysis".
D'Angelo, Paul & Kuypers, Jim A. 2010: *Doing News Framing Analysis: Empirical and Theoretical Perspectives*, 84-109. Routledge.

Wagenaar, Wester 2016: "Wacky Japan: A new face of orientalism". *Asia in Focus* 3, 46-54.

Wall Street Journal 13.3.2020: *East vs West: Coronavirus Fight Tests Divergent Strategies*. <https://www.wsj.com/articles/east-vs-west-coronavirus-fight-tests-divergent-strategies-11584110308> (ladattu 20.10.2020).

Washington Post 29.3.2020: *Japan uses targeted coronavirus testing; South Korea goes big. The U.S. faces a choice*. https://www.washingtonpost.com/world/asia_pacific/japan-targets-coronavirus-testing-while-south-korea-goes-big-the-us-faces-which-path-to-take/2020/03/28/97e81b44-6eb6-11ea-a156-0048b62cdb51_story.html (ladattu 4.9.2020)

WHO 11.3.2020: *WHO Director-General's opening remarks at the media briefing on COVID-19 – 11 March 2020*. <https://www.who.int/dg/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19---11-march-2020> (ladattu 3.9.2020).

WHO 13.3.2020: *WHO Director-General's opening remarks at the media briefing on COVID-19 – 13 March 2020*. <https://www.who.int/dg/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-mission-briefing-on-covid-19---13-march-2020> (ladattu 8.9.2020).

WHO 25.5.2020: *COVID-19 Virtual Press conference 25 May 2020*. https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/transcripts/who-audio-emergenciescoronavirus-press-conference-25may2020.pdf?sfvrsn=c2dddf94_0 (ladattu 8.9.2020).

WHO 27.7.2020: *COVID-19 Virtual Press conference 27 July 2020*. https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/transcripts/covid-19-virtual-press-conference---27-july.pdf?sfvrsn=29f27a36_2 (ladattu 8.9.2020).

WHO 18.8.2020: *Virtual press conference on COVID-19 in the Western Pacific. Remarks by Dr Takeshi Kasai*. <https://www.who.int/westernpacific/news/speeches/detail/virtual-press-conference-on-covid-19-in-the-western-pacific> (ladattu 3.9.2020).

World Population Review 2020: *Suicide Rate by Country 2020*. <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/suicide-rate-by-country> (ladattu 21.10.2020)

YLE 12.3.2020: *Presidentti Sauli Niinistö Ylelle: "Ihminen alkaa vaikeissa olosuhteissa nähdä oman napansa ulkopuolelle"*. <https://yle.fi/uutiset/3-11254262> (ladattu 12.10.2020).

YLE 13.3.2020: *THL:n mukaan nyt ollaan lähellä epidemian kynnystä – tartuntoja tällä hetkellä 155*. <https://yle.fi/uutiset/3-11254195> (ladattu 5.10.2020).

YLE 18.3.2020: *Suomi panee rajat kiinni torstaina – päivittyvät kartat näyttävät, miten eri maat ovat sulkeneet koulujaan ja rajojaan*. <https://yle.fi/uutiset/3-11261322> (ladattu 17.9.2020).

YLE 21.3.2020: *Yle selvitti: Suojavarusteet paikoin loppumassa – kertakäyttöisiä käsidesipulloja pestään, HUSissa hengityssuojainten käyttöä alettu valvoa*. <https://yle.fi/uutiset/3-11268965> (ladattu 13.10.2020).

YLE 2.4.2020: *Koronakriisi on lisännyt mielenterveysongelmia entisestään – kriisipuhelimes-
sa ennätysmäärä soittoja, terapialähetteen määrä kasvaa kovaa vauhtia.*
<https://yle.fi/uutiset/3-11286438> (ladattu 21.20.2020).

YLE 6.4.2020: *Suojavarusteista on kova pula vanhustenhuollossa.* <https://yle.fi/uutiset/3-11294615> (ladattu 13.10.2020).

YLE 17.9.2020: *Turpeen kiistelty veroetu ei poistunutkaan, vaan tilalle ilmestyi yllättäen uusi
mekanismi – riittääkö se puolittamaan turpeen polton?* <https://yle.fi/uutiset/3-11547297> (la-
dattu 25.9.2020).

Yomiuri 1.4.2020: 日本医師会、緊急事態宣言を要望…「油断すると欧米と同じような
状況に」. <https://www.yomiuri.co.jp/medical/20200401-OYT1T50228/> (ladattu 9.9.2020).

Yomiuri 14.6.2020: 「コロナ死」定義、自治体に差…感染者でも別の死因判断で除外
も. <https://www.yomiuri.co.jp/national/20200614-OYT1T50084/> (ladattu 28.8.2020)

Liite: Käytetyt lyhenteet

AFP	Agence France-Presse
AP	Associated Press
BBC	British Broadcasting Corporation
CBC	Canadian Broadcasting Corporation
CDC	Centers for Disease Control and Prevention
CNN	Cable News Network
ECMO	Extracorporeal membrane oxygenation
G7	Group of Seven
GPS	Global Positioning System
HIV	Human immunodeficiency virus (ihmisen immuunikatovirus)
HS	Helsingin Sanomat
JMA	Japan Medical Association (Nihon Ishi Kai, 日本医師会)
KOK	Kansainvälinen olympiakomitea
LDP	Liberal Democratic Party (Jiyūminshutō, 自由民主党)
MHLW	Ministry of Health, Labour and Welfare (Kōseirōdōshō, 厚生労働省)
MOFA	Ministry of Foreign Affairs (Gaimushō, 外務省)
MOJ	Ministry of Justice (Hōmushō, 法務省)
NHK	Nippon Hōsō Kyōkai (日本放送協会)
NIID	National Institute of Infectious Diseases (Kokuritsu kansenshō kenkyūjo, 国立感染症研究所)
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development
PCR	Polymerase chain reaction
STT	Suomen tietotoimisto
THL	Terveyden ja hyvinvoinnin laitos
YLE	Yleisradio
WHO	World Health Organization